

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**KONYA'DA SÜRDÜRÜLEN ŞİVLİLİK GELENEĞİNİN SOSYAL
BİLGİLER DERSİ KÜLTÜR AKTARIMI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nesrin ARSLAN

Danışman

Prof. Dr. Ali MEYDAN

NEVŞEHİR

NİSAN 2021

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim süresince her konuda bana yardımcı olan desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez çalışmama değerli fikirleriyle katkı sağlayan ve yön veren kıymetli danışman hocam sayın Prof. Dr. Ali MEYDAN'a, tez çalışmamda sorularıma bilgisiyle ışık tutan sevgili kardeşim Muhammet KOCAMAZ'a, kendisini tanıdığım günden beri hoşgörüsü, sabrı, bilgisi ile beni kuşatan, çalışmam boyunca da beni yüreklendirici telkinlerde bulunan sevgili eşim sayın Prof. Dr. Yunus ARSLAN'a, bu çalışmaya katılımcı olarak destek vererek bilgi, deneyim ve görüşlerini içtenlikle ortaya koyan araştırma grubuna, varlıkları ile huzur bulup aydınlandığım biricik yavrularım Emre Kıvanç ve Cihangir Alp'e, destek ve dualarını her zaman üzerimde hissettiğim başta Annem olmak üzere sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Nesrin ARSLAN

KONYA’DA SÜRDÜRÜLEN ŞİVLİLİK GELENEĞİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ KÜLTÜR AKTARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nesrin ARSLAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı,

Yüksek Lisans, Nisan 2021

Danışman: Prof. Dr. Ali MEYDAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Konya’da sürdürülen Şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirilmesidir. Nitel araştırma modellerinden olan olgubilim yaklaşımı kullanılarak, Şivlilik geleneğine bizzat tanık olmuş toplam 20 gönüllü kişi (6 yaşlı birey, 6 sosyal bilgiler öğretmeni, 8 ilk ve ortaokul öğrencisi) ile yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler esnasında, önceden izin alınarak ses kayıtları tutulmuş, veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, görüşme yapılan tüm katılımcılar, Şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler ders programında da yer alan; yardımlaşma, saygı, sevgi ve dayanışma gibi değerlerin kazanılmasında etkili bir araç olduğu görüşünü aktarmışlardır. Buna ek olarak, Şivliliğin sosyalleşme için anahtar bir role sahip olan kültür aktarımında önemli bir araç olabileceği görüşü ön plana çıkmıştır. Sonuç olarak, Şivlilik geleneğinin hem değerler eğitimi hem de kültürel mirasın diğer nesillere iletilmesi konusunda sosyal bilgiler dersine önemli katkılar sağlayabileceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şivlilik geleneği, Sosyal bilgiler dersi, Kültür aktarımı

**ASSESSMENT OF ŐIVLİLİK TRADITION WHICH IS SUSTAINED IN
KONYA, IN TERMS OF CULTURAL TRANSMISSION IN SOCIAL
STUDIES LESSON**

Nesrin ARSLAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, The Institute of Social Sciences

The Department of Education of Social Sciences

Postgraduate, April 2021

Advisor: Prof. Ali MEYDAN

ABSTRACT

The purpose of this research was to evaluate the tradition of Şivlilik in Konya in terms of cultural transfer of social studies lesson. Using the phenomenology approach, which is one of the qualitative research models, interviews were conducted through semi-structured interview forms with a total of 20 volunteers (6 elderly individuals, 6 social studies teachers, 8 primary and secondary school students) who participated the tradition of Şivlilik. During the interviews, sound recordings were kept with prior permission, and the obtained data were analyzed using descriptive analysis method. According to the research findings, all the interviewed participants expressed that the Şivlilik tradition is an effective tool in gaining values such as cooperation, respect, love and solidarity which are also take part in the social studies curriculum. In addition, the view has also come to the forefront that Şivlilik can be an important tool in cultural transmission, which has a key role for socialization. As a result, it was determined that the Şivlilik tradition can make significant contributions to the social studies lesson in terms of both values education and the transmission of cultural heritage to other generations.

Keywords: Şivlilik tradition, Ssocial studies lesson, cultural transmission

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
BÖLÜM 1-GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	4
1.2. PROBLEM	4
1.3. ALT PROBLEMLER.....	5
1.4. VARSAYIMLAR.....	5
1.5. SINIRLILIKLAR	6
1.6. TANIMLAR.....	6
1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
BÖLÜM 2-KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. TOPLUM VE GELENEK	8
2.2. KONYA ŞEHİRİ, FENER ALAYI VE ŞİVLİLİK	17
2.3. SOSYAL BİLGİLER DERSİ	32
2.4. SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI.....	35
2.4.1. Yetkinlikler	38
2.4.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Özel Amaçları	39
2.4.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Temel Beceriler	39
2.4.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi	40
2.4.5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısı.....	41
2.4.6. Dördüncü Sınıf Düzeyi Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları	43
2.4.7. Beşinci Sınıf Düzeyi Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları.....	44
2.4.8. Altıncı Sınıf Düzeyi Kültür Ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları	45
2.4.9. Yedinci Sınıf Düzeyi Kültür Ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları	46
2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	47
BÖLÜM 3-YÖNTEM.....	50
3.1. ARAŞTIRMA DESENİ.....	50
3.2. KATILIMCILAR	52
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	53
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI	54
3.5. ARAŞTIRMACININ ROLÜ	55
3.6. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ.....	56
3.7. VERİLERİN ANALİZİ	56
BÖLÜM 4-BULGULAR	58
4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	58
4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	59

4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	61
4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	63
4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR.....	64
4.6. ALTINCI ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR.....	66
4.7. YEDİNCİ ALT PROBLEMLERE İLİŞKİN BULGULAR.....	68
4.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	69
4.9. DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	70
4.10. ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	72
4.11. ON BİRİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR.....	73
4.12. ON İKİNCİ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR.....	75
4.13. ON ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR.....	76
4.14. ON DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR.....	77
BÖLÜM 5-SONUÇ VE TARTIŞMA.....	79
5.1. BİRİNCİ, İKİNCİ, ÜÇÜNCÜ VE DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU.....	79
5.2. BEŞİNCİ, ALTINCI, YEDİNCİ, SEKİZİNCİ, DOKUZUNCU VE ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU.....	82
5.3. ON BİR, ON İKİ, ON ÜÇ VE ON DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU.....	86
5.4. ÖNERİLER.....	91
KAYNAKLAR.....	92
EKLER.....	102
EK 1. YAŞLI BİREY GÖRÜŞME FORMU.....	102
EK 2. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU.....	103
EK 3. ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU.....	104
EK 4. ETİK KURUL İZİNİ.....	105
EK 5. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İZİNİ.....	106

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenme alanları ve sınıf düzeyine göre kazanım sayıları	43
Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Özellikleri.....	53
Tablo 4.1. Yaşlı bireylerin Şivliliğe ilişkin açıklamaları	58
Tablo 4.2. Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü vazgeçilmez olan gelenekler.....	60
Tablo 4.3. Yaşlı bireylere göre geçmişten günümüze Şivlilik geleneğinde gözlenen değişiklikler.....	62
Tablo 4.4. Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan genç nesle faydaları	63
Tablo 4.5. Öğretmenlerin Kültür Aktarımına İlişkin Görüşleri	64
Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Dersinde Hangi Kültür Aktarım Araçlarının Kullanıldığına Ait Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri	66
Tablo 4.7. Şivlilik Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri	68
Tablo 4.8. Şivlilik Etkinliğinin Sosyal Bilgiler Programındaki Hangi Değerlere Katkı Yaptığına Dair Öğretmen Görüşü.....	69
Tablo 4.9. Öğretmenlerin Şivlilik Geleneğinin Etkilerine Ait Görüş Alışverişinde Bulunup Bulunmamasına Dair Görüşleri.....	71
Tablo 4.10. Şivlilik Geleneğinin Günümüze Kadar Sürdürülmesindeki Temel Nedene Ait Öğretmen Görüşleri	72
Tablo 4.11. Öğrencilerin Şivlilik Etkinliğine Katılımı ve Geleneğe İlişkin Görüşleri	74
Tablo 4.12. Öğrencilerde Şivlilik Geleneğinin Hangi Duyguları Uyandırdığına İlişkin Görüşleri	75
Tablo 4.13. Öğrencilerde Şivliliğin Eğitici Yanının Ne Olduğuna İlişkin Görüşleri..	76
Tablo 4.14. Öğrencilerin Şivliliğin Devamına İlişkin Görüşleri	77

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler öğrencilerin sosyal yaşama uyum sağlamaları için gereken tüm bilgileri bünyesinde toplayan, bireyin çevresi ile olan etkileşimini zamana ve yere göre inceleyen bir derstir. Bir öğrencinin içinde yaşadığı çevreyi tanıması ve çevreyi korumak adına çeşitli davranışlar sergilemesi, bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarının farkında olması, çevresi ile sosyal ilişkiler kurabilmesi, sosyal yaşamda karşılaştığı sorunlara çözüm yolları üretebilmesi Sosyal Bilgilerin bir bireye kazandırmayı hedeflediği belli başlı amaçlardandır.

Sosyal bilgiler dersi içeriği ile özdeşleşen ilk derslerin Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde ilkokul programlarında yer aldığı belirtilmektedir. Bu dersler, tarih ve coğrafya dersleridir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Yalçın ve Akhan, 2019). Cumhuriyetle birlikte okullarda okutulan Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumatı Vataniye dersi, 1926'da Yurt Bilgisi dersi olarak değiştirilmiştir. 1962'de okutulan "Toplum ve Ülke İncelemeleri", 1968 yılında ilkokulun 4. ve 5. sınıflarında "Sosyal Bilgiler" adı altında birleştirilmiştir. 1985'te ortaokullarda milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri dersleri bulunmaktaydı. 1992'de vatandaşlık bilgileri programı uygulanmıştır. 1997'de sekiz yıllık zorunlu eğitimle birlikte 4-7. sınıflar kapsamında sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulanmaya başlanmıştır. 2005 yılına gelindiğinde ise davranışçı yaklaşımdan uzaklaşarak yapılandırmacı anlayışla yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programı yürürlüğe girmiştir (Yalçın ve Akhan, 2019).

Kültür sözcüğü cultum fiilinden gelmekle beraber yetiştirmek, göz kulak olmak, korumak anlamlarını taşımaktadır (Bayartan, 2018). Kültür, insanın bazen farkında olarak bazen de bilmeden başka kişilerden öğrendiği, kökleri çok uzun bir geçmişe dayanan, kuşaklar arası aktarım yolu ile bize kadar ulaşmış büyük

bir birikimdir. Gelenek ve kültür kavramı çoğunlukla birbirinin yerine kullanılıyor olsalar bile bilimsel açıdan incelendiklerinde birbirlerinden farklı kavramlar olduğu görülmektedir. Kültür; bir toplumu başka toplumlardan ayıran toplumun çoğunluğu tarafından kabul görüp sürdürülen maddi ve manevi birikimlerin tümüdür. Gelenek ise kültürün bireylere aktardığı davranış kalıplarıdır denilebilir. Yani gelenekler o topluma ait olan kültürü anlaşılır hale getiren davranışlar bütünüdür (Ersoy, 2006).

Yaşamın başlangıcından beri insan yalnız yaşamayı değil, topluluklar halinde yaşamayı tercih etmiş bir canlıdır. Ortak bir hayatı devam ettirmek, daha mutlu bir yaşama ulaşmak için bir araya gelen insanlar toplumları oluşturmuştur. İşte kültür, bu toplulukların ‘davranış ve hissediş birikimidir’ denilebilir. Ortaya çıkan toplumların dağılmadan yaşamlarını sürdürebilmesi kültür kazanma, kültürü devam ettirme ve kültür verme ile mümkün olabilmektedir. Kültür kazanma, sürdürme ve iletme ise ancak eğitim ile sağlanabilir. İnsan içinde yaşadığı toplumun kültürünü önce içine doğduğu ailesinden öğrenmeye başlar. Sonrasında ise bir yandan toplum içinde rolleri yolu ile devam eden kültür öğrenme süreci bir yandan da okullarda planlı yollarla sürdürülür. Okullarda sürdürülen tüm derslerin kültürü bireye aktarmada çeşitli rolleri olmakla beraber bu noktada büyük bir paya sahip olan derslerden birisi şüphesiz ki Sosyal Bilgiler dersidir. Toplumlar sahip oldukları birikimi yani kültürü kendilerinden sonra gelen nesillere iletme isteği taşırlar. Bu istek kültür aktarımını meydana getirir. Bir topluluğun kendisini diğer topluluklardan ayıran tüm özelliklerini yani kültürünü kendinden sonra gelen toplumlara iletme arzusu aslında tam anlamıyla bir bilinme ve anlaşılma isteğinden kaynaklanmaktadır. Kültür aktarımı sayesinde toplumlar örf, adet, gelenek ve göreneklerini sonraki nesillere aktarırlar.

Sosyal Bilgiler Dersi kişiyi ve kişilerin bir araya gelerek oluşturduğu toplumları anlamaya çalışan ve bunun yanında insana toplumsal kişilik kazandırmayı hedefleyen bir derstir. Sosyal Bilgiler Dersi ile toplumsal bir miras olan ve insanlar arasındaki ilişkilerden ortaya çıkıp varlığını sürdüren kültür arasında çok yakın bir münasebet vardır. Sosyal Bilgiler Dersi ile öğrencilere kazandırılması planlanan amaçlar incelendiğinde amaçların birçoğunun kültürel

öğelerle ilişkili olduğu ve amaçlara erişebilmek için derslerde kültürel öğelerin kullanılmasının gerekli olduğu görülmektedir (Deveci, 2009).

İnsan hayatı boyunca inanç, sosyal ilişki ve değerleri öğrenerek toplumsal bir varlığa dönüşür. Değerler insana ancak kültür yolu ile kazandırılabilir. Kültür ise değerler ve normlar ile anlam kazanan bir kavramdır. Sosyal Bilgiler Dersinde birçok değer kazandırılması noktasında kültür ve kültürel öğelerden yararlanılması da kültür ile Sosyal Bilgiler Dersi münasebetinin göstergelerinden biridir.

Türk kültürü, çok köklü bir kültürel birikimin eseridir. Şivlilik geleneği, bu kültürel birikimlerden yalnızca bir tanesidir. Şivlilik, dini motiflerin ağırlıkta olduğu önemli kültür aktarım öğelerindedir.

Anadolu insanları tarafından mukaddes sayılan bazı kıymetli günlerde çocuklara çerez dağıtmakta ve bu durum için özel bir kelime kullanılmaktadır. Bu özel günlerden olan Şivlilik, 'Hazreti Muhammed'in ana karnına düştüğü sayılan günde çocuklara dağıtılan çerez' olarak tanımlanmaktadır (Parlar, 2016).

Şivlilik geleneğinin, üç aylar olarak adlandırılan aylardan Recep ayının geldiğinin habercisi olduğu, ilk namaz olarak isimlendirilen Regaib Kandil gününün sabahında başlayıp aksamına kadar sürdürülen ve özellikle Konya'ya has bir gelenek olduğu vurgulanmaktadır (Görgülü, 2018). Şivlilik günü çocuklar arkadaşları ile gruplar halinde öncelikle kendi mahallesinden başlayarak tüm hanelerin kapılarını çalmakta ve kendisine ikram edilen yiyeceği poşetine-torbasına doldurmaktadır. Geçmiş zamanlarda çocuklara daha çok kuru üzüm, iğde, leblebi, şeker, incir gibi doğal ürünler ikram edilmekte ve çocuklar kapısına gittikleri hane sahibine çeşitli maniler söylemekteydi (Sakaoğlu, 1985: 137).

Günümüzde de Konya şehrinde coşkuyla kutlanan Şivlilik geleneğinin yazılı olmayan kültürel mirasımızı aktarmada önemli araçlardan birisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte, geçmişte ve şehirleşme ile teknolojik gelişimlerin akıl almaz bir hızla ilerlediği günümüzde gerçekleştirilen Şivlilik geleneğinin kültürel değişimi çok iyi yansıtacağı da açıktır. Bu bağlamda, Şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler dersi için de önemli bir araç olduğu yorumu

yapılabilir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlarından özellikle ikisi yetişmekte olan neslin kültür aktarımı yoluyla eğitilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Öğretim programındaki bu iki özel amacın birisi öğrencilerin “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri” ikincisi ise “Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri” dir (Millî Eğitim Bakanlığı-[MEB], 2018).

Buradan hareketle, formal yollarla kültür aktarımının amaçlandığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın informal olarak kültürel mirası ve birçok değeri aktardığı düşünülen Şivlilik geleneği ile ilişkisini derinlemesine inceleme ihtiyacı duyulmuştur.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Şivlilik geleneğine tanık olmuş yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilk ve ortaokul öğrencilerinin görüşleri çerçevesinde, bu önemli geleneği sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirmek ve elde edilen sonuçlardan hareketle formal kültür aktarımı ve informal kültür aktarımı ilişkisine yönelik çıkarımlarda bulunmaktır.

1.2. Problem

Araştırma problemi, ‘Şivlilik geleneğinin kültür aktarımı açısından sosyal bilgiler dersi öğretim programının kazanımlarına yansımaları nasıldır?’ olarak belirlenmiştir. Bu problemi daha detaylı bir şekilde ele almak ve farklı görüşleri yansıtmak için Şivlilik etkinliğine bizzat katılmış yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ve çeşitli sınıf düzeylerinden öğrencilerle görüşmeler yapılarak aşağıdaki alt problemlere yanıtlar aranmıştır.

1.3. Alt Problemler

1. Yaşlı bireyler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadır?
2. Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler nelerdir?
3. Yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?
4. Yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan nesle faydası nedir?
5. Öğretmenler kültür aktarımı kavramını nasıl açıklamaktadırlar?
6. Öğretmenlere göre, Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasında hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?
7. Öğretmenlerin kültür aktarımı araçlarından olan Şivlilik ile ilgili düşünceleri nelerdir?
8. Öğretmenlere göre, Şivlilik Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan değerlerden hangisine veya hangilerine olumlu katkı sağlamaktadır?
9. Öğretmenler, Şivlilik geleneğinin öncesi ve sonrasında bu geleneğin öğrenciler üzerindeki etkileri hakkında onlar ile görüş alışverişinde bulunmakta mıdır?
10. Öğretmenlere göre Şivlilik geleneğinin günümüze kadar sürdürülmesindeki temel neden nedir?
11. Öğrenciler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadırlar?
12. Öğrencilerde Şivlilik geleneği hangi duyguları uyandırmaktadır?
13. Öğrencilere göre Şivlilik geleneğinin eğitici yanı nedir?
14. Öğrencilere göre Şivlilik geleneği devam ettirilmeli mi, ettirilmeliyse neden?

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

1. Araştırmanın katılımcıları (yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrenciler) görüşme formlarında yer alan sorulara samimi cevaplar vererek görüşlerini gerçekçi olarak yansıtmışlardır.

2. Görüşme formlarında yer alan sorular araştırma probleminin derinlemesine incelenmesi için yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Şivlilik geleneğini deneyimlemiş; Konya ili merkez ilçelerde ikamet eden 65 yaş üstü yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrenciler (4-7. Sınıf) ile,
2. Şivlilik geleneğinin kültür aktarımı açısından sosyal bilgiler dersi öğretim programının kazanımlarına yansımaları konusu ile,
3. Veri toplama tekniği olarak kullanılan görüşme yöntemi ve görüşme formlarında yer alan sorular ve,
4. Verilerin toplandığı 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies)'ne göre, Sosyal Bilgiler, kişiye yurttaşlık becerilerinin kazandırmak için farklı disiplinlerin bir araya getirilmesiyle oluşan bir çalışma alanıdır (NCSS, 1992:3).

Kültür Aktarımı: Bir millete ait olan tüm kültürel öğelerin gelecek kuşaklara iletilmesidir (Melanlıoğlu, 2008).

Şivlilik: Üç aylar olarak bilinen Recep, Şaban ve Ramazan aylarından ilki olan Recep ayının habercisi olan Regaip Kandili sabahında başlayıp akşama kadar devam ettirilen çocukların mahallelerinden başlamak üzere gidebildikleri tüm evlerin kapısını çalıp maniler söylemeleri ve ev sahibinin çocuklara çeşitli yiyecekler vermesi şeklinde sürdürülen Konya şehrine mahsus bir gelenektir (Görgülü, 2018).

1.7. Araştırmanın Önemi

Literatürde, Konya'da sürdürülen Şivlilik geleneğinin tarihini ve kültürel aktarıma olan yansımalarını inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak,

kültür aktarımına formal olarak programlarında yer veren birkaç dersten (Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Türkçe) birisi olan sosyal bilgiler dersi ile yazılı olmayan kültürel mirasın aktarılmasında önemli bir rolü olan Şivlilik geleneği arasındaki ilişkiyi konunun farklı boyutlarından inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıŐtır. Bu alıŐma kapsamında, bu iliŐkinin derinlemesine incelenmesi ve değerlendirilmesi yoluyla ipucu niteliğinde önemli bulguların elde edilmesi ve geleceğe yönelik planlamalarda bu bulguların kullanılabileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda, Şivlilik ile ilgili yapılacak bu araştırmanın hali hazırdaki literatüre katkı sunması beklenmektedir.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Toplum ve Gelenek

İnsanoğlu dünyaya gözlerini açar açmaz, yani doğum ile bir topluluğun içine dahil olur. İlerleyen zamanlarda, insanın içine doğduğu topluluğun sahip olduğu gelenekler bu insanın davranışlarını biçimlendirir. İnsan aslında hazır olarak bulunduğu birikimi algılar ve bu birikime kendi imkanları ölçüsünde katkı sağlar. Toplum içindeki kültürel ve toplumsal birikim sayesinde her şeyi sıfırdan üretmek gibi zor bir eylemin de yükümlülüğünden kurtulmuş olmaktadır. Bahsedilen kültürel ve toplumsal birikimin önemli unsurlarından biri de geleneklerdir. Gelenek aslında içinde bulunulan zamanda hissedilen geçmiştir.

Ziya Gökalp' e göre bir milletin çekirdeğinin halk ve kültür oluşturmakta ve bu iki önemli unsurun oluşmasında geçmiş ile ilişkili olan ve bugünü de kucaklayan bir süreç etkili olmaktadır ki Gökalp bu süreci gelenek sözcüğü ile ifade etmiştir. Bu görüşü neticesinde de halk bilimi ürünlerini geleneğin uzantısı olarak değerlendirmiştir (Şahin, 2013).

Topluluk da denilen toplum terimi aynı toprak üzerinde yaşayan ve ortak menfaatlerini korumak amacı ile iş birliği yapan insanların tamamıdır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2021). Toplum bir sistemler bütünü olarak kendisini oluşturan insan topluluğunun düşünce tarzı, davranış şekilleri ve kararlarını tertipleyen bir olgular bütünüdür. İnsan sosyal bir varlıktır ve bu nedenle topluluklar halinde yaşamayı tercih eder. Topluluk halinde yaşarken aslında insan olmanın ne demek olduğunu diğer insanlardan öğrenir. Toplumların süreklilik arz etmesi onu oluşturan insanlar arasındaki ilişkilerle bağlantılıdır. Bu yönü ile toplum sadece insanlardan oluşan bir sistem olmayıp insanlar arası ilişkiler yumağından da

etkilenen bir yapıdır denilebilir. Güvenç (1984) toplumu hayatlarını sürdürebilmek, mutlu yaşayabilmek amacıyla bir arada yaşayan ve birbirine bağlı insan topluluğu olarak tanımlamaktadır. Toplum meydana getiren kişiler arasında çeşitli etkinlikler neticesinde kendiliğinden ortaya çıkan etkileşim ise sosyal ilişkilerdir. Sosyal ilişki en az iki insan arasında gerçekleşen, kişilerin birbirinden haberdar olduğu, belirli bir süre devam eden, etkileşim içeren ve bu etkileşimi yaşayan kişilerin bir mana yüklediği iletişim şeklidir. Bireyler çeşitli gereksinimleri nedeniyle birçok davranış şeklini ortaya koyarlar. Tarihe baktığımız zaman insanların gereksinimlerini karşılamak amacı ile doğa ile hep bir mücadele içinde olduğunu görürüz. Gereksinimlerini karşılamak ve doğadan daha fazla yararlanmak isteği insanları bir araya getirmiş bir araya gelen insan toplulukları daha iyi şartlarda yaşamak için uğraşmıştır. İşte bu uğraşlar sürecinde topluluklar ve toplumsal kurumlar meydana gelmiştir (Boyacı, 2012). Toplumlarda bir arada tutan çeşitli dinamikler vardır. Bu dinamiklerden biri de gelenek ve göreneklerdir. Gelenek ve görenekler aynı toplumda yaşayan bireyleri birbirine bağlayan görünmez bağlardır. Gelenek ve görenekler toplumdan topluma farklılık göstermekle beraber ortak yönleri geçmişe dayanan kökleri olması ve günümüze kadar gelebilmiş olmalarıdır.

Gelenek sözcüğü taşıdığı çok farklı anlamlar nedeni ile başta sosyal bilimlerde olmak üzere birçok bilim dalının ilgi odağı olmuş kavramlarından biridir. Çoğunlukla gelenek kelimesi daha önceden gerçekleştirilen bir olayı sürdürme devam ettirme ve yahut belli başlı bir çerçevede hareket etme şeklinde yorumlanır. Fakat genel olarak bir tanım yapmak gerekirse bir topluluğun kendinden önceki topluluklardan aldığı ve çeşitli yöntemler ile gelecek topluluklara ilettiği tüm inanç, uygulama, zanaat ve kurumların tamamı diyebiliriz (Karadeniz, 2007). Ayrıca gelenek insanların davranışlarını yöneten bu davranışları belli kalıplara sokan insanları da bu kalıplara göre davranmaya yönelten bir güçtür de denilebilir (Armağan,1990). Günlük konuşmalarda örf, adet, töre ve görenek kelimelerinin yerine de gelenek kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz. Bu noktada gelenek kavramı aralarında küçük farklar olsa bile görenek, adet, anane, örf kavramları ile doğrudan ilişkili ve hatta bu kavramları da içinde barındıran kapsayıcı bir kavramdır (Aytekin, 2019). Etimolojik olarak

bakıldığında gelenek kelimesinin Latince traditio kelimesinden geldiği görülür. Bu kelime ise geçmişten bugüne iletilen herhangi bir şey anlamı taşımaktadır (Çınar, 2005). Gelenekler uzun yıllar boyu devamlı uygulanarak toplumun temelini oluşturan insanda ve doğal olarak toplumda hissedilebilir kuvvetli bir bağ oluştururlar (Ünal, 1999).

Gelenekler birbirinden oldukça farklı içeriklere sahiptirler fakat genel olarak bakıldığında geleneklerin toplumsal bir grubun kültür öğelerini kapsadığı görülür. Gelenekler toplumların geçmişten getirdikleri adeta birer miras niteliğindedir. Belki de bu yönü nedeniyle topluluğun devamı için bu mirasa sıkı sıkıya sahip çıkılması görüşü benimsenir. Bireyler geçmişten gelen bu yaşayış biçimine ayak uydurarak kendini güvende hisseder. Gelenekler sayesinde insanlar doğruluğunu sorgulama gereği duymadıkları bir değerler birikimine sahip olurlar. Bu değerler birikimi onlara ortak hareket etme fırsatı ve ortak davranış kalıpları sunmaktadır. Böylece geleneklerle yaşayan insan gelecek kaygısına düşmeden kendini daha güvende hissedecektir (Yılmaz, 2005).

Tüm bu bilgilerden sonra geleneğin nasıl ortaya çıktığına değinmek gereği ortaya çıkmaktadır. İslam dünyasında Seyyid Hüseyin Nasr tarafından savunulan anlayışa göre büyük harf ile başlayan Gelenek kelimesi en kapsamlı hali ile insanı yaratıcıya bağlayan tüm kuralları içermekle beraber farklı bir açıdan din Gök'ten indirilen ve insanı yaratıcısına bağlayan kurallar olarak düşünülürse geleneğin de kişiyi yaratıcıya bağlayan kuralların uygulama biçimi şeklinde yorumlanması yanlış olmaz (Karadeniz, 2007). Geleneksel topluluklar kendi varoluşlarının başlangıcını kutsal bir kökene bağlarlar. Bu köken genellikle vahiy şeklinde veya yaratıcının kendini bir insan veyahut bir eşyada ortaya koyması şeklinde de olabilmektedir. Gelenekler güçlerini, bağlayıcılıklarını ve devamlılıklarını işte bu kaynaktan almaktadırlar. Vahiy yoluyla geleneğin tüm detayları insanlara ulaşmış olur. İlk dönemlerde gelenekler yalnızca ilahi bir kaynağa dayanan soyut gerçekler olarak kalmamış aynı zamanda insan hayatında somut bir yaşayış şekline de dönüşmüştür. Geleneksel topluluklara bakıldığında bir şeyin ortaya çıktığı ilk halin geçerli olduğu görülür. Bu toplumlarda insanların yapması gereken ilkeler vahiy yoluyla insanlara ulaştırılmış olduğu için insanın yapması gereken bu ilkeleri tekrar

tekrar uygulamaktır. İşte bu tekrar ediş geleneğin mihenk taşı oluşturur (Yılmaz, 2005). Bir geleneğin oluşabilmesi için muhakkak bir toplum olması gerekir ve mutlaka bu toplumların da eski gelenekleri vardır. Yeni oluşan gelenek ya eskiden var olan geleneğin üstüne kurulur veyahut eski geleneğin temel yapısını korumak koşulu ile belli değişimler şeklinde ortaya çıkar. Öyleyse hiçbir gelenek durup dururken doğamaz, sadece ilk insan topluluğu için bu kural geçersiz olabilir.

Kimi düşünürler ve insanlar geleneği adeta değişimin önündeki bir engel olarak nitelendirirler. Halbuki gelenek devam ederken dahi değişen ve değiştiği halde devam etmeyi sürdüren bir yapıya sahiptir (Dellaoğlu, 2011). Bir milletin ilerleyebilmesi için gerekli olan şey teknolojik gelişmelere ayak uydurması kadar gelenek göreneklerine örf ve adetlerine sahip çıkıp bu adetleri koruması devamını sağlaması ve gelecek nesillere de aktarmasıdır (Görgülü, 2018).

Bir geleneğin zaman içinde yanlış olduğu ortaya çıkmış ve yahut gelenek miadını doldurmuş işlevselliğini yitirmiş ise bu geleneğe sıkı sıkıya bağlılık göstermenin bir ehemmiyeti yoktur. Böyle gelenekler artık terkedilmelidir. Gelenekler yeniliklerin önünde adeta bir duvar bir engel olarak görülmemelidir. Yeni ortaya çıkan davranış kalıpları da eskiye göre daha doğru kullanışlı faydalı ise hoş karşılanmalıdır (Güler, 2005). Güngör (2010) her örf ve adetin değerli görülmesinin yanlış olduğunu, önemli olanın örf ve adetleri zamanın şartlarına uydurmak olduğunu bildirmektedir. Ona göre Batılı devletlerin kültürümüz üzerindeki tahribatına sansür yoluyla bir engelleme yapmak yerine güçlü bir milli kültür elde etmenin yollarını aramak daha mantıklı bir iştir. Gelenekler ortaya çıktıkları toplumlarda muhakkak bir ihtiyaçtan doğmuşlardır. Bu ihtiyaçların dönemsel ihtiyaçlar olmayıp temel ihtiyaçlar olması dikkat çeken bir özelliktir. Geleneğin devamını sağlayan ise işte hala geçerliliğini koruyan ihtiyaçtır. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için ortak davranış biçimleri oluşturması ve oluşturduğu bu olguları devam ettirip aktarması gerekmektedir. Çünkü örf ve adetlerin en öncelikli işlevi toplumun ihtiyaçlarına hizmet etmesi bu ihtiyaçları beslemesidir (Güler, 2012).

Günümüzde teknoloji çok hızlı bir şekilde ilerlemekte ve neredeyse aynı hızla insanlar arası ilişkiler de zayıflamakta ve kopmaktadır. Oysa insan sadece maddeden ibaret değildir. Birde mana boyutunu taşımaktadır ki bu boyut insanın huzuru, mutluluğu için daima diri tutulması beslenmesi gereken bir boyuttur. İşte insan bu yönünü beslemek adına muhakkak gelenek göreneklerini bilmeli örf adet ve ananelerini yaşatmalıdır. Kutladığımız bayramlar, uyguladığımız gelenekler asla anlamsız ve gereksiz değildir. Aksine onlar bizim sosyal ilişkilerimizdeki başarının ve toplumun devamlılığının teminatıdır (Karaman, 1999).

Gelenek ve görenekler bütününe kültür denilebilir. Kültür sözcüğü dilimize Fransızcadan ve İngilizceden geçmiştir. Fransızcada kullanılan kültür kelimesinin Türkçe karşılığı irfan sözcüğüdür. Amerikanca da kullanılan kültür sözcüğünün Türkçe karşılığı ise medeniyettir (Arslanoğlu, 2000). Kelimenin köken olarak toprakla alakalı bir terim olduğu düşünülmektedir (Akpınar ve Genç, 2017) Kültür sözcüğü Latince “cultura” şekliyle kullanılırdı. Bu haliyle toprağı ekip biçmek anlamına gelirdi. Zamanla Almancaya geçen bu sözcük “cultur” ve “kultur” şeklinde kullanılmıştır.

Toplum ve kültür birbiri ile yakından ilişkilidir. Bir toplum olmadan bir kültürden bahsedemeyiz. Aslında her toplum bir kültür manasına gelir. Bir toplumda kültür, sosyalleşme ile nesilden nesle aktararak devam ettirilir. Sosyalleşme denilen zaman diliminde kişi kültürü kanıksar. Bu süre içinde insan kültürü önce öğrenir sonra paylaşır ve aktarır daha sonra sürdürür ve tekrar üretir. Sosyalleşme süreci toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Bir insan içinde bulunduğu kültürün ilk tohumlarını henüz ilk çocukluk döneminde bünyesine alır. Ailesinden aldığı kültürün temellerinin sağlamlaşma yeri ise okuldur. Eğitim hayatı boyunca bir birey çeşitli tutumlar, değerler ve alışkanlıklar kazanır. Her insanı diğer insanlardan farklı kılan kişilik özellikleri mevcuttur. İşte bu özellikleri okulda aldığı tutum ve değerler adeta kuşatır ve böylece birey sosyal bir kişilik elde eder (Boyacı, 2012).

Kültür terimi ile ilgili ilk bilimsel açıklamalar Tylor tarafından gerçekleştirilmiştir (Ünlü, 2012). Tylor kültürü tanımını yaparken insanın bir

toplumun ögesi olarak kazandığı bilgi, ahlak, sanat, inanç, gelenek ve göreneklerin tamamı bununla beraber bünyesinde her türlü beceri ve alışkanlıkları barındıran karmaşık bir bütün şeklinde ele almıştır (Arslanoğlu, 2000). Tylor kültür terimini antropolojik açıdan irdelemiştir. Sonrasında değişik alanlarda çalışan sosyal bilimciler kelimeyi kendi alanları bağlamında anlamlandırmaya çalışmışlar ve netice de kelimeye ait çok yönlü tanımlar ortaya çıkmıştır. Kültürel antropologlar 160'tan fazla tanımının olduğunu belirtmişlerdir (Nişancı, 2012). Günümüzde bu sayı 200'ü aşmış durumdadır (Ünlü, 2012). Majuyev (1987) kültür terimi ile ilgili tanım farklılıklarını kelimenin hem toplumsal bir yapısı olmasına hem de tarihsel bir yapısı olmasına bağlamaktadır (Akt. Güçlü, 2014). Kültürün bazı kalıpların içine sıkıştırılacak bir yapısı yoktur. Kültür ucu bucağı olmayan bir denizdir. Bu noktada Cemil Meriç'in kültür tanımına değinmek gerekmektedir. Meriç (1986)'e göre kültür kaypak bir kavramdır. Kültür için karanlık ve samimiyezsiz kelimelerini de kullanan Meriç terimin düzinelerce anlamı olduğunu savunup “kelime değil adeta bukalemun” ifadesini kullanmaktadır. Hatta 161 tanımı olan bir kavramın aslında bir tanımının olmadığını da belirtmektedir (Meriç, 1986). Fakat bu yaklaşımlardan sonra şunu da belirtmek gerekir ki kültür tanımları çok çeşitli olmakla beraber tanımların birçok ortak noktası bulunmaktadır.

Ülkemizde kültür kelimesini kapsamlı bir şekilde ele alıp inceleyen kişi ise Ziya Gökalp'tir. Ziya Gökalp kültür ile medeniyet kavramlarını birbirinden farklı şekilde değerlendirmiş ve kültüre hars demiştir. O'na göre hars milli, medeniyet ise uluslararasıdır. Hars doğaldır ve özünde taklit barındırmaz, medeniyet ise kişilerin isteği ile ortaya çıkan ve taklit vasıtasıyla diğer nesillere de aktarılan bir olgudur. Ziya Gökalp başlangıçta her milletin bir harsa sahip olduğunu fakat süre içinde hars arttıkça medeniyetin ortaya çıktığını savunmaktadır (Gökalp, 2014). Hars bir millete ait olan tüm maddi ve manevi birikimdir. Medeniyet ise harsıda içinde barındıran ve büyük toplumların sahip olduğu bir yapıdır (Sertkaya, 2010). Genel anlamı ile kültür tarihsel süreç içinde ortaya çıkarılan bütün maddi manevi değerler ile bu değerleri ortaya çıkarıp sonraki kuşaklara aktarma da kullanılan araçların tamamıdır (TDK, 2021). Ertürk (1979: 4) kültürü örgütlü toplumda insanların biriktirdiği ürünler şeklinde tanımlamaktadır. Ertürk'e göre

kişiler ihtiyaçlarını karşılamak için önemli gördükleri kazanılmış davranış kalıplarını ve araçları iletişim neticesinde ortak bir hale getirip kuşaktan kuşağa aktarmaktadır. Buldur ve arkadaşlarının aktarımına göre Haviland vd. kültürü bireylerin davranışlarına ışık tutan neticede bu davranış kalıplarını bize aktaran soyut düşünceler, değerler ve dünya görüşlerinin tamamıdır şeklinde tanımlamaktadırlar (Buldur, Meydan ve Güngör, 2016). Kültür bir toplumun geçmişten devralıp getirdiği mirastır. Bir toplumun dağılmadan ayakta kalabilmesinde en önemli etken şüphesiz ki kültürdür. Erkal (2006:144)' a göre kültür örf ve adetler, inançlar, normlar, değerler ve kanunlar denilen öğelerden oluşmaktadır. Bir toplumda kültürü oluşturan ilişkiler zedelenmişse toplum dağılmakta ve yok olmaktadır.

Şu an yaşamakta olduğumuz bilgi çağıdır. Bilimin ve teknolojinin çok hızlı bir şekilde ilerlediği bu dönemde fazlaca kültürel tahribatın olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Gelişmiş ülkeler siyasi, dini, ekonomik düşüncelerini sömürü ögesi olarak kullanıp köklü bir geçmişe sahip kültürleri dahi yok edebilmektedir. Bu nedenle her şeyden önce milli kültürümüzü en iyi şekilde tanımak, anlamak, anlatmak ve gelecek nesillere iletmek durumundayız (Ünlü, 2012). Erol Güngör kültürü toplumun önemli meselelerini çözmek için tecrübe ettiği ve uzun yıllar uygulayarak standartlaştırdığı araç ve yöntemlerin bütünü olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Güngör Türk kültürünün dünya üzerindeki en zengin kültürler arasında yer aldığını bildirmekte ve kökleri çok eskilere dayanan Türk kültürünün insani değerler açısından batı medeniyetlerinden çok daha üstün olduğunu anlatmaktadır (Güler, 2012). Toplumunu oluşturan bireylerin huzurlu olması, toplumun ilerlemesi, bireylerin ortak bir paydada buluşup aynı şeylere sevinmeleri veya aynı şeylere üzülüp heyecanlanmaları ancak ortak bir kültürü paylaşmakla mümkündür. Kültür bireylerin kalıtsal yollarla veya içgüdüsel yollarla elde ettiği bir kavram değildir kültürü elde etmenin yegâne yolu onu öğrenmektir ve bu da ancak eğitim ile mümkündür (Güvenç, 1984).

Her insan bir kültürün içine doğar. Büyürken o kültüre ait olan özellikleri öğrenir. Belli bir yaşa geldiğinde artık kendi kültürü dışındaki kültürler ile de tanışır. Kültürü uygulama noktasında veya seçme noktasında kişiye herhangi bir zorlama yoktur. Fakat şu da bir gerçektir ki insan yaşadığı topluma ayak

uydurmak mutlu ve huzurlu olmak adına o toplumun kültürünü benimsemek durumundadır.

Kültürün kısa bir zaman diliminde oluşması mümkün değildir. Kültür insanların uzun yıllar sonucu elde ettikleri bilgi birikimidir. Kültür bir anlamda geçmiş daha iyi tanımamızı geleceğe de daha iyi hazırlanmamızı sağlayan kıymetli bir birikimdir. Bu nedenle hemen hemen her toplum kültürünü önemser ve onu gelecek nesillere aktarmak ister. Zaten bu istek kültürü kültür yapar.

İçinde bulunduğumuz zamanda aslında üç farklı kültür şekli ile iç içe olduğumuzu fark ederiz. Bunlardan birincisi geride bırakılmış ve vazgeçilmiş olan kültür, ikincisi geçmişten getirilen ve korunan kültür, üçüncüsü ise içinde bulunduğumuz ve geliştirdiğimiz kültürdür. Önemli olan ise geçmişten getirilen kültürün şu anki kültür ile harmanlanarak genç nesle aktarılmasıdır. Bu yol sayesinde milli kültürü zedelemeyen bir kültür aktarımı yapılmış olur (Ünlü, 2012). Kültür geçmiş bugün ve gelecek ile doğrudan bağlantılıdır. Birey ise bu bağlantı yumağının içinde kendi değer yargılarını oluşturmaya çalışır. Bireye yol gösteren ise kültürdür. Birey kendine ışık tutacak olan bu kıymetli hazineye önce aile sonra okul daha sonra sosyal çevre ve çeşitli toplumsal kurumlar aracılığıyla sahip olur. Artık kültürel sisteme entegre olup sosyalleşen bir kişiliğe bürünür (Erişti ve Belet, 2010). Bu noktada Pierre Bourdieu'nun Habitus kavramına değinme gereği ortaya çıkmaktadır. Bu kavram bireyin belli bir toplumun üyesi olarak girdiği çeşitli sosyal ortam ve gruplardan çeşitli düşünce ve davranış kalıplarını kazandığını, bu kalıpları kazanırken doğruluğunu sorgulamadığı birtakım yatkınlıkları ifade etmektedir. Habitus geçmişteki deneyimlere dayanmaktadır ve içselleştirilen yatkınlıkları işaret eder. Kişinin düşünce tarzını hatta hayata bakış açısını ve hayattan beklentilerini dahi etkilemektedir. Habitus' a göre kişi bir davranışı nasıl yapacağını çok iyi bilmesine rağmen niçin yaptığı konusunu açıklamakta güçlük çeker. Çünkü ortaya koyduğu davranışı sonradan girdiği sosyal gruplardan edinmiştir. Yani insanlar içinde bulunduğu toplumda muhakkak yeni şeyler üretirler. Bu üretme esnasında da habitus ortaya çıkar (Palabıyık, 2011)

Toplumlar kendilerine ait olan kültür öğelerini dil aracılığıyla içinde buldukları dönemde yaygınlaştırabilirler ve gelecek kuşaklara da yine dil aracılığıyla iletebilirler. Dilin işlevlerinden biri kültür aktarımını sağlamasıdır. Kültür aktarımı dediğimiz bir millete ait olan tüm kültürel öğelerin gelecek kuşaklara iletilmesidir (Melanlıoğlu, 2008). Kültürel öğeleri gelecek nesillere aktarmadaki temel gaye ideal insan tipini ortaya çıkarmaktır. İdeal insan tipi toplumun kültür öğelerini öğrenen uygulayan ve tekrar diğer nesillere aktaran insandır. Kültür aktarımının iki önemli ögesi vardır. Bu öğeler sosyalleşme ve kültürlemedir. Sosyalleşme TDK sözlüğünde toplumsallaşma olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Sosyalleşme bireyin içinde bulunduğu toplum ile uyum içinde olmasıdır. Sosyalleşen birey ben düşünce tarzından biz düşünce tarzına geçiş yapmıştır. Birey sosyalleşirken topluma ait olan kültür öğelerini öğrenir. Bireye bu kültür öğeleri önce ailesinde sonra okulda ve çeşitli sosyal kuruluşlarca aktarılır (Sertkaya, 2010). Kültürleme kavramı 1948 senesinde bir antropolog olan Herskowits tarafından ortaya atılmıştır. Kültürleme kişinin yaşamının başlamasından sonlanmasına kadar kendi kültürünü öğrenmesi ve toplum tarafından beklenen insan olma sürecidir. Kültürleme süreci eğitim ve öğrenmenin tamamıdır. Kültürleme bir zamana ve mekâna bağlı olmadığı gibi bir plana da bağlı değildir. Herhangi bir zamanda kendiliğinden plansız bir şekilde de gerçekleşebilmektedir. Okulda verilen eğitimlerde ise kültürlemenin belli bir zamana ve yere göre sınırlanarak planlı bir şekilde sürdürüldüğü bir gerçektir. Birey yaşamını sürdürebilmek için gerekli ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra bu ihtiyaçları karşılama sürecinde elde ettiği kültürel bilgileri diğer nesillere iletmek ister. Bu iletme isteği kültürlemenin bir parçasıdır (Uygunkan, 2005). Şüphesiz ki sahip olunan kültür öğelerini gelecek nesillere aktarmanın en etkili yolu eğitimidir ve bunu sağlayan yer okullardır. Okullarda bireyler hem yeni kültür oluşumlarını hem de yaşadıkları topluma ait olan kültürel öğeleri formal yolla kazanırlar. Okullarda verilen derslere bakıldığında kültürel öğeleri öğrencilere kazandırma noktasında etkili derslerden birinin de Sosyal Bilgiler dersi olduğu görülmektedir. Sınıf bazında Sosyal Bilgiler Dersi'nin kazanımlarına bakıldığında öğrencilere verilmeye çalışılan bilgi, beceri ve değerlerin kültürel öğeler ile yakından ilişkilendirilmeye çalışıldığı göze çarpmaktadır. Bu noktada her toplumun genç nesle kültürü tanıtmaya, var olan

kültürü geliştirme yani kültürlenme gibi bir gaye güttüğünü ve bu gayeye hizmet eden en etkili dersin de Sosyal Bilgiler Dersi olduğu söylenebilir (Safran, 2008) Kültür aktarımı formal yolla sağlanabildiği gibi informal yollarla da sağlanabilir. İnfomal yolla kültür aktarımının araçlarından biri de hiç kuşkusuz gelenek, göreneklerdir. Konya ilinde sürdürüle gelen Şivlilik geleneği içinde barındırdığı öğeler ile kültür aktarımına katkı sunmaktadır.

2.2. Konya Şehri, Fener Alayı ve Şivlilik

Her toplumun birbirinden farklı gelenekleri vardır. Bu gelenekler toplumları meydana getiren insanları ortak bir paydada buluşturur, birleştirir. Çok köklü bir geçmişe sahip olan Konya ilimiz de yalnızca bu şehre özel olan bir gelenek vardır “Şivlilik”. Peki nedir Şivlilik? Nasıl ortaya çıkmıştır? Hangi özelliklere sahiptir? Bu noktada geleneğin doğup geliştiği sürdürüldüğü toprakları tanıma gereği ortaya çıkmıştır.

Konya şehri kuruluşu çok eski dönemlere sahip bir şehrimizdir. Konya ilinde yaşayan ve yaşatılan kültür köklerini geçmişten almıştır. Konya’daki kültürel öğelere bakıldığında bu şehrin hem Osmanlı hem Selçuklu Devleti’nin izlerini taşıdığı bunun yanında çeşitli göç hareketleri ile İran, Hindistan, Arap ülkelerinden gelen kültürel öğelerin yerli Hristiyan kültür ile kaynaşması sonucu Konya şehrinde homojen olmayan bir kültürel yapının oluştuğu söylenebilir (Sarı, 2010).

Türkiye’nin yüzölçümü en büyük şehridir. Topraklarının büyük bir bölümü İç Anadolu Bölgesinde çok küçük bir kısmı ise Akdeniz Bölgesinde yer almaktadır. Konya ilinin üçü merkezde olmak üzere otuz bir ilçesi bulunmaktadır. Konya topraklarının büyük bir bölümü ovalardan ve platolardan oluşmaktadır. En önemli platoları Cihanbeyli, Obruk ve Taşeli Platolarıdır. Konya şehrinin ovaları ülkemizin tahıl ambarı olması yönü ile önem arz etmektedir. Ovalar kapladıkları alan bakımından platolardan sonra 2. Sırayı alırlar. Bu ovalar Konya Ovası, Hotamış Ovası, Ereğli Ovası, Karapınar Ovası, Karapınar Ovası, Cihanbeyli Ovası, Yenice Ovası, Altınekin Ovası, Kulu Ovası, Ilgın Ovası, Seydişehir Ovası ve Beyşehir Ovası’dır (www.cografya.gen.tr, 2020).

Konya ilinin kuzey kısmında yer alan dağlar doğu-batı yönlü uzanmaktadır. Söyleyebileceğiniz en önemli dağ Bozdağlardır. Bozdağların üzerinde yükselen tepelerin en yükseği ise Karadağ Tepe'dir. Şehrin batısındaki dağlar ise kuzeyden güneye doğru uzanmaktadır. Bunlar Sultan Dağları, Aladağlar, Loras, Eşenler' dir. Güneyde ise Toros Dağları sıralanmıştır. Bunlar Geyik, Bolkar ve Aydos Dağlarıdır. Konya ilinde Karapınar Ovasının güneyindeki Karacadağ, güneybatıdaki Erenler Dağı ve batıdaki Takkeli Dağ volkanik oluşumlardır (www.konya.kutuphane.gov.tr, 2020).

Konya ilinde büyük akarsular yoktur. İl sınırları içinde doğup Akdeniz' e dökülen tek akarsu Göksu'dur Uluçay, Tekke Çayı, Sille Çayı, Meram Çayı, Adıyan Çayı, Çarşamba Suyu, Çiğil Çayı, Deli Mahmutlu Çayı, Doğanhisar Çayı, İvriz Çayı ve Divle Suyu ise göl ve bataklıklara dökülmektedir. Konya şehrinde bulunan başlıca göller ise ülkemizin ikinci büyük gölü olan Tuz Gölü, Akşehir Gölü, Suğla Gölü, Beyşehir Gölü, Akgöl, Küçük (Kulu Gölü) Acıgöl, Hotamış Gölü, Küçükhasan Gölü, Ilgın (Çavuşçu) Gölü, Terzihan Gölü, Köpek Gölü ve Devecipınar Gölüdür. Obruk yaylası üzerinde ise obruk gölleri bulunmaktadır. Konya şehrinde beş adet baraj gölü bulunmaktadır. Bunlar Sille Barajı, Altın Apa Barajı, Apa Barajı, Ayrancı Barajı ve May Barajı'dır (www.konyakultur.gov.tr, 2020).

Konya ve çevresi M.Ö 7.bin yıldan beri iskân yeri olmuş birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Konya şehri derin tarihin izlerini taşımakla beraber şehirde M.Ö 5500 yıllarına kadar uzaman yerleşim yerleri bulunmaktadır. Konya'yı kendine yurt edinen her millet bu şehre çeşitli eserler bırakmıştır. Konya şehrinde Çatalhöyük, Kilistra, Karahöyük, Alaaddin Tepesi gibi yerler çok önemli kültür miraslarıdır. Konya ili sınırları içinde yer alan Çatalhöyük yalnızca ülkemizin değil dünyanın gözde mekanlarından biri olmuştur. Yemek kültürünün ilk başladığı, yerleşik hayata geçişin yaşandığı, ateşin kullanıldığı, tarımın yapıldığı bir yerleşim yeri olması Çatalhöyük'ü özel kılmaktadır (Tapur, 2009).

Konya şehrini kültürel ve inanç turizmi yönünden ilgi çekici kılan başlıca yapılar ise şunlardır:

Müzeler: Mevlâna Müzesi, Karatay Çini Eserler Müzesi, Etnografya Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Sırçalı Mezar Anıtlar Müzesi, Büyükşehir Belediyesi Koyunoğlu Müzesi, İnce Minare Taş ve Ahşap Eserler Müzesi.

Saraylar: Selçuklu Sarayı (Konya Alaaddin Tepesi'nde), Beyşehir Kubad-Abad Sarayı

Höyükler: Çatalhöyük, Alaaddin Tepesi, Hatip Höyük (Meram), Boncuklu Höyük (Çumra), Karahöyük, Çarıklar Höyüğü, Alibeyhöyüğü (Çumra), Sırçalı Höyük (Çumra), Sızma Höyük (Selçuklu), Osmancık Höyük (Kadınhanı), Çobankaya (Ilgın), Tombaktepe (Akşehir), Tavşançalı (Cihanbeyli), Yörükmezarı Höyük (Akşehir), Altınekin Höyük

Antik Kentler: Sille, Kilistra, Seydişehir Vasada Antik Kenti, Hadim Astra Antik Kenti, Bozkır Isaura Antik Kenti, Karapınar Oymalı Yeraltı Şehri

Hanlar: Zazadın Hanı, Dokuzun Hanı, Horozlu Hanı, Kızılviran Hanı, Obruk Han, Kadın Hanı, Argıt Han (Ilgın), Ereğli Rüstem Paşa Kervansarayı (Tapur, 2009).

Konya şehri yeri ve kapladığı geniş alanı nedeni ile geçmişten bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Konya adının ise kutsal betimleme manasına gelen “İkon” kelimesinden geldiği bu kelimenin zaman içinde değişime uğrayarak son şeklini Selçuklu ve Osmanlı Devleti zamanında aldığı söylenebilir (Görgülü, 2018).

Konya şehrinin Hitit döneminde İkuwanija olarak isimlendirildiği, Hellenistik dönemde ise İkonium adıyla varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. İkonium adının Hititlerden itibaren korunduğu ve burada yaşayan halkın bu ismin çıkışını geçmişlerine dayandırmak adına çeşitli efsaneler öne sürdüğü bilinmektedir. Bir efsaneye göre Phrygia kralı Nannakos İkonium' da yaşamaktaydı. O dönemde bir tufan meydana gelmiş ve bütün insanlık yok olmuştur. Zeus Prometheus ve Athena'yı insan ırkının tekrardan yaratılması için görevlendirir. Onlar da çamurdan insan figürleri yaparak dünyada tekrardan insanların varoluşunu sağlarlar. Bu yaptıkları şekillere “eikones” denmekteydi. İşte İkonium adının bu efsaneden türediği düşünülmektedir (Buluş ve Arabacı, 2018).

Konya şehrinde özüne bağılı kalınarak hala uygulanmaya devam eden birçok gelenek bulunmaktadır. Aşure, Hıdırellez, Nevruz, Şivlilik ve Fener Alayı bu geleneklerden bazılarıdır.

Fener Alayı ve Şivlilik aslında birbirinin tamamlayıcısı rolündedir. Bu iki gelenek birbiri ile art arda günlerde gerçekleştirilirler. Her ikisi için de özenli hazırlıklar yapılır. Parlar (2016)'ın aktarımına göre derleme sözlüğünde Şivlilik sözcüğü Hazreti Muhammed'in anne rahmine düştüğü varsayılan günde çocuklara dağıtılan çerez olarak bildirilmektedir.

Hicri Takvime göre üç aylar olarak nitelendirilen Recep, Şaban ve Ramazan ayları Konya şehrinde İlk Namaz, Orta Namaz ve Büyük Namaz olarak bilinir. İlk namaza yani Recep ayına bir aydan fazla bir süre kala Konya'da çocukları, gençleri ve yetişkinleri bir heyecan ve telaş sarar. Akşam yemeklerinden sonra çok uzaklardan trampet sesleri duyulmaya başlar. Naci Fikret Baştak çocukların senenin bu zamanını adeta bir takvimleri varmış gibi hiç kaçırmayışlarına fazlaca şaşırdığını bizlere nakletmiştir (Bastak, 1936). Çocuğu genci yaşlısı herkes Fener Alayı ve Şivliliğe hazırlanır.

Şivlilik ve Fener Alayı sadece Konya'ya mahsustur. Konya dışında bu geleneklerin olmayışı bu geleneklerin bir topluma ait olduğu fikrini destekler niteliktedir. Şivlilik geleneğinin ortaya çıkışı ile ilgili değışik görüşler vardır. Bu görüşlerden birine göre Şivliliğin ortaya çıkışı Samarra'da doğduğu bilinen fakat net olarak doğum tarihi bilinmeyen hicri 334/946 senesinde 87 yaşında vefat ettiği bildirilen Ebu Bekr Şibli ile ilişkilendirilir. Ebu Bekr Şibli mevki, şan ve şöhretten sonra tasavvuf yolunu seçmiş büyük sufilerden biridir. Sufiliği seçtikten sonra Dulef b. Cahder ismiyle anılmıştır (Okudan, 2007). Anlatılan hikâyeye göre Ebu Bekr Şibli bir gece rüyasında Hazreti Muhammed'in ana rahmine Recep ayının ilk Perşembe gecesi düştüğünü görür. Sabah uyandığında bu kutlu haberi herkese iletmek ister. Koşarak bütün kapıları tek tek çalar. İçeriden gelen- Kim o sesini -Şibli, Şibli diye yanıtlar. Kapıyı açan hane sahibine gördüğü güzel rüyayı anlatır. Bu mutlu haberi alan hane sahipleri ise Şibli'ye çeşitli hediyeler verir. İşte Şivlilik kelimesinin Şibli'ye verilen hediye anlamındaki Şiblilik sözcüğünden geldiği zamanla söyleme farklılıkları ile

Şivlilik halini aldığı düşünölmektedir. Günümüzde de Şivlilik günü Konya sokaklarında çocuklar ellerinde torbaları ile kapı kapı dolaşırlar. Dolaşırken Şivlilik diye bağırlar ve bazen de çeşitli maniler söylerler. Çocuklara kapıyı açan ev sahipleri ise muhakkak onlara hediyeler verir. Daha önceleri çocuklara kuru üzüm, kırık leblebi, meyve kuruları (Konya’da kak olarak isimlendirilir), gofret verilirken günümüzde çoğunlukla marketlerden alınan hazır ve paketli ürünler verilmektedir (Sarı, 2010).

Şivliliğin ortaya çıkışı ile ilgili bir başka rivayete göre ise Konyalı bir şair olan İsmail Detseli’nin bizlere naklettiği şeklidir. Anlatılan kıssaya göre 1071 yılından önce Konya’ya göçer olarak gelen büyüklerimiz henüz yerleşik düzene geçmemişken İlk Namaz denilen günde yani Recep ayında bir hadise yaşanmıştır. Çadırda yaşamını sürdüren bilge analarımızdan birinin eşi kendisinden yağlı ekmek yapmasını istemiştir. O zamanlarda göçer olan topluluklar taşıma kolaylığı yönünden genellikle yufka ekmek yaparlarmış. Bilge ana ise İlk namaz denilen günde çadırın önüne büyük bir ateş yakıp o dönemlerde adına sade yağ denilen aslında hayvanlardan elde edilen yağı dığan tavası denilen leğenin biraz küçüğü şeklindeki tavaya bolca koymuş. Ve küçük hamur parçalarını eliyle yassılaştırarak kızgın yağın içine atmış. Etrafı çok güzel bir koku sarmış. Kokuyu alan herkes çadırından çıkarak bilge ananın çadırına yönelmiş. Hamurlar tavada pişerken şiv şiv civir civir diye ses çıkarıyormuş. Çadıra yönelen kalabalığı gören çadırın gelini heyecana kapılıp hamurlarını tavada unutmuş. Sonra hamurları görünce -Ana pişti, pişti ana diye seslenmiş. Recep ayının ilk perşembe günü dağıtılan bu yağda kızarmış hamura pişi denmesinin nedeni budur. Pişilerin pişerken çıkardığı şiv şiv civir civir sesinden dolayı da bahsi geçen gün Şivlilik olarak anılmıştır (Detseli, 2014).

Şivlilik yani Regaip Kandili günü Konya’da mahalle komşularına ve akrabalara dağıtılmak üzere çeşitli ikramlıklar hazırlanır. Bu ikramların en önemlisi pişidir. Pişinin dışında tahinli ve haşhaşlı kömbe denilen bir çeşit ekmek de hazırlanır. Eğer bu ikramlardan herhangi biri hazırlanamamış ise komşulara ekmek ve helva (tahin helvası) dağıtılır (Işık, Kılıçarslan, Güldemir, Derin, Barı, 2017).

Naci Fikret Baştak, Şivlilik günü hemen hemen her evde Őırlaęan (sisam) yağı ile pişirilen ve yufka ekmeğe sarılarak komşulara ve camilere gönderilen ve adına bişi denilen bir nevi isiz brekten bahsetmektedir. Naklettiğine göre bişi mutlaka perşembe günü yani Regaip Kandili günü sabahında yapılıp dağıtılmalı bu iş geciktirilmemelidir. Hatta Konya ilinde bu gelenek ile ilgili misal olarak söylenen bir söz de vardır: “Namaz geçtikten sonra Őırlaęan yağını başına dk.” Derler ki bu örnek tam vaktinde yapılmayan geciktirilen işler için dile getirilmektedir (Baştak, 1936)

Şivliliğin ortaya çıkışı ile ilgili anlatılan bir başka efsaneye göre ise Konya’da çocuklar vahşi ve göçmen bir kuş olan ve “Clllk” olarak anılan kuşa sesi nedeni ile Şivlilik derlerdi (akır, 2005). Prof. Dr. Mustafa Kafalı Şivliliği leylek, aylak, kartal gibi göçmen kuşların dönüşleri ile kutlanan bir çeşit Nevruz şeklinde yorumlamıştır (Karaman, 1999). Yapılmış olan araştırmalar Namaz (Şivlilik) geleneğinin yardımlaşma, paylaşma ve ibadete yönelik uygulamaları nedeniyle dini inançlar ile bağlantılı olduğunu ortaya koymuş olmakla beraber ilk namazdan bir gün önce gerçekleştirilen Fener Alayı’nda fenerlerin yakılması, flüt-kaval alınması, trampet alınması, ateş yakılması ve hatta o gece çeşitli kavgalarla çıkan tantanalar bu geleneğin İslamiyet öncesine dayanan bir adet olduğunu akla getirmektedir (Işık, 2013).

Recep ayının ilk perşembe günü (Şivlilik günü) Konya halkının tabiri ile İlk Namaz Regaip Kandilidir. İşte bu kandilden bir gün önce akşam ezanından sonra Konya’da Fener Alayı olarak adlandırılan eğlence düzenlenir. Fener Alayı denince Konya’da akla ilk gelen iki obje vardır. Birincisi geleneğe adını veren çeşitli renklerdeki fenerler (eskiden maşalla denilirdi) ikincisi ise hemen hemen o gece her sokakta yakılan büyük ateş (Sarı, 2010).

Şivlilik zerine bilinen en kapsamlı araştırmaların sahibi Naci Fikret (BAŞTAK) İlk Namaz yani Şivlilik geleneğinin olmazsa olmazı olarak kaval ve trampeti işaret etmektedir. Konya ocuklarının Şivlilik yaklaştığında anne veya babalarıyla Kapu Camisi civarına gidip muhakkak kaval veyahut trampet aldırđıklarından bahsetmekte bu geleneğin Fener Alayı gecesini alınan flütten dolayđ Frigler döneminden kalma bir gelenek olduğunu ileri sürmektedir. Baştak

Konya dış surunun Larende Kapısının biraz güneyinde yaşayan Uluğ Bey Mahallesinde yaşayanların Frig döneminden kalma bir ahali olduğunu ileri sürer. Mahalle sakinleri kendilerine mahsus bir şiveyle konuşup anlaştıklarını bildirir. Burada yaşayan ahalinin genellikle beyaz tenli olmakla beraber yüzlerinde çilleri olduğu ve kırmızı saçları olduğu nakledilir. Bu insanlar geçimlerini demircilik, kalburculuk ve elekçilikten sağlamaktadırlar. Ayrıca burada yaşayan insanların bir dönem ücret karşılığı ölü ağlayıcılığı yaptığı da bilinmektedir. Ayrıca bu insanların Ramazan ayında Konya şehrinde davulculuk yaptıkları da aktarılmaktadır. Bu mahallede yaşayan halkın sadece belli bir mahallede yaşayıp Konya halkı ile çok içli dışlı olmaması onların Frig döneminden kaldığını destekler niteliktedir (Baştak, 1936). Flütün ortaya çıkışı ise bir efsaneye göre Friglere dayandırılmaktadır. Bu efsaneye göre Tanrıça Athena tanrılar şöleninde çalmak için kendisine keçi boynuzundan flüt yaptırmıştır. Şölen de flütü çaldığında diğer tanrılar ve tanrıçalar onu alkışlamışlar ama aynı zamanda ona gülmüşlerdir. Kendisine neden güldüklerine soran Athena'ya ise flütten çıkan seslerin güzel olduğunu fakat kendisinin flütü çalarken çirkinleştiğini söylemişlerdir. Athena bir ayna (obsidyen) yardımıyla veya bir su birikintisi yardımıyla kendini flüt çalarken görmüş ve çirkinleştiğine kendisi de inanmış olacak ki flütü Olimpos Dağı'ndan fırlatmış, sadece fırlatmakla da kalmamış flüt çalmayı yasaklamış ve flüt çalanların cezalandırılacağını kesin ve kati bir dille ifade etmiştir. Efsaneye göre flütü o dönem Kelainai olarak isimlendirilen Dinar yakınlarında Marsyas adlı bir kişi bulmuş ve flüt çalma konusunda uzmanlaşmıştır. Kendisine sorulan;

-Sen bu aleti çalmayı Apollon'dan mı öğrendin? sorusuna

- Ben bu aleti kendi yeteneğim ve çabam ile öğrendim Apollon da kim oluyormuş? Apollon da liriyle hoş sesler çıkarabilir mi? Şeklinde yanıt vermiştir. Bu cevabı duyan Apollon ise Marsyas ile kazananın kaybedene istediği cezayı vermesi koşulu ile bir yarışma yapmaya karar vermiştir. Apollon Marsyas'tan kendisinin liriyle yaptığı gibi flütü tersten çalmasını istemiş ve Marsyas ise yarışmada yenik düşmüştür. Sinirine yenik düşen Apollon Marsyas'ı bir çam ağacına asıp derisini yüzerek öldürmüştür. Daha sonra yaptığından pişmanlık duyup onu bir nehre dönüştürmüştür (Sarıboğa ve Akıncı, 2017). Efsane de

anlatılanlara göre flütü geliştiren hatta bu uğurda canından olan bir Frig yarı tanrısı olan Marsyas'tır (Işık, 2013). Şivlilikten bir gün önce gerçekleştirilen Fener Alayı etkinliğinde flüt kullanılmasının bu etkinliğin Friglere dayandırılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Seneler öncesinde Fener Alayı'na günler kala Konyalı çocuklar sanayideki dükkanları tek tek dolaşip metal boya kutuları toplarlar bu kutuları bir tahta sopanın ucuna çivi ile sabitlerler böylece maşallasını hazırlarlar. O gece mahallenin en yaşlısı tarafından bir mangal yakılmış ve mangaldan elde edilen kor bu yaşlı kişi tarafından tüm çocukların maşallalarına dikkatle konulmuş. Maşallasına korunu alan çocuk maşallası hemen sönmeyin diye üstüne de gaz yağı döktürürmüş. İlerleyen saatlerde ateşi azalınca demir bir çubuk ile koru karıştırırlarmış bazen de tekrar gaz yağı dökerlermiş. Çocuklar o gece korlarının bitmemesi için ellerinden gelen gayreti gösterirlermiş. Maddi durumu biraz iyi olan ailelerin çocukları yanlarına zeytin yağı alırlarmış alevleri arttırsın diye. Maddi olarak iyi durumda olan aileler ise Fener Alayı gecesini gelmeden çocuklarına fener yapmak için eser-i cedit denilen kâğıttan satın alırlar ve kâğıdı çeşitli şekillerde keserek çoğu zamanda küp şekline getirerek fener yaparlarmış. Kâğıdın üstüne kimi zaman çeşitli desenler de çizer ve boyarlarmış. Bazen at resmi, atın üstünde bir kahramanın olduğu resimler de çizdikleri olurmuş (Sarı, 2010). Günümüzde ise artık çoğu insan evinde fener üretmiyor. Fener Alayı'na haftalar kala Konya Bedesten Çarşısı başta olmak üzere tüm marketlerde çeşit çeşit renk renk fenerler sergilenmeye başlıyor. Bu fenerler top, akordion, horoz şeklinde olabiliyor. Fenerin iç kısmında mum yerleştirme aparatı da bulunuyor. Günümüzde bu fenerlerin yerini pille çalışan kız ve erkekler için farklı şekillerde üretilen fenerler almıştır (Ateş,2015). Her anne baba Fener Alayı gelmeden çocuğu için bir fener satın alıyor.

Naci Fikret Baştağ'ın aktarımına göre İlk Namaza neredeyse bir ay kala kavalını trampetini maşallasını hazırlayan çocuklar her akşam toplanır ve bir mahalleye baskına giderlerdi. Aslında bu baskınların eski zamanlardaki klanların çarpışmalarının bir benzeri olduğunu da anlatmaktadır. Baskına gitmeden önce adeta bir ordu gibi dizildiklerini de nakleden Baştağ en önde trampet ve kaval çalanların bulunduğunu onların arkasında ellerinde cop ve sopalı kişilerin

olduğunu onların daha ardında maşallalarını tutanların yer aldığını en arkada ise elinde kâğıt fenerlerini taşıyanların durduğunu anlatmaktadır. Baskına gidilirken trampetlere vurularak meydan okunduğu da nakledilmektedir. Baskına gidilen mahallenin gençleri eğer baskına hazırlıklıysa karşılık vermektedirler. Bu karşılık verme esnasında büyük kavga ve patırtı kopmakta tekmeler, yumruklar hatta coplar ve lobutlar adeta havada uçmakta tabiri caiz ise başlar yarılmakta çeneler ezilmektedir. Naci Fikret Baştak bu geleneği Friglere dayandırmasına üç dayanak göstermektedir. Birincisi Fener Alayı çalınan flüt ve kavalın Frigler ile olan ilişkisi. İkinci dayanak az evvel bahsettiğimiz Şivliliğe günler kala hemen hemen her gece gerçekleştirilen mahalle baskınlarıdır ki Baştak bu baskınları Frig medeniyetindeki “Kübele ve Atis” ayinine benzetmektedir. Frig medeniyetinin bu ayinlerde ellerinde meşaleler ve objelerle feryat ederek dağlara çıktığını çıkarken de kendilerine zarar verecek derecede vurduklarını hatta bir kısmının erkeklik uzuvlarını dahi kestiğini anlatmaktadır. Üçüncü dayanak olarak ise Şivlilik günü çocukların ellerinde torbalarla kapı kapı gezmesini Friglerde mabut Kübelenin Gal ve Galle isimindeki rahiplerinin dilenci kıyafeti giyerek memleket memleket dolaşmaları ile ilişkilendirmektedir (Bastak, 1936).

Fener Alayı gecesi Konya ıslıl ışıldır. Bunun ise iki nedeni vardır. Birincisi her çocuğun elindeki fenerler ikincisi ise o gece hemen hemen her mahallede yakılan ateştir. Fener Alayı gecesi akşam ezanından sonra alelacele yemeklerini yiyen çocuklar hızlıca sokağa çıkar. Hemen hemen her sokakta ateş yakılır. Yakılan bu ateş genellikle eski ve kullanılmayan araba tekerlekleridir. Üst üste konulan araba tekerleri genellikle yaşlı ve deneyimli kişiler tarafından dikkatle yakılır. Ateşin belli bir müddet yanması beklenir. Bu sırada fenerleri asmak için ağaçtan ağaca ipler gerilir. Ateşin üstünden atlamaya başlanmadan önce tüm çocuklar fenerlerini gerilen bu ipe asarlar. Geç saatlere kadar çocuklar ve gençler yakılan bu ateşin etrafında eğlenirler hatta ateşin üstünden de atlarlar. Bu eğlence sırasında çeşitli maniler de okunur. Bu maniler şöyledir.

Fener Alayı

Kızlar yaksın alayı

Oğlanlar çeksın halayı

*Fener Alayı
Kızlar sarayı
Erkekleri sorarsan maymun suretli*

Gecenin ilerleyen saatlerine kadar eğlenceler devam eder. Bu gecenin sabahı ise perşembe gününe denk gelen Regaip Kandili'dir. Seçim ve Şen (2018)'in yapmış oldukları çalışmada katılımcılar, "O gün Konya da her çocuk eline poşetini alıp Şivlilik toplamaya çıkar ve Şivlilik toplanırken çeşitli maniler de söylerler" demişlerdir. Bu manilerden birkaçı ise şöyledir:

*Şivlili şivlili şişirmiş
Erkenden ablam pişirmiş
Kokuyu duyan çocuklar
Pişileri tavadan aşirmiş
Haydiii Şivlilikkkkkk*

*Şivli şivli şişirmiş,
Erken kalkan pişirmiş,
İki çörek bir börek,
Bize namazlık gerek.
Şivlilik...*

*Şivli şivli şişirdi, erken kalkan pişirdi.
İki çörek, bi börek bize şivlilik gerek.*

*Şivli şivli şişirmiş
Erken kalkan/olan pişirmiş
İki çörek bir börek
Bize namazlık gerek.*

*Şivli şivli şişirmiş
Ergen oğlan pişirmiş
İki çörek bir börek
Bize şivlilik gerek.
Şivliliiiiik...*

Fener Alayı ve Şivlilik geleneği sadece Konya şehir merkezinde ve merkeze bağlı mahallelerde uygulanmaktadır. Merkeze bağlı mahalleler de uygulanış

şeklinde merkeze göre çok küçük farklar bulunmaktadır. Konya'nın Sille Mahallesi'nde Fener Alayı gününe günler kala anne babalar Konya Merkeze ve özellikler Baharatçılar Çarşısı'na giderek çocukları için fenerler satın alırlar. Konya merkeze kadar gelmişken çeşit çeşit Şivliliklerden de mutlaka satın alırlar. Genellikle kutu gofret, şeker ve çikolatayı tercih ederler. Fener alayı akşamı çocuklar kaval ve düdüklerini çalarak ellerinde fenerleri ile sokaklara çıkarlar. Her mahalle de Fenerler için bir ip gerilir. Çocuklar Fenerlerini bu iplere asarlar. Ateş yakılır ve çocuklar sırayla bu ateşin üstünden atlarlar. Zaman zaman diğer mahallelerden gelen çocuklar mahalledeki fenerlerin asılı olduğu ipi kaçırmaya çalışır. Bu nedenle her mahallede bir grup çocuk gözcü olarak tutulur. Buna ek olarak, Hatunsaray mahallesinde ise Fener Alayı gecesinin sabahında çocuklar ellerine iki adet plastik kap alarak kapı kapı dolaşmaya başlarlar çocuklar gittikleri her evden yağ (tereyağı) veya yumurta isterler. Topladıkları yumurtaların büyük bir bölümünü eve götürürler. Bazı çocuklar ise kimi zaman yumurtalar ile şakalaşır birbirlerine yumurta atar veya yumurtaları arabaların egsozlarına yerleştirirler. Hatun saraylı hanımlar Şivlilik günü pişi denilen mayalı hamurun bol yağda kızartılması ile hazırlanan ekmeği hazırlarlar. Mahalle de ki komşularına dağıtırlar. Akşam ezanından sonra camiden çıkanların yemesi için muhakkak camiye de pişi gönderirler. Cami çıkışı cemaat ikram olarak gelen pişileri yer ve dua ederler (TRT Derin Kökler/Şivlilik Belgeseli, 2005; Kısaca Film Atölyesi/Şivlilik Belgeseli, 2017).

Günümüzde Konya ilinde Fener Alayı ve Şivlilik kutlamalarına Konya Büyükşehir Belediyesi de büyük katkı sunmaktadır. Belediye tarafından Fener Alayı'na günler kala Konya'da billboardlara Fener Alayı'na davet mesajları asılmaktadır. Belediye Fener Alayı akşamı için Konya da eski fuar alanı olarak bilinen günümüzdeki adıyla Kültür Park'ı tahsis etmektedir. Fener Alayı akşamı park alanında çeşitli stantlar kurulmakta ve eğlenceler düzenlenmektedir. Eğlenceler özellikle çocuklara hitap edecek şekilde düzenlenmektedir. O gece Kültür Parkta Karagöz-Hacivat gösterileri sunulmakta, çeşitli grupların seslendirdiği ilahiler dinlenmekte, çocuk yarışmaları gerçekleştirilmekte böylece çocukların eğlenmesi sağlanmaktadır. Saatler ilerlediği zaman adına dilek feneri denilen fenerler gökyüzüne bırakılmaktadır. 27 Şubat 2020 yılında Şivlilik etkinliği Konya Büyükşehir Belediyesi'nin öncülüğünde Karatay,

Selçuklu ve Meram Belediyelerinin de katkısıyla Spor ve Kongre Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. Programda Keloğlan, Elif'in Düşleri, Emiray, Harika Kanatlar gibi çizgi film kahramanlarının tiyatro gösterileri ve bunun yanında Karizma Show gösteri ekibinin gerçekleştirdiği cimnastik show sunulmuştur. Aşağıdaki resimler bu gösterilere aittir (www.haberturk.com, 2020).

Görsel Nesne 2.1. Konya da Fener Alayı
(hurriyet.com.tr sitesinden alınmıştır.)

Görsel Nesne 2.2. Konya'da Fener Alayı gecesi
(yenimeram.com.tr sitesinden alınmıştır.)

Görsel Nesne 2.3. Konya’da Fener Alayı Gecesi Gökyüzüne Bırakılan Dilek Fenerleri
(memleket.com.tr sitesinden alınmıştır.)

Görsel Nesne 2.4. Konya’da Fener Alayı Gecesi
(memleket.com.tr sitesinden alınmıştır.)

Görsel Nesne 2.5. Konya’da Şivlilik Günü
(anadoluhaber.org sitesinden alınmıştır.)

Görsel Nesne 2.6. Konya'da Şivlilik Günü
(bbn.com.tr sitesinden alınmıştır.)

Görsel Nesne 2.7. Konya'da Şivlilik Günü

Görsel Nesne 2.8. Konya'da Şivlilik Günü

Görsel Nesne 2.9. Konya'da Şivlilik Günü Çocukların Topladığı Şivlilikler
(bolgegundem.com sitesinden alınmıştır.)

2.3. Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal Bilgiler Dersi mevcut ismiyle ilk kez 1968-1997 yılları arasında ilköğretim programlarında yer almış 1998 yılından itibaren ise tüm ilköğretim kurumlarında ders olarak okutulmuştur (Sertkaya, 2010).

Toplumlar, içinde yaşayan bireylerin birçok özelliğini geliştirmek için eğitim programlarını önemli bir araç olarak kullanmaktadır. Günlük hayatın her alanında gerçekleşen değişim, toplumların bireylerinde görmek istedikleri donanımların ve özelliklerin de değişmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla bu durum eğitim programlarının da sürekli değişmesi anlamına gelmektedir (Doğanay ve Sarı, 2008). Programlardaki bu değişim tüm dünyada yaşanan gelişmelerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmakta teknolojik ve bilimsel alanda meydana gelen sürekli ilerleme, kişilerin ve toplumun farklılaşan ihtiyaçları, eğitim yaklaşımlarındaki önemli yenilikler bireylerden beklenen rolleri de etkilemektedir. Bu bağlamda, 2005 yılında oluşturulan programın da 2018 yılında güncellenmesini kaçınılmaz olmuştur. Artık bilgiye doğrudan ulaşabilen, yapılandırabilen ve hayatında kullanabilen bireylerin yetiştirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir (MEB, 2018).

Öğretim programlarında dikkate alınan en önemli hususlardan birisi 14.06.1973 tarihli 1739 numaralı Milli Eğitim Temel Kanunu'dur. Türk Milli Eğitiminin genel amaçları bu kanun çerçevesinde açıklanmakta ve hazırlanan tüm eğitim programları bu çerçevenin dışına çıkmamaktadır. Bu kapsamda, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları incelendiğinde (MEB, 2020) bu amaçların bireylere kazandırılması için katkı sağlayan en önemli derslerden birisinin Sosyal Bilgiler dersi olduğu vurgulanabilir (MEB, 2018; Öner 2019). Genel amaçlar incelendiğinde özellikle ikisine Şivlilik geleneğinin hizmet ettiği görülmektedir. Bu amaçlar şunlardır;

“Türk milletinin bütün fertlerini;

Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan

Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki,

insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan

ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş, yurttaşlar olarak yetiştirmek ve

İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır.

Yukarıda sıralanan genel amaçlar ve Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciye verilmesi hedeflenen kazanımlar göz önüne alındığında, Sosyal Bilgiler dersinin Türk Milli Eğitim sistemi için ne denli önemli bir ders olduğu anlaşılmaktadır. Deveci (2009)'nin de vurguladığı gibi, Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlere dayalı muhtevalar bütününden oluşması ve sosyal olan birçok özelliği konu edinmesi nedeniyle günlük yaşamda kullanılacak bilgi, beceri ve değerleri içeren bir ders olarak okul ders programlarında önemli bir yere sahiptir. Günlük yaşam içerisinde bir nişan merasiminde, taziye ziyaretinde, otobüste, düğünde ve daha arttırılabilecek pek çok yerde kısaca yaşamın tamamında Sosyal Bilgiler bulunmaktadır.

Sosyal Bilgiler ile ilgili ortak bir tanım olmasa da bu çalışma alanının işlevine dönük yapılmış önemli açıklamalar bulunmaktadır. Örneğin, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies)'ne göre, Sosyal Bilgiler, kişiye yurttaşlık becerilerinin kazandırmak için farklı disiplinlerin bir araya getirilmesiyle oluşun bir çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler, tarih, arkeoloji, felsefe, antropoloji, coğrafya, hukuk, ekonomi, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimleri gibi alanlarla ilgili içerikleri eş güdümlü bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Sosyal bilgilerin amaçları arasında kültürel farklılıkların özgürce ifade edildiği

bir dünya için genç bireylerin düşünme becerilerini geliştirmek de yer almaktadır (NCSS, 1993:3).

Zarrillo (2004), Sosyal Bilgilerin bireysel ve sosyal olarak aktif yurttaşlar yetiştirmeyi hedefleyen disiplinler arası bir çalışma alanı olduğunu söylemiştir.

Öztürk (2009), Sosyal Bilgilerin, Sosyal ve Beşerî Bilimler konularını disiplinlerarası bir yaklaşımla birleştiren, değişen ülke ve dünya koşullarında bilimsel yollarla sorunları çözüm yolları üretebilen yurttaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir öğretim programı olduğunu vurgulamıştır.

Öztürk (2006)'ün aktarımıyla, Barr, Barth ve Shermis (1977) "*Defining The Social Studies (Sosyal Bilgileri Tanımlamak)*" adlı çalışmalarında Sosyal Bilgiler için üç yaklaşım sıralamışlardır. Bu yaklaşımlarda Sosyal Bilgiler öğretimi (a) vatandaşlık aktarımı olarak, (b) sosyal bilim olarak ve (c) yansıtıcı araştırma olarak açıklanmıştır.

Buna göre, vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi, belli davranış kalıplarını, bilgiyi, bakış açısını ve değerleri öğretebilmek amacıyla tasarlanan öğretim alanıdır. Bunlar hem öğretenin hem de öğrenenin kültürel gelenekleridir. İyi vatandaş, kalıp değerlere ve tutumlara sahip, toplumda kabul edilen kuralları uygulayan ve vatandaşlık etkinliklerine katılan birey olarak tanımlanmaktadır (Barr, Barth ve Shermis, 1978). Sosyal Bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimine göre, öğrenciler, sosyal bilimlere ait temel görüşleri, teori ve genellemeleri, ayrıca bilgi toplama ve bilgiyi anlamlandırma süreçlerini öğrenmelidirler. Sosyal Bilgilerde çeşitli disiplinler arasında bağlantı kurmak ve birleştirme yapmak oldukça önemlidir (Moffatt, 1957; Yalçın ve Akhan, 2019). Yansıtıcı araştırma olarak Sosyal Bilgiler öğretiminde, Dewey'in görüşleri paralelinde, eğitim ne akademik disiplin ne de kültürel aktarım olarak sınırlandırılmamalı, bununla birlikte okul programları öğrencilerin en başta ihtiyaçlarından sonrasında ise yönelimlerinden ve dikkatlerini çeken onları yakından ilgilendiren konuları bünyesinde barındıran bir yapıda olmalıdır (Barr, Barth ve Shermis, 1978).

Merryfield ve Subedi (2001) Sosyal Bilgilerde, “kültürleme” yoluyla vatandaşlık becerilerinin geliştirildiğini belirtmişlerdir. Bu gerekçeyle yürütülen küresel eğitim, gençleri içinde yaşadıkları toplum, ülke ve dünya ile etkin iletişim kurabilmeleri yönünde donatmaktadır.

Barth ve Demirtaş (1997), Sosyal Bilgilerin kişilerin fiziksel ve sosyal çevreleriyle alakalarını insanı dikkate alarak inceleyen, sosyal ve beşeri bilimlerle birlikte felsefe ve din bilgisi benzeri alanları da dikkate alan bir ders olduğunu söylemişlerdir.

Doğanay (2008)’a göre, Sosyal Bilgiler insanın çevresiyle etkileşimini zaman ve mekân olarak inceleyen bir ilkököl dersidir. Sönmez (2010:3)’ e göre ise, Sosyal Bilgiler dersi sosyal gerçeklerle ilişki kurmaya dayalı bir süreç ve neticede edinilen dirik bilgiler bütünüdür.

Sosyal Bilgiler alanına ilişkin yapılmış açıklamalar ışığında, iyi ve etkin vatandaş yetiştirmek amacıyla birçok disiplini harmanlayarak insanların çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalı olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili, en önemli tanımlamalardan birisi de 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzunda yapılmıştır (MEB, 2005: 46). Tanıma göre; “Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesi amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisini alanlarını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında araştırıldığı, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir”.

2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Bu noktada 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ayrıntılı bir şekilde inceleme gereği duyulmuştur (MEB, 2018). Aşağıda program ile ilgili geniş bir derleme sunulmuştur.

Bahsedilen program İlköğretim ve Ortaöğretim 4,5,6 ve 7. sınıfları kapsar. Program 2018 yılında güncellenmiş olup güncelleme yapılırken değişik ülkelerin son

yıllarda programlarda yapmış olduğu benzer değişiklikler incelenmiş, öğretim programları ile ilgili yazılı bilimsel dokümanlar taranmış, T.C Anayasası, hükümet programları, şura kararları, mevzuatlar, siyasi parti programları tarafından sunulan raporlar irdelenmiş, yurt içi ve yurt dışında öğretim programları ile ilgili akademik yayınlar taranmış, çeşitli anketler aracılığıyla öğretmenlerin ve yöneticilerin sınıf düzeylerinde ders saatlerine ilişkin düşünceleri incelenmiş, illerden gelen zümre toplantı raporları incelenmiş, elektronik ortamda branşlara yönelik uygulanan anketlerin sonuçları irdelenmiş, eğitim fakültelerinin raporları değerlendirilmiş ve böylece program son halini almıştır. Yapılan güncelleme de 2005 yılında programda benimsenmiş olan Yapılandırmacı Yaklaşım felsefesinin benimsenmeye devam edildiği görülmektedir. Yapılandırmacı yaklaşım John Dewey tarafından ortaya çıkarılan bir yaklaşımdır. Öğrenci merkezlidir. Öğrencinin bilgiyi keşfederek öğrenme sürecine aktif katılımını benimser. Bu yaklaşımda öğretmen yalnızca bilgiyi aktaran kişi olmamakla birlikte öğrencisine rehberlik eden ona saygı duyan, okul dışında öğrenme konusunda öğrencilerini yönlendiren, özgün etkinlikler tasarlayan ve bir mana da öğrencileri ile öğrenen kişidir. Programda yapılan güncelleme ile vatanını milletini seven ve bağlılık hissedene, teknolojiyi kullanan, bilimsel yenilikleri takip eden bireyler yetiştirmek programın hedefi olarak belirlenmiştir (Yılar ve Tomal, 2018).

Bilimin teknolojinin hızla ilerlemesi sonucu insanların ihtiyaçları da değişmiştir. Bununla beraber eğitim öğretim yaklaşımları da farklılaşmıştır. Günümüz insanından beklenen sadece bilgiye sahip olması değil sahip olduğu bilgiyi kullanması hayatına aktarması yeni bilgiler üretmesi, girişimci eleştirel olması, problem çözebilmesidir. Bu nedenle öğretim programlarının tek amacı bireye bilgiyi yüklemek olmamalıdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı güncellenirken tüm bu yenilikler göz önünde bulundurulmuş böylece bireysel farklılıkları dikkate alan, değerler eğitimine önem veren, beceri kazandırma gibi bir amacı olan, karmaşık olmayan bir yapıya sahip olan güncel bir program elde edilmiştir. Programda farklı sınıf düzeylerinde farklı konulara yer verildiği fakat bunun yanında sarmal bir düzen içinde bazı kazanımların tekrar edildiği görülmektedir. Bunu şöyle bir örnekle açıklamak mümkündür. Sosyal Bilgiler

öğretim programı hazırlanırken 7 öğrenme alanı oluşturulmuştur. 4. sınıf düzeyindeki *Kültür ve Miras* adlı öğrenme alanının SB.4.2.2 numaralı kazanımı “Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir” dir. 4. sınıf öğrencileri bu kazanım kapsamında yakın çevrelerindeki müze, kervansaray veya tarihi bir camiye gezi düzenlenerek gezi düzenleme imkanının mümkün olmadığı durumlarda araştırma yapmaya yönlendirilerek kazanım amacına ulaştırılmaya çalışılır. Aynı öğrenci 5. Sınıfa geldiğinde ise yine *Kültür ve Miras* adlı öğrenme alanının SB.5.2.2 numaralı kazanımı olan “Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekanları nesnelere ve eserleri tanıtır.” şeklindeki kazanım gereği 4. Sınıfta zaten halihazırda öğrendiği konuyu önce tekrar edip hatırlamak ve sonra bunu belli bir topluluğa (ki bu topluluk çoğunlukla öğrencinin eğitim gördüğü sınıftır) aktarması yolu ile kazanım amacına ulaştırılır. Yani programda yeni konuya başlanılmadan önce muhakkak geçmiş yılın tekrarı yapılarak ilerlenmektedir. Bu da öğrenmeyi hızlandırmakta ve kolaylaştırmakta aynı zamanda öğrenme kayıplarının bir nevi telafisi olmaktadır (MEB, 2018).

Öğretim Programları 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. Maddesi esas alınarak hazırlanmıştır. Programın amacı ise okul öncesi eğitimini bitiren öğrencilerin bedensel zihinsel ve duygusal yönden desteklenmesini sağlamak, ilkokul eğitimini bitiren öğrencilerin gelişim seviyesi ve özel yetenekleri göz önünde bulundurularak ahlaki bütünlük, özgüven, öz disipline sahip ve günlük yaşantısında ihtiyaç duyacağı sözel, sayısal ,sosyal becerilerini kazanmış bireyler olması yönünde desteklenmesi, ortaokul eğitimini tamamlayan öğrencilerin ilkokulda kazandığı temel bilgi ve becerileri ilerletmiş bir birey olması bunun yanında manevi ve milli değerlerini tanıyan sahip çıkan bir insan olması ,haklarını bilen bireyler olarak desteklenmesi ,lise eğitimini tamamlayan bireylerin önceki eğitim düzeylerinde kazandığı bilgileri ilerleten öğrendiği milli ve manevi değerleri yaşantısına aktaran , üreten aktif bir vatandaş olması için desteklenmesidir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında iki unsur dikkat çekmektedir. Bunlar Değerlerimiz ve Yetkinliklerdir. Eğitim sisteminin genel amacı bu değerler ve yetkinlikler ile harmanlanmış olan bilgi, beceri ve davranışlara sahip kişiler

yetiştirilmesini sağlamaktır. Bireylerin bilgi, beceri ve davranış kazanması ancak ve ancak öğretim programıyla mümkün olur. Program ile bireye kazandırılmaya çalışılan bilgi, beceri ve davranışların kendi içindeki bütünlüğünü sağlayan ise değerler ve yetkinliklerdir. Bir toplumun geleceği muhakkak ki geçmişten getirdiği değerleri benimseyip koruması ve özümsemesiyle yakından ilişkilidir. Eğitim sistemi bireyi sadece bilgiler ile donatmakla kalmaz sistemin en önemli görevlerinde biri de temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Bu da ancak eğitim programlarıyla gerçekleştirilebilir. Eğitim programları düzenlenirken öğretim programları, eğitim ortamları, ders araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi etmenler değerlendirilir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler ve Yetkinlikler farklı bir program, konu veya ünite olarak ele alınmamıştır. Değerler programın tamamına yayılmıştır. Programda ki kök değerler şunlardır: saygı, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik, sorumluluk, dürüstlük, dostluk, adalet, sabır ve öz denetimdir.

2.4.1. Yetkinlikler

Programın amacı sadece bilgi ile donatılmış bireyler yetiştirmek değildir. Programın en büyük amacı bireylerin yetkinliklerde bütünleşmiş olan bilgi, beceri, davranışlara sahip olmasıdır. Kişinin tüm hayatı boyunca ihtiyaç duyacağı yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde tespit edilmiştir. Bu çerçeve kapsamında sekiz adet yetkinlik belirlenmiştir. Bu yetkinliklerden araştırma konusu ile doğrudan ilgili olduğu düşünülen yetkinlik aşağıda sunulmuştur.

Anadilde İletişim: Bu yetkinlik bireyin hem eğitim hayatı hem sosyal hayatı hem de iş hayatında kendini gerek yazılı gerek sözlü olarak etkili bir şekilde ortaya koymasını kapsamaktadır.

Sosyal ve Vatandaşlık ile İlgili Yetkinlikler: Bu yetkinlik bireyin sosyal yaşama etkili bir şekilde katılması ve karşılaştığı sorunları çözmeye çalışması kültürler arası farklılıkları anlamlandırmasını kapsamaktadır. Vatandaşlık ile ilgili yetkinliklerde amaç kişinin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olarak medeni hayata eksiksiz bir şekilde katılmasını sağlamak bu bağlamda bireyin hem toplumsal hem siyasal yapılara ilişkin bilgilere sahip olmasını desteklemektir.

2.4.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Özel Amaçları

Programın özel amaçları 1739 sayılı kanun ile ifade edilen genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak düzenlenmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen on sekiz adet özel amaç belirlenmiş olup bu amaçlardan araştırma konusu ile doğrudan ilgili olduğu düşünülenler aşağıda sıralanmıştır.

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
3. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
4. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
5. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri amaçlanmaktadır (Turan ve Yıldırım, 2019).

2.4.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Temel Beceriler

Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında öğretilmesi planlanan temel beceriler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olarak belirlenmiştir. Programda

belirlenen yirmi yedi adet temel beceriden araştırma konusu ile doğrudan ilgili olduğu düşünülenler aşağıda sıralanmıştır. Bu beceriler şunlardır:

1. Araştırma
2. Çevre Okuryazarlığı
3. Değişim ve sürekliliği algılama
4. Gözlem
5. İletişim
6. İş birliği
7. Mekânı algılama
8. Sosyal katılım
9. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma (MEB, 2018)

2.4.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Değerler Eğitimi

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında on sekiz adet değer yer almaktadır. Bu değerlerden araştırma konusu ile ilgili olduğu düşünülenler aşağıda sıralanmıştır. Bu değerler şunlardır:

1. Aile Birliğine Önem Verme
2. Saygı
3. Sevgi
4. Sorumluluk
5. Dayanışma
6. Duyarlılık
7. Yardımseverlik (Yılar ve Tomal, 2018)

2.4.5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapısı

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yedi öğrenme alanından oluşmaktadır. Öğrenme alanı olarak nitelendirilen yapı birbiri ile ilgili kazanımların, değerlerin, becerilerin aynı grupta toplandığı böylece öğrenmenin daha pratik bir hale gelmesini sağlayan bir yapıdır. Programda ki öğrenme alanları ise şunlardır:

1. Birey ve Toplum: Bu öğrenme alanında öğrencinin öncelikle var olma ve sonrasında toplumun bir parçası olma olgusu üzerinde durulmaktadır. Bu alanda sosyolojiden, psikolojiden ve sosyal psikolojiden de faydalanılmıştır.

2. Kültür ve Miras: Bu öğrenme alanının içerdiği kazanımların temeli bireyin kültürünü tanıması, kültürüne sahip çıkma onu sürdürme bilincine ulaşmasıdır. Bireylerin kendi kültürlerini başka kültürlerden ayıran özellikleri öğrendikçe kültürünü daha iyi kavrayacakları ve kendi kültürünün dünya üzerindeki kültür hazinesine katkı sağladığını fark edecekleri öngörülmüştür. Bu alan sosyal bilimlerden tarih ile doğrudan ilişkilendirilmiştir.

3. İnsanlar Yerler ve Çevreler: Bu öğrenme alanı sosyal bilimlerden coğrafya ile doğrudan ilişkilidir. Bireyin yaşadığı yeri ve çevresini tanıması yaşadığı yer ile ilgili mekânsal bilgileri ve becerileri kazanması bu öğrenme alanının temel amacını oluşturmaktadır. Bunun yanında insanın çevresi ile etkileşiminin farkına varması ve neticede geleceğe dönük hem bireysel hem toplumsal bir bakış açısı oluşturması amaçlanmaktadır. Bu öğrenme alanındaki kazanımlarda bireylerin araştırma becerisi kazanmaları, çevre okuryazarlığı kazanmaları, harita okuma becerisi kazanmaları amaçlanmıştır.

4. Bilim Teknoloji ve Toplum: Bu öğrenme alanının özünde bireylerin hızla ilerleyen teknolojik gelişmeleri anlaması yaşamına geçirmesi ve böylece bir bilgiyi elde etme gereği ortaya çıktığında teknolojiyi kullanma becerisini ortaya koyması vardır. Teknolojiyi bir yandan hayatına geçirip kullanırken teknolojinin zararlarının da farkına varması ve bu zararlardan kendini koruması da bireyden beklenenler arasındadır. Bu öğrenme alanının öğrenciye bir başka katkısı da

bilimsel eserlerin önemini kavrama noktasındadır. Bireylerden beklenen bilimsel eserlerin kanunlar ile korunduğunu bilmesi ve etik kurallara uymasıdır.

5. Üretim Dağıtım ve Tüketim: Bu öğrenme alanı bireylerin çevresindeki ekonomik faaliyetleri tanımaları, ekonomik koşulları daha iyiye getirmek için çaba sarf etmeleri ve bireylerin girişimcilik becerilerinin artırılmasını hedeflemektedir. Bunun yanında bireyin eldeki kaynakların tasarruflu kullanımı ile ilgili bilinçlenmesi de amaçlanmaktadır. Ekonomi ile doğrudan ilişkili olan bu öğrenme alanında tüm bunların yanında öğrencilerin meslekleri tanınması ve gelecekte seçmek istediği mesleği şekillendirmesi de hedeflenmektedir.

6. Etkin Vatandaşlık: Bu öğrenme alanı bireyin yaşadığı toplumda bulunan kurumları, örgütleri tanınması bu örgütlerin ve kurumların nasıl oluştuğunu işleyişinin nasıl devam ettiğini bilmesi bu kurum ve örgütlerin hangi kontrol mekanizmaları tarafından denetlendiğinin farkına varmasını amaçlar. Bireylerin bu bilgileri öğrenirken bu grup ve kurumların yapılarının nasıl değiştiğini bu değişimde kendisinin bir payı olup olamayacağını bahsedilen kurum ve örgütlerden etkilenip etkilenmediğini de kavraması beklenir. Tüm bu bilgiler bütününde aslında bireyin toplumda ortaya çıkan bir sorunun ancak iyi örgütlenmiş bir devlet tarafından çözüleceğini anlaması beklenir. Devletin bu sorunları nasıl çözdüğünü ve çözerken kişisel hak ve özgürlüklerin korunduğunu anlayan birey böylece demokrasinin millete dayandığını da anlamış olur. Bireyin toplumsal hizmetlere ve resmi etkinliklere katılmanın yollarını kavraması da bu öğrenme alanının hedeflerindedir.

7. Küresel Bağlantılar: Günümüzde insanlar arası ilişkiler ne kadar önemli ise milletler arası ilişkiler de en az o kadar önemlidir. Çünkü bilgi, teknoloji, sorunlar, inançlar, düşünceler, ekonomik faaliyetler ve daha birçok etmen de ülke sınırlarını aşmış küresel hale gelmiş bulunmaktadır. İçinde bulunduğumuz çağda devletler hem birbirlerine çeşitli alanlarda destek olmakta hem de çeşitli konularda birbirlerine rakip olmaktadır. Böyle bir çağda bireyden beklenen de devletler arası bu ilişkiler yumağını anlamlandırmaları değerlendirmeleridir. Öğrencilerin güncel olayları yakından izleyen bir problemle karşılaştığında

çözüm bulabilen aktif birer Türk vatandaşı olmaları bu öğrenme alanının temel gayesidir.

Tablo 2.1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenme alanları ve sınıf düzeyine göre kazanım sayıları

SINIFLAR/ ÖĞRENME ALANLARI	4.SINIF KAZANIM	5.SINIF KAZANIM	6.SINIF KAZANIM	7.SINIF KAZANIM
Birey ve Toplum	5	4	5	4
Kültür ve Miras	4	5	5	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	5	4	4
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	5	4	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	6	6	6
Etkin Vatandaşlık	4	4	6	4
Küresel Bağlantılar	4	4	4	4
Toplam	33	33	33	33

Araştırma konusu olan, Konya’da sürdürülen Şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirilmesi, sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarından kültür ve miras öğrenme alanı ile doğrudan ilişkilidir. Bu noktada sınıf düzeylerine göre Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanımlarına çalışmada yer verilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır.

Sosyal Bilgiler Dersinin kazanımları öğrenme alanlarına göre numaralandırılmıştır. Numaralandırma şu şekildedir: Soldan en başta yer alan kısım dersin kodudur. Sosyal Bilgiler dersinin kodu SB şeklinde ifade edilmektedir. Soldan birinci sıradaki sayı sınıf düzeyidir. Soldan ikinci sıradaki sayı öğrenme alanı numarasıdır. En sağda yer alan sayı ise kazanım numarasıdır. Bir örnek vermek gerekirse “SB.4.1.3 Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır.” şeklindedir. Bu kazanımın 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi 1. Öğrenme Alanına ait olan 3. Kazanım olduğunu anlaşılmaktadır.

2.4.6. Dördüncü Sınıf Düzeyi Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları

Dördüncü sınıf düzeyinde bu öğrenme alanı öğrencilere aktarılırken öğrencilerin aile denilen yapıyı tanınması ve bu yapıya değer vermesi, atalarından devraldığı

kültürel varlığını tanıması, onu koruyup sürdürme konusunda istekli olması, değişim ve sürekliliği algılaması, vatanseverlik, kronolojiyi anlamlandırma gibi becerilerin de kazandırılması noktasında da desteklenmesi hedeflenmiştir. Bu öğrenme alanındaki kazanımlar öğrencilerin aile birliğine önem verme, vatanseverlik ve kültürel mirasına sahip çıkma değerlerini kazanmasına hizmet etmektedir. Dördüncü sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanında dört adet kazanım belirlenmiştir. Bunlar şunlardır:

SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.

SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.

SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.

SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.

Bu öğrenme alanı süresince öğrencilerin kültürel varlıkları tanıyabilmesi için öncelikle yakın çevrelerinde bulunan tarihi cami, müze, kervansaray, medrese gibi yerlere geziler düzenleyerek götürülmesi öğrenme sürecini anlamlı kılacaktır. Ayrıca bu öğrenme alanı süresince Millî Mücadele kahramanlarımızın hayat hikayeleri kazandırılmaya çalışılırken Biyografi tekniğinden faydalanılması hem Öğrenme Alanı için hem de Biyografi tekniğinin kavratılması için faydalı olacaktır.

2.4.7. Beşinci Sınıf Düzeyi Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları

Beşinci sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanı işlenirken öğrencilerin geçmiş uygarlıkların insanlık tarihine ne gibi katkıları olduğunu kavraması, çevresindeki doğal ve kültürel eserleri tanıması, ülkesinin farklı bölgelerindeki kültürel öğeleri tanıması ve kendi bölgesinin kültürü ile karşılaştırması, günlük yaşamdaki kültürel unsurları fark etmesi kazandırılmaya çalışılır. Bu öğrenme alanı değerler eğitiminden kültürel mirasa duyarlılık ve estetik değerlerinin öğrencilere kazandırılmasına hizmet etmektedir. Bunun yanında öğrencilerin Türkçe'yi hatasız, düzgün yerli yerinde kullanması ve araştırma becerisi

kazanmasına da katkı sağlamaktadır. Beşinci sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanında beş adet kazanım belirlenmiştir. Bunlar şu şekildedir:

SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihin en önemli katkılarını fark eder.

SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.

SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.

SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.

SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.

2.4.8. Altıncı Sınıf Düzeyi Kültür Ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları

Altıncı sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanı işlenirken öğrencilerin Orta Asya da kurulan Türk devletleri ile ilgili bilgilenmesi, Türklerin Anadolu'ya yerleşme süreci, İslamiyet'i kabul etme süreci ve İslamiyet'in kabulünden sonra Türk kültüründe meydana gelen değişiklikler, ticaret yollarının toplumların arasındaki kültürel ilişkileri nasıl etkilediği konusunda bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefler kazandırılmaya çalışılırken aynı zamanda duyarlılık değeri ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Altıncı sınıf düzeyi Kültür ve Miras öğrenme alanında beş adet kazanım belirlenmiştir. Bunlar şu şekildedir:

SB.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

SB.6.2.2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.

SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.

SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.

SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.

2.4.9. Yedinci Sınıf Düzeyi Kültür Ve Miras Öğrenme Alanı Kazanımları

Yedince sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanı işlenirken öğrencilerin Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesine çıkışı ve devletin izlediği fetih politikası, devletin sanat anlayışı konularında bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Avrupa'da meydana gelen gelişmelerin (, Rönesans, Reform, Aydınlanma Çağı, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı, sömürgecilik faaliyetleri keşifler,) devleti nasıl etkilediği konusunun da öğrencilere kavratılması hedeflenmiştir. Bu öğrenme alanındaki kazanımlar verilirken kültürel mirasa duyarlılık ile estetik değeri benimsetilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında öğrencilerin değerler ile kanıt kullanma becerileri de desteklenmeye çalışılmıştır.7. sınıf düzeyinde Kültür ve Miras öğrenme alanında beş adet kazanım belirlenmiştir. Bunlar şu şekildedir:

SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.

SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.

SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.

SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.

2.5. İlgili Araştırmalar

Deveci (2009), araştırmasında sosyal bilgiler ile kültür arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmasında 35 sosyal bilgiler öğretmen adayının ortaya koyduğu kültür portfolyolarını incelemiştir. Araştırması neticesinde Sosyal Bilgiler dersinde kültür öğelerinden yararlanılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının kültür öğeleriyle ilgili olarak hazırladıkları ders planlarında sınıf düzeyine göre kazanımlar, öğrenme alanları ve üniteler kapsamında çeşitli etkinliklere yer verdikleri ve böylece öğrencilerin farklı kültürleri tanımalarının sağlanmaya çalışıldığı sonucuna ulaştığı görülmüştür.

Sertkaya (2010), ilköğretim okullarında II. Kademe Sosyal Bilgiler dersi eğitiminin, öğrencilerin kültürel kimlik gelişimine sağladığı katkıları araştırmıştır. Araştırmasında 1968, 1998 ve 2005 yılları 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders programlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda, 2005 yılında yürürlüğe giren programdaki 'Kültür ve Miras' öğrenme alanına ayrılan ders süresi ve kazanım sayısının diğer alanlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, önerilen etkinlikler bakıldığında kültür aktarımının gerçekleşebileceği, fakat kültürel kimlik geliştirmenin istenen oranda gerçekleşemeyeceği vurgulanmıştır.

Çengelci (2012), araştırmasında 4, 5, 6 ve 7. Sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında somut olmayan kültürel miras ile ilgili kazanımları incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda programda yer alan kazanımlar, sözlü gelenek ve anlatımlar, ritüeller, şölenler ve toplumsal uygulamalar bağlamında incelemiştir. Araştırmasının sonucunda somut olmayan kültürel mirasa ilişkin en fazla kazanım ve etkinliğin programda 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer aldığı belirlenmiştir. Bunun yanında somut olmayan kültürel mirasa ilişkin kazanım ve etkinliklerin en fazla Kültür ve Miras öğrenme alanında yer aldığı sonucuna da varılmıştır.

Sidekli ve Karaca (2013) araştırmalarında, sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşlerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmaya Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesindeki Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliğinde eğitim görmekte olan 141 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonunda, öğretmen adaylarının yerel ve kültürel miras öğelerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına olumlu baktıkları bulunmuştur.

Çengelci (2013), sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların saptanması amacıyla tarama modelinde bir araştırma planlamıştır. Veriler, Eskişehir il merkezinde öğrenim gören 6. ve 7. sınıf düzeyindeki 595 öğrenciden elde edilmiştir. Sonuçlar, derste kaynak kişilerden yararlandığını, sınıf dışı mekânlara özellikle tarihi eserleri görmek için gidildiğini göstermiştir. Ek olarak, internet ve televizyondan yararlandığı, kişilerin biyografilerinin öğrenme kaynağı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Bunların dışında, sosyal bilgiler dersinde kültürel etkinliklerden, sınıf dışı mekanlardan ve edebi ürünlerden yeterince faydalanılmadığı vurgulanmıştır.

Şahin (2013), ‘Ziya Gökalp’in “Halk” ve “Halkbilimi” Terimlerine Bakış Açısında Geleneğin Yeri’ adlı çalışmasında Gökalp’i Türk halkbilimi kurucuları arasında göstermiştir. Ziya Gökalp’in halk bilimi ürünlerinin ortaya çıkarılmasında ve aktarılmasında gelenekselliğe dikkat çektiğini ve ürünleri adlandırırken de “anane” yani “gelenek” terimine başvurduğunu aktarmıştır.

Türkcan ve Bozkurt (2015), ilkokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde öğretilen kimlik, kültür ve yurttaşlık gibi kavramlara ilişkin algılarını incelemek amacıyla bir çalışma planlamışlardır. Çalışmaya bir ilkokulun 4. sınıfında okuyan 18 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, büyük bir çoğunluğunun kimlik kavramını nüfus cüzdanı ile özdeşleştirdikleri, kültür kavramını ise halk dansları, yöresel kıyafet ve yemekler ile açıkladıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte, yurttaşlık kavramının da bayrak temasıyla ilişkilendirildiği bulunmuştur.

Avcı ve Memişoğlu (2016), sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel miras eğitimine ilişkin görüşlerini ve sosyal bilgiler dersinde bu öğelere ne düzeyde

yer verildiğini değerlendirmek amacıyla bir çalışma planlamışlardır. 2013-2014 eğitim öğretim yılında Ankara'daki on beş ortaokulda görev yapan 34 sosyal bilgiler öğretmeninin katıldığı çalışma sonucunda, kültürel miras konusuna önem verdikleri ve ders kapsamında yer almasının önemli olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, programdaki kültürel miras konularının ve eğitiminin yetersiz olduğu, programda yapılacak değişikliklerle kültürel mirasın daha kapsamlı bir şekilde ele alınabileceği vurgulanmıştır.

Akpınar ve Genç (2017) çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya 182 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının kültür kavramını algılayabildikleri, ancak kültür yozlaşması karşısında çözümler üretilemedikleri gözlenmiştir.

Gürel ve Çetin (2018), sosyal bilgiler dersi ve bu dersin kültür aktarımında üstlendiği rolün incelenmesi amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Bu amaçla, 2005 ve 2017 programlarının temel öğeleri kültür odağıyla incelenerek sosyal bilgiler dersi ve kültür ilişkisini ortaya koymaya çalışmışlardır. Sonuçlar incelendiğinde, bu ders, doğası gereği kültür ile çok yakın ilişkilidir ve kültür aktarımı açısından ilköğretim düzeyindeki en önemli derslerdendir. Buna ek olarak, 2017 programında kültürel korumaya 2005'e göre daha fazla vurgu yapılmış, ancak kazanım açısından 2005 programının daha güçlü olduğu öne sürülmüştür.

Yalçın ve Akhan (2019), cumhuriyetten bugüne sosyal bilgiler programlarını öğretim yaklaşımları açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Literatür taraması sonucu ulaşılan veriler öğretim yaklaşımları açısından betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Sonuçlara göre, vatandaşlık aktarımına programlarda mutlaka yer verildiği ve 1968, 1990, 1998, 2005 ve 2007 programlarında sosyal bilgilere özgü üç yaklaşıma da (vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler, yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler) yer verildiği vurgulanmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin toplanması ve çözümlenmesinde kullanılan yöntemler ile araştırmada izlenen sürece yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Araştırmada, Şivlilik geleneğine tanık olmuş yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilk ve ortaokul öğrencilerinin görüşleri çerçevesinde, bu önemli geleneği sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirmek ve elde edilen sonuçlardan hareketle formal kültür aktarımı ve informal kültür aktarımı ilişkisine yönelik çıkarımlarda bulunmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırılan olgu hakkında betimleme yoluyla katılımcıların algı ve deneyimlerini anlamak hedeflendiği için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Nitel olarak tasarlanan araştırmalarda amaç, araştırma nesnesine bütüncül ve derinlemesine bakmak, karmaşıklık içinde konuyu incelemek, olgunun olduğu, ortaya çıktığı, oluşmasına fırsat verildiği durumları ve ilişkileri anlamaya çalışmaktır (Özdemir, 2010). Nitel araştırma nasıl, niçin ve ne şekilde gibi nicel yöntemlerle ifadesi zor ya da mümkün olmayan sorulara cevaplar arayarak daha derinlemesine bilgi sağlayabilmektedir (Büyüköztürk vd., 2013).

Nitel araştırmada insanların oluşturduğu anlam kavranmaya çalışılırken aslında dünyayı nasıl algıladıkları ve dünyada ne gibi yaşantılar geçirdikleriyle ilgilenilmektedir (Merriam, 2018).

Özellikle sosyal bilimler içerisinde yaygın olarak kullanılan nitel araştırma, sosyal olguları, insan davranışlarını ve bu davranışların kökeninde yatan

nedenlerin ne olduğunu derinlemesine araştıran ve bunları anlamayı hedefleyen bir araştırma desendir. Nitel araştırmanın sonucunda araştırmacı, toplumun davranışlarını ve motivasyon kaynaklarını anlamak adına birçok veri toplayabilmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013: 39).

Yıldırım ve Şimşek (2016)'in aktarımıyla, Lecompte ve Goetz (1984)'e göre nitel araştırmalarda üç çeşit veri toplanmaktadır. Bunlardan *çevreyle alakalı veriler*, araştırmanın yer aldığı sosyal, psikolojik, kültürel, demografik ve fiziksel özelliklerle ilgilidir. *Süreçle alakalı veriler*, araştırma süresince neler olup bittiği ve bunların araştırma grubunu nasıl etkileyebileceğine ilişkindir. *Algılara ilişkin veriler*, araştırma grubuna dahil olan kişilerin süreç hakkında düşündükleriyle ilgilidir.

Nitel verilerin elde edileceği bu araştırma olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseninde tasarlanmıştır. Bu desende, farkında olunan fakat ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılmaktadır. Olgular, dünyamızda gerçekleşen olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar olabilmektedir. Bireye tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam manası ile anlayamadığımız olgular için olgu bilim uygun bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 70).

Olgu bilimle ilgili açıklamaların ortak özellikleri arasında, kişilerin yaşam tecrübeleri üzerinde çalışılması, bu tecrübelerin bilinçli olduğu görüşüne inanılması ve bu deneyimlerin özüne ilişkin betimlemelerin geliştirilmesi sayılabilir (Cresswell, 2011).

Olgubilim çalışmalarında veri kaynağı araştırma odağında yer alan olguyu deneyimleyen ve bu olguyu dışı vurabilecek bireylerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 71). Olgubilim çalışmalarında 'bireyler için bu olgu ve deneyimin özü nedir?' sorusu önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, Şivlilik geleneğini deneyimleyen bireylerin görüşleri ışığında Sosyal Bilgiler dersi kültür aktarımı kapsamında çıkarımlarda bulunmayı amaçlayan bu çalışmada olgubilim deseninin uygun bir araştırma zemini oluşturacağı düşünülmüştür.

3.2. Katılımcılar

Nitel araştırmanın amacı istatistiksel anlamda evrene genelleme yapmak olmadığı için, bu araştırma deseninde ‘olasılık’ temelli olmayan ‘amaçlı’ örneklem belirleme eğilimi yaygındır (Merriam, 2018: 76; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 118). Çünkü katılımcıların belirlenmesinde, evreni temsil etmeden çok araştırmanın konusuyla olan yakın ilişkilerine odaklanılmaktadır.

Amaçlı örnekleme, araştırma amacına en uygun olanları örnekleme yolunun seçildiği bir yöntemdir. Bazı temel kaynaklarda (Goetz ve LeCompte; LeCompte ve Preissle) amaçlı örneklemenin ‘ölçüt (criterion)’ örnekleme olarak da adlandırıldığından bahsedilmektedir (Merriam, 2018: 76; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 118). Bunun temel gerekçesi, ‘ölçüt dayanaklı seçimde, çalışmanın önemli ölçütlerini listelemek ve sonra da listeyle eşleşen bir birim bulmaya çalışmak’ olarak açıklanmaktadır.

Olgubilim deseni kullanılan bu araştırmaya dâhil edilecek araştırma grubunun belirlenmesi için amaçlı örneklem yöntemlerinden *maksimum çeşitlilik örnekleme* kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleminde çalışma konusuna katılmış olan kişileri olabildiğince çeşitlendirmek, çeşitlilik gösteren durumlar arasında paylaşılan olguların mevcut olup olmadığını ve birçok farklılığı kapsayan ana temaları bulup problemin farklı boyutlarını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır (Patton, 2014: 235).

Bu araştırmanın amacına uygun olarak katılımcılar, Şivlilik geleneğine birçok kez tanık olmuş ve Şivliliği farklı boyutlarda deneyimlemiş bireylerden oluşmaktadır. Buna göre, Konya şehir merkezinde ikamet eden 65 yaş üstü 6 (Altı) yaşlı birey, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul ve ortaokullarda görevli 6 (Altı) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmeni ve yine ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5., 6. ve 7. Sınıflarda öğrenim gören 8 (Sekiz) öğrenci ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Tablo 3.1’de katılımcılara ilişkin demografik özellikler sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Özellikleri

No	Katılımcı Kodu	Meslek	Yaş	Cinsiyet
1	YK1	Ev Hanımı	65	K
2	YK2	Emekli Esnaf	71	E
3	YK3	Emekli Esnaf	70	E
4	YK4	Ev Hanımı	65	K
5	YK5	Emekli Esnaf	66	E
6	YK6	Ev Hanımı	65	K
7	SBÖK1	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	33	K
8	SBÖK2	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	36	E
9	SBÖK3	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	38	E
10	SBÖK4	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	47	K
11	SBÖK5	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	36	E
12	SBÖK6	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	35	K
13	ÖK1	Öğrenci (4. Sınıf)	10	K
14	ÖK2	Öğrenci (6. Sınıf)	12	E
15	ÖK3	Öğrenci (6. Sınıf)	12	K
16	ÖK4	Öğrenci (4. Sınıf)	10	E
17	ÖK5	Öğrenci (7. Sınıf)	13	E
18	ÖK6	Öğrenci (5. Sınıf)	11	E
19	ÖK7	Öğrenci (5. Sınıf)	11	K
20	ÖK8	Öğrenci (7. Sınıf)	13	K

Not: YK: Yaşlı Katılımcı, SBÖK: Sosyal Bilgiler Öğretmeni Katılımcı, ÖK: Öğrenci katılımcı

Tablo 2.1'e göre, 3'ü kadın ve 3'ü erkek olmak üzere yaşlı katılımcıların yaşları 65-71 arasında değişmektedir. Görüşmeye katılan erkek yaşlı katılımcılar emekli esnaf, kadınlar ev hanımıdır. Görüşme gerçekleştirilen 3'ü kadın, 3'ü erkek 6 Sosyal Bilgiler Öğretmeninin yaşları 33-47 arasındadır. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden 4 tanesi Konya doğumludur. Konya doğumlu olmayan öğretmenlerin 10 yılın üzerinde Konya şehrinde mesleki deneyime sahip oldukları belirlenmiştir. Görüşme yapılan öğrencilerden 4'ü kız ve 4'ü erkektir. Yaşları 10-13 arasında, sınıf düzeyleri ise 4-7 arasında değişmektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme Sosyal Bilimler alanında yürütülen çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Stewart ve Cash (1985: 7) görüşmeyi, önceden saptanan ve önemli bir amaç doğrultusunda yürütülen, soru-cevap yöntemine dayalı ve etkileşim içeren bir iletişim yolu olarak tanımlamaktadırlar. Türnüklü (2000: 545)'ye göre, bizim haricimizdeki insanların sosyal gerçekliği nasıl algıladığı ve anlamlandırıldığını belirlemek zordur. Farklı bireylerin olay ve olguları kavrama,

anlama ve değerlendirme yöntemleri farklıdır ve bireye özgüdür. İşte bu farklılık araştırmacıların diğer insanların kişisel dünyalarını sistematik olarak incelemek istemesine neden olmuştur. Görüşme gözlemekte zorlandığımız, özellikle insanla ilişkili özellikleri öğrenmek için oldukça önemlidir. Bunun yanında, insanların deneyimlemiş oldukları ve bir daha yaşanması zor olan olayları belirlemede de görüşme yoluna başvurulmalıdır. Merriam (2018: 86)'e göre, grup ve kolektif olarak da bilgi toplanabilmesine karşın, en çok kullanılan görüşme türü, bir kişinin diğer bir kişiden bilgi elde ettiği karşılıklı görüşmedir. Çalışmada konu ile ilgili literatür taraması yapılarak kuramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılar ile gerçekleştirilecek yarı yapılandırılmış görüşmelerde kullanılan formlar uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur. Görüşme formlarında yaşlı bireylere 4 soru (EK 1), Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine 6 soru (EK 2), öğrencilere ise 4 soru (EK 3) yöneltilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın görüşmeler, yaklaşık 2019 Kasım ayından itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan, 2020'de etkisi daha da fazla hissedilen ve birçok can kaybına neden olan Covid-19 pandemi döneminde gerçekleştirilmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sosyal mesafe en önemli tedbirlerin başında sayılmıştır. Bu nedenle, araştırma sürecinde gerçekleştirilen görüşmeler özellikle Web 2.0 teknolojilerinin gelişmesiyle hayatımızda çok önemli bir yer tutan sosyal medya (Zoom, Skype vb.) iletişim araçları kullanılarak, çevrimiçi yüz yüze video konferans şeklinde organize edilmiştir. Görüşme tarih ve saati önceden katılımcılara bildirilmiş, görüşme öncesi oluşturulan link paylaşılmış ve özellikle öğrenci ve yaşlı bireylerin teknoloji konusunda yardım aldığından emin olunmuştur.

Bu çalışmada, görüşmelerde, benzer konulara odaklanmak yoluyla farklı insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla tercih edilen 'görüşme formu yaklaşımı' ve buna uygun olarak 'yarı yapılandırılmış görüşme formları (EK 1, EK 2, EK 3)' kullanılmıştır. Burada konuşmacı hazırlamış olduğu konu ve alanlara bağlı olarak hem kendi sorularını sorma hem de bu çalışma konusuna

ilişkin daha detaylı bilgi almak amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 132). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşme formu yarı yapılandırılmış soruları içermektedir. Bu sorular esnek yapıdadır. Her katılımcıdan özel bilgiler elde edilmektedir. Görüşme konudan sapma olmaksızın açıklığa kavuşturulmayı bekleyen sorunlara odaklanır. Ayrıca önceden belirlenen ifade kalıpları ve soru ayrıntıları bulunmamaktadır (Merriam, 2018: 87).

3.5. Araştırmacının Rolü

Araştırmacının ölçüm aracı olarak görüldüğü ve alanda zaman geçirdiği nitel araştırmada, araştırmacı rolü açıkça belirtilmelidir. Araştırmacı araştırmacının bir parçasıdır, kendisini araştırma sürecinden soyutlayamaz. Koca (2017)'nin aktarımıyla, Savin-Baden ve Major (2013: 81) araştırmacı rolünün üç boyutlu düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar: konu, katılımcı ve bağlam. Araştırmacı ilk aşamadan itibaren yanlılıklarını, değerlerini ve çalışma sürecindeki yorumlarını şekillendirecek cinsiyet, kültür ve sosyo-ekonomik durum gibi özelliklerini yansıtarak bu üç boyutu da göz önünde bulundurmalıdır (Creswell, 2013). Bu rolün araştırma için zararlı etkisi olmadığını araştırmayı yürüten kişi tarafından ortaya konulması sürecine özdeşleşmişlik denilmektedir (Koca, 2017).

Bu kapsamda araştırmacı Konya şehir merkezinde doğmuş, ilk, orta ve lise eğitimini yine Konya şehir merkezinde tamamlamıştır. Sınıf öğretmeni olarak 14 yıllık tecrübesi bulunan araştırmacının ilk atama yeri Konya'dır. Araştırmacının Şivlilik geleneğini defalarca deneyimlemiş olması ve bu konuda gözlemlediği olaylar bu konunun seçilmesinde anahtar rol oynamıştır.

Araştırmacı, konuyla ilgili detaylı ve yeterli oranda bilgi toplamış ve inceleme yapmıştır. Literatür taraması araştırma desenine ışık tutmuş ve uygun yöntem seçilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı görüşmeler sırasında katılımcıların etkilenmemesi için dikkatli davranmış, veri analizi ve yorumlama aşamasında yanlı davranmaktan özenle kaçınmıştır.

Araştırmanın başladığı tarihten itibaren okuduğu kitap, makale ve diğer araştırmalar, incelediği görseller ve izlediği belgeseller ile katılımcılarla

yaşadığı deneyimler; araştırmacının olaylara bakışını ve doğal çevresini yorumlama kabiliyetini olumlu yönde etkilemiştir.

Araştırma raporunda, yalın bir dil kullanılmış, gereksiz detaylardan kaçınılmış ve anlatılmak istenenler net bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırmacı bu süreçte hem bilgi hem de deneyim açısından olgunlaşmış ve birçok önyargıdan uzak bir şekilde süreci tamamlamıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırma sürecinde elde edilen verilerin geçerliği, bulguların tutarlı ve kararlı olması, görüşmelerin samimi ve içten bir ortamda geçmesi, katılımcıların samimi yanıtlar vermeleri, araştırma verilerinin teorik kısım ile uyumlu olması bulguların kayıt altına alınması yoluyla sağlanmıştır (Türnüklü, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Güvenirlik ise, tüm katılımcılara aynı ifadelerle soru sorma, iki farklı kişinin aynı paragrafı benzer şekilde kodlaması, yazıya aktarım sırasında bir sorunla karşılaşılması, verilerin saklanması, verilerin araştırma problem ve alt problemlerinin gerektirdiği şekilde detaylı ve amaca uygun bir biçimde toplanması ve sonuçların elde edilen verilerle açık bir şekilde ilişkilendirilmesi yoluyla sağlanmıştır (Türnüklü, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3.7. Verilerin Analizi

Elde edilen nitel verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte veriler, görüşme süreçlerinde kullanılan sorulara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016) betimsel analizin 4 adımda gerçekleşebileceğini vurgulamıştır; (a) araştırma sorularından ve görüşmede yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturma, (b) bu çerçeveye göre verileri işleme ve kullanılacak doğrudan alıntılar seçme, (c) bulguları yazma ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla destekleme, (d) bulguları yorumlanmıştır.

Betimsel analizde sık sık doğrudan alıntılama yoluyla bireylerin görüşlerine yer verilmiş böylece kişilerin düşünceleri dikkat çekici bir şekilde ifade edilmeye

alışılmıştır. Betimsel analiz yoluyla, bulguları düzenlenmiş bir şekilde okuyucuya aktarmak hedeflenmiştir.

Elde edilen veriler, düzenli ve anlaşılır bir biçimde betimlenmiş, daha sonra bu betimlemeler hakkında yorumlar yapılmıştır.

Bulgular aktarılırken neden-sonuç ilişkileri üzerinde durulmuş, sık tekrar edilen temalar tablolar şeklinde sunulmuştur. Böylece araştırmada sorulan her soru için alt başlıklar ve tablolar oluşturulmuştur.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorular birer tema olarak ele alınmış ve elde edilen veriler bu doğrultuda kodlanmıştır. Tablolar hazırlanırken sorulara verilen cevaplar dikkate alınmış ve bulgular kısmında yaşlı bireyler, öğretmenler ve öğrenciler ayrı ayrı ele alınarak öne çıkan temalara, ilgili açıklamalara ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi ‘Yaşlı bireyler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadır?’ şeklinde ifade edilmiştir. Yaşlı bireylerle yapılan görüşmeler sonucu ortaya çıkan açıklamalar Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Yaşlı bireylerin Şivliliğe ilişkin açıklamaları

<i>Yaşlı bireyler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadır?</i>	
<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
İlk Namaz İle Başlayan Bir Gelenek	4
Dini Bir Etkinlik	3
Sosyalleşme	2
Atalardan Kalan Bir Gelenek	1
Eş Dostun Ağırlandığı Bir Gelenek	1
Çocukların Bayramı Şeklindeki Bir Gelenek	1

Yaşlı katılımcıların Şivlilik geleneğine ilişkin görüşleri incelendiğinde altı tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcılar Şivlilik geleneğini ilk namaz ile başlayan bir gelenek, dini bir etkinlik, sosyalleşme, atalardan kalan bir gelenek, eş dostun ağırlandığı bir gelenek ve çocuk bayramı şeklinde bir gelenek olarak tanımlamaktadırlar. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Şivlilik İslami bir gelenektir. Konya merkeze geldiğimden beri bu geleneği görüyorum. İlk namaza kalkınca başlıyor. 3 ayların başlangıcı olduğu için ilk namaz deniliyor. Akşamında çocuklar fener alayı yapıyorlar.” (YK5)

“Şivlilik İslamdan gelen bir şeydir üç ayların başlangıcında büyüklerimizin ellerini öpüp, onların gönlünü hoş tutmaktır. Daha sonra çocuklara Şivlilik diye çerezler dağıtarak o günü bayram neşesiyle geçirmektir.” (YK3)

“Şivlilik çocukları sevindiren bir sosyalleşme etkinliğidir. İlk namazın gelmesiyle hayatımızda bir coşma, komşularla muhabbet, sohbet etmek demektir aslında.” (YK2)

“Şivliliği İlk Namaz diye anarız. Büyüklere selam verip ellerini öperiz. İlk Namaz Regaip Kandil gününü denk gelir. Çocuklara Şivlilik dağıtırız. Konu komşuya hamur işi yapıp sıcak sıcak dağıtırız.” (YK1)

“Şivlilik hısımlara akraba, eş dostu ağırlamak hoş tutmaktır. Çoluk çocuğun bayramı gibi bir şey. Çetnevir alınır. Akşamına kandiller yakılır. Sabahına kapılara çocuklar gelir. Bol bol yiyecek verilir. Onlar hoşnut oldu mu biz zevk alırız.”

“Şivlilik atalarımızdan kalma önemli bir gelenektir. Üç ayların girişine ilk namaz deriz. Atalarımızın yaptıklarını uyguluyoruz.” (YK6)

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, ‘Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler nelerdir?’ sorusuyla incelenmiştir. Bu alt probleme ilişkin verilerin kodlanması sonucu elde edilen temalar Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü vazgeçilmez olan gelenekler

<i>Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler nelerdir?</i>	
<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
Çocuklara Şivlilik Dağıtmak	4
Çocuklar İçin Alışveriş Yapmak	3
Pişi (hamur işi) Yapmak	3
Çocuklarla İlgilenmek	2
El Öpmek	2
Kimsesizlere Ziyaret	2
Pişi (hamur işi) Dağıtmak	2
Küslerin Barışması	1
Fener Alayı	1
Şivlilik Toplama	1
Kuran Okumak	1
Oruç Tutmak	1
İbadet Etmek	1
Toplu İbadet	1
Kadınların Elleri Kınalaması	1

Tablo 4.2 incelendiğinde, yaşlı bireylerin Şivlilik günü vazgeçilmez olarak saydığı davranışlarda en fazla çocuklara Şivlilik dağıtmak öne çıkmaktadır. Bunu çocuklar için alışveriş yapmak, pişi yapmak, çocuklar ile ilgilenmek, el öpmek, kimsesizleri ziyaret etmek, pişi dağıtmak takip etmektedir.

“Şivlilikte hamur işi mutlaka yapılır. Üç aylar geliyor, mübarek günler geliyor diye kendimizi hazırlıyoruz. Çocuklara dağıtmak için alışveriş yaparız ve bir şeyler alırız. Öteberi, çikolata falan... Herkes gönlünden ne koparsa onu alır. Bunları hazır edip çocuklara dağıtırız.” (YK1)

“Çocuklar için marketlere mutlaka uğrarız. Eskiden çarşıya giderdik. Üzüm pazarı olurdu. Şimdiki gibi şeyler ne gezer? Üzüm, sarı leblebi gibi şeyler ekseriyetle dağıtıldı” (YK2)

“Her Şivlilikte bir gün önceden hazırlığımızı yaparız alışveriş için markete gideriz. Çetnevir alırız. Gofret, bisküvi, çikolata vb. hazırlarız. Çocukları sevindirmek için hazır vaziyette bekleriz. O gün herkes memnun olur. Çocuklar da. Alan sevinerek gider.” (YK3)

“Eskiden içde, kayısı kurusu ve mısır patlağı dağıtıldı şimdi çikolata, gofret ve şeker çeşitleri veriliyor. Unumuzu eleyip pişi yapardık. Sabah her yer mis gibi

kokar. Beklerdik komşular pişi versin diye. Her zaman pişi yaparız ama o günkü daha lezzetli olur” (YK4)

“Şivlilikte en yaşlılar, en küçükler tarafından ziyaret edilir. Herkes saygısını birbirine gösterir. Kimsesi olmayanlara gidilir. Yaşlıların elleri öpülür. Küçüklerin başları okşanır. Onlar sevindirilir. Küsler bile barışır. Bayram gibi bir gelenek yaşatılır Konya’da. Atalarımızdan öğrendiklerimizi yıllardır yapıyoruz. Çocukların yetişmesi için iyi bir olanak aslında.” (YK5)

“İbadetler yapılır üç ayların girdiği gün kadınlar ellerini kınalar. Herkes Şivliliğini bir şeye doldurur. Müstakil evlerde yola çıkılır. Küçüklerle kucaklaşılır. Büyüklerin eli öpülür. Kaynaşılır. Büyükler o gün oruç da tutar. Çocuklar gündüzünde Şivlilik toplar. Kur’anımızı alır okuruz. Gençlerle çocuklarla kaynaşırız. Biz pişiyi ertesi gün yaparız. Çünkü ilk gün çocuklarla ilgileniriz. Onları mutlu ederiz. Herkes bir olur. Bir kazan kurulur. Komşular yağını getirir döker. Ununu getirir yoğurur. Yaparız pişiyi, herkese dağıtırız. Yoldan geçene dağıtırız. Üç aylar hayırlı olsun diye konu komşuya veririz. Akşam olunca da mahallede bir yerde toplanıp ibadet yapılır. Şivlilikten bir gün evvel çocuklar çıkıp fener alayı yaparlar. Akşam eğlenip sabah Şivlilik toplamaya başlarlar.” (YK6)

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi ‘Yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?’ sorusuyla incelenmiştir. Bu alt probleme ilişkin verilerin kodlanması sonucu elde edilen temalar Tablo 4.3’te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Yaşlı bireylere göre geçmişten günümüze Şivlilik geleneğinde gözlenen değişiklikler

<i>Yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?</i>	
İfadeler	f
Çocuklar İle İletişimin Zayıflaması	4
Çocuklara Verilen Yiyeceklerin Değişmesi	2
Sosyalleşmenin Azalması	1
Samimiyet ve İçtenliğini Kaybetmesi	1
Herhangi Bir Değişiklik Yok	1

Tablo 4.3'e göre, Şivlilik geleneğinde geçmişten günümüze gözlenen temel değişiklikler, etkinliğe katılan bireyler arasındaki iletişimin zayıflaması, etkinlik süresince çocuklara verilen yiyecek ikramlarının farklılaşması, sosyalleşme süreçlerindeki azalma ve eskiden görülen samimiyet ve içtenliğin artık gözlenmemesi olarak sayılabilir. Bunun yanında, hiçbir değişikliğin olmadığı görüşü de öne sürülmüştür.

“Şimdi apartmanların içine çocukları koymuyorlar. Herkes ikişer içer kutu gönlünden ne koparsa bina yönetimine veriyor. Kapıda görevli dağıtıyor. Ben bundan memnun değilim. Eskisi daha iyiydi. Üç ayların tadı vardı. Çocuklar ile yaşlılar yüz yüze gelemiyor.” (YK6)

“Eskiden üzüm, kayısı kurusu verilirdi. Olanaklar ona göre idi. Şimdi türlü türlü şekerler, kekler veriliyor. Herkes kapısının önüne çıkıp veriyor.” (YK5)

“Çocuklarla iletişim gitgide kopuyor. Eskiden çocuklarla şenlenirdik. Şimdi çocukları da görmüyorsun. Bina görevlisi arkadaşına veriyorsun aldıklarını. O da kapının önünde dağıtıyor. Herkes çocuklar girip çıkmasını, zile durmadan basmasını diye böyle yapıyorlar. Tabi ki rahatsız olan da oluyor. İstemeyen de var.” (YK2)

“Eskisi gibi iletişim yok. Aşağıdan alıp gidince iletişim kopuyor. Şivliliği görevli dağıtınca, market gibi oradan alıp gidiyorlar. Ama kapıya geldiklerinde seni görüyor. Selamlaşıyorsun. Çocukları seviyorsun. Hepsi elinde bir torba taşıyor. Hepsinin torbasına ayrı ayrı koyuyorsun. Onları mutlu görmek bizi de mutlu ediyor.” (YK4)

“Bence hala aynı ruhla devam ediyor. Eskiden imkana göre kırık çerez, leblebi falan alınırdı. Şimdi çocuklar onları falan almazlar. Bunları görünce kapıdan dönüveriyorlar. Konya'nın her yerinde yapıyor ama bazen duyuyoruz; dışarıdan gelenler bilmiyor. ‘Bu gelenek ne?’ diyorlar. Özellikle başka şehirlerden gelen memurlar bilmiyor.” (YK1)

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi ‘Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan nesle faydası nedir?’ sorusuyla incelenmiştir. Dördüncü alt probleme ilişkin verilerin kodlanması sonucu elde edilen temalar Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan genç nesle faydaları

<i>Şivlilik Geleneğinin Topluma ve Yetişmekte Olan Nesle Faydası Nedir?</i>	
<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
Kültürümüzü ve geçmişimizi hatırlatması	3
Yardımlaşmayı Öğrenmeleri	2
Saygıyı Öğrenmeleri	1
Sosyalleşmeyi arttırması	1
Dini değerlerin aktarılması noktasında etkili olması	1
Sevgiyi Öğrenmeleri	1
Komşuluğu Öğrenmeleri	1

Tablo 4.4 incelendiğinde, yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan yeni nesle kültürümüzü ve geçmişimizi hatırlatmak, yardımlaşmayı öğrenmek, saygıyı öğrenmek, sosyalleşmeyi arttırmak, dini değerlerin aktarılması, sevgiyi öğrenmeleri ve komşuluğu öğrenmeleri konularında önemli faydaları bulunmaktadır. Görüşmeye katılan yaşlı bireylerin görüşlerinden doğrudan aktarılan bazı ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“En başta yardımlaşmayı öğreniyorlar. Binada olduğumuzda çocukları pek göremeyebiliyoruz. Çocuklardaki güler yüzden mahsur kalıyorsun.” (YK2)

“Birbirleriyle yardımlaşıyorlar. Bizim bu çocukları iyi yetiştirmemiz gerekiyor. Biz onlara öğretirsek onlar da kendi gelecek nesillerine aktaracaklar. Ama biz bu gelenekten onları soğutursak, kapımıza kabul etmezsek, belki de bu gelenek yok olup, unutulup gidecek. Çocuklar mahallede kimin yaşadığını, komşuluğu

da öğreniyor. El ele tutup kardeşiyle sokak sokak geziyor. İnsanlarla sosyalleşiyorlar.” (YK4)

“Eski kültürümüzü aktarıyoruz aslında. Bizim atalarımızdan öğrendiklerimizi onlara aktarıyoruz. Bu çok önemli. Toplum böyle ayakta kalır. Tarihimizi unutmamalıyız.” (YK5)

“Atalarımızdan gelen bu geleneği unutmamak, hatta daha da genişletmek lazım. Çocuklar saygı ve sevgi öğreniyorlar. Üç ayların gelişyle Şivliliği bağdaştıran çocuklar aslında üç ayların başlangıç dönemini de öğrenmiş oluyorlar. Bugünü ipe çekiyorlar. Bayramı bekler gibi Şivliliği bekliyorlar.” (YK3)

“Şivlilik paylaşmaktır. Bir kaynaşmaktır. Büyüklerle küçüklerle buluşup bayram havasında bir gün geçirmektir. Aslında ilk namazla bir ibadet yaşıyor. Bunları da bir sonraki nesle aktarıyoruz aslında. Çocuklar o günün kandil olduğunu, ibadetle geçirileceğini biliyorlar.” (YK6)

“Çocukları sevindirmek çok güzel. Teyze ilk namazın mübarek olsun diyip elimizi öpüyorlar. Maniler söylüyorlar. Yaşlılara saygıyı öğreniyorlar” (YK1)

4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine sorulan ‘Öğretmenler kültür aktarımı kavramını nasıl açıklamaktadırlar?’ sorusuyla incelenmiştir. Beşinci alt probleme yönelik ulaşılan bulgular Tablo 4.5’te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Öğretmenlerin Kültür Aktarımına İlişkin Görüşleri

Kültür Aktarımı Kavramını Nasıl Açıklarsınız?

<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
Sosyal Değerlerin Nesilden Nesile Aktarımı	4
Kültürel Değerlerin Yaşatılması	3
Kültürel Mirasın Korunması	1
Geçmiş ve Gelecek Arasında Köprü	1

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin kültür aktarımı kavramına ilişkin görüşleri incelendiğinde dört tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcılar kültür aktarımı kavramını; sosyal değerlerin nesilden nesile aktarımı, kültürel

değerlerin yaşatılması, kültürel mirasın korunması ile geçmiş ve gelecek arasında köprü ve olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Toplumumuza ait olan geleneklerimizin, göreneklerimizin, inancımızın, ortak değerlerimizin nesilden nesile aktarılmasıdır. Bizi biz yapan değerlerin unutulmadan gelecek kuşaklar boyunca yaşatılmasıdır.” (SBÖK1)

“Kültür aktarımı kısaca bir millete ait kültürel özelliklerin nesilden nesile aktarılmasıdır. Kültürel öğeler çok geniş bir alanı kapsadığı için kültür aktarımı pek çok alanda gerçekleşebilmektedir. Kültür aktarımında en önemli unsur dildir. Kültür aktarımı dil ile gerçekleşmektedir.” (SBÖK2)

“Kültür bir milletin maddi ve manevi değerlerinin tümünü kapsar. Kültür aktarımı ise bir milletin maddi ve manevi değerlerinin yaşatılması gelecek kuşaklara aktarılması olarak tanımlanabilir.” (SBÖK3)

“Birlik beraberliğimizin temel unsuru olan öğelerin gelecek kuşaklara tanıtılması ve onların bu öğeleri yaşamaya, korumaya istekli hale getirilmesi diyebilirim.” (SBÖK4)

“Kültür kavramını geçmişten günümüze yaşantılarımızın tümü diye adlandırırsak kültür aktarımını da geçmişle gelecek arasındaki bir köprü kurma şeklinde düşünebiliriz.” (SBÖK5)

“Kültür bir toplumun kimliğidir. Hatta değerlerinin aktarımıdır. Bu nedenle kültürel değerlerimizi bilmek ve sahiplenmek de çok önemlidir. Kültürümüzü bilmek kadar onun aktarımına da katkı sağlamak gerekir. Bu aktarım ise dilimizle, tarihimizle, gelenek ve göreneklerimizi yaşatarak gerçekleşir.” (SBÖK6)

4.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi ‘Öğretmenlere göre, Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasında hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?’ olarak belirlenmiştir. Altıncı alt probleme ait toplanan verilerden elde edilen bulgular temalarla kodlanarak Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Sosyal Bilgiler Dersinde Hangi Kültür Aktarım Araçlarının Kullanıldığına Ait Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasında hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?

<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
Gelenek Görenekler	4
Bayramlar	2
Ders Kitabı	2
Yöresel Etkinlikler	1
Kültürel Geziler	1
Ders İçi Çeşitli Etkinlikler	1
Müze Gezileri	1
Söyleşi	1
Röportaj	1

Katılımcıların Sosyal Bilgiler dersinde hangi kültürel aktarım araçlarının kullanıldığına ilişkin görüşleri incelendiğinde, dokuz temanın öne çıktığı gözlenmektedir. Katılımcılar sosyal bilgiler dersinde kültürel aktarım araçlarını; gelenek görenekler, bayramlar, ders kitabı, yöresel etkinlikler, kültürel geziler, ders içi çeşitli etkinlikler, müze gezileri, söyleşi ve röportaj olarak açıklamışlardır. Katılımcıların ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Gelenek görenek ve bayramlarımız en başta olmak üzere vatan bayrak sevgisi aşıl原因an etkinlikler vs” (SBÖK1)

“Ders kitapları, deyimler, atasözleri, gelenek-görenekler, bayramlar, törenler, merasimler” (SBÖK2)

“Kültürel geziler önemli yer tutar. Sosyal bilgiler dersinin konuları içerisinde kültürel değerlerimiz vardır. Kültür aktarımı araçlarından ders kitabından

kültürel değerlerimiz çocuklara anlatılıyor. İmkanlar ölçüsünde müze gezileri yapılıyor. Şehir içi veya şehir dışı geziler yapılabiliyor. Örneğin biz okulumuzu Nevşehir'e götürmüştük ve çocuklar orada çömlek yapımını yerinde gördüler. Hatta kendileri de çömlek yapmayı denediler. Aile tarihini öğrenmeleri ile ilgili olarak aile büyükleri ile söyleşi veya röportaj yapabiliyorlar. Kültürümüzle ilgili eşyalar toplanıp okulumuzda sergi yapılabiliyor. Okul dışında ise çeşitli geleneksel etkinliklere katılıyorlar” (SBÖK3)

“Hem bölgemize ait hem de farklı yörelere ait kültürel öğeler, değerler ders programımız içerisinde tanıtılmaktadır. Anlatımlar gerek videolar gerekse resimlerle desteklenmekte böylece öğrencilerimiz unutmaya yüz tuttıkları veya hiç tanıma imkânı bulamadıkları kültürel değerlerimizi kazanma fırsatı edinmektedirler. Zaman zaman kullanılan drama etkinlikleri sayesinde gelenek ve göreneklerimiz bizlerde bıraktığı kültürel hazzı da tatma imkanı bulmaktadırlar.” (SBÖK4)

“Ders içi etkinlikler oldukça etkilidir. Sosyal Bilgiler dersinin her kademesinde birçok değere yer vermekte ve dersin en büyük amacı olan yaşamsal açıdan konular işlenmesi ve öğrencilerin günlük hayatlarında bu bilgileri birebir kullanmaları düşünülmektedir. Özellikle derste, geçmişteki olumlu uygulamaların ve olayların öğrenciye öğretilmesini ve buna paralel olarak öğrencilerde farkındalık oluşturarak bilgilerin analiz, sentez basamağından uygulama basamağıyla birlikte hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.” (SBÖK5)

“Her yöreye ait farklı geleneksel etkinlik ve yerel aktarımlar bulunmaktadır. Bu aktarım ve değerlerimizin yaşatılması için Sosyal Bilgiler dersi çok büyük önem arz etmektedir. Özellikle Kültürel mirasımızla ilgili konularda öğrenciler bu konuların cevaplarını daha çok bulabilmektedir. Örneğin bir “Orhun Yazıtları” ve onun günümüze aktarımı Türk kültürünün yaşatılmasına en güzel örnektir. Çünkü bu kaynak Türkler hakkında bize bilgi veren en eski kaynaktır. Ayrıca Hunlar döneminden kalan bir” Pazırık Halısı” motiflerinin Afyon Eğribayat'da dokunan bir halının motifleriyle benzeşmesi de bunun en güzel ve kalıcı ispatıdır.” (SBÖK6)

4.7. Yedinci Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi ‘Öğretmenlerin kültür aktarımı araçlarından olan Şivlilik ile ilgili düşünceleri nelerdir?’ şeklinde belirlenmiştir. Yedinci alt probleme ilişkin temalar Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Şivlilik Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

İfadeler	f
Konya İline Özgü Önemli Bir Etkinlik	4
Sosyalleşmeyi Arttıran Bir Etkinlik	2
Yardımlaşmayı Arttıran Bir Etkinlik	2
Dini Bir Etkinlik	2

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Şivlilik etkinliğine ilişkin üç önemli tema üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Katılımcılar Şivlilik etkinliğini; Konya iline özgü bir etkinlik, sosyalleşme ile yardımlaşmayı arttıran bir etkinlik ve dini bir etkinlik olarak tanımlamaktadırlar. Katılımcıların ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Yardımlaşmayı ve kişiler arası sosyalleşmeyi arttıran minik yüreklerin üç aylarımızı sevinçle karşılamasıdır, gece heyecandan uyuyamamasıdır, küçük şekerlerle mutlu olmasıdır Şivlilik. Arkadaşlığın, kaynaşmanın ve paylaşmanın yaşandığı en güzel örnektir.” (SBÖK1)

“Şivlilik ülkemizde sadece Konya’da üç ayların başlangıcında çocukların katıldığı bir gelenektir. Sadece Konya’da yapılan bir etkinlik de denebilir. Bunun içerisinde, çocukların sevindirilmesi, birlik ve beraberlik ve paylaşma duygularının yaşatılması açısından önemlidir. Kültürümüzün kuşaktan kuşağa aktarılması açısından önemlidir. Bu açıdan geçmişimizle kurulan bir bağ gibidir. Mutlaka yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması, unutulmaması gereken bir gelenektir. Bence bu konuda en büyük sorumluluk yerel yönetimlere düşmektedir.” (SBÖK2)

“Kültürel değerlerimiz içinde dini açıdan önemli günler olan kandiller de vardır. Şivlilik Konyamıza özgü Regaip Kandili günlerinde çocuklarımızın yaşadığı bir coşkidir. Çocuklarımız bu önemli günde komşuları gezer

atıştırma toplar. Çocuklarımızın mutluluğu gözlerinden okunur. Böylece çocuklara kandil günleri sevdilir.” (SBÖK3)

“Şivlilik memleketimize özgü, üç ayların gelişini müjdeleyen, özellikle de bu duyguyu çocuklarımızda heyecanla uyandıran bol katılımlı bir kültürel öğemizdir.” (SBÖK4)

“Dini bir etkinlik olarak bilinen Şivlilik geleneği İslami açıdan önemli bir günü yardımlaşma ve bir arada vakit geçirme olarak çocukların zihninde düğün, bayram gibi mutlu oldukları ve sosyalleşme imkanı buldukları bir gündür.” (SBÖK5)

“Kültürel değerlerimiz deyince Konya, Konya deyince de herkesin aklına başka illerde olmayan Şivlilik geleneği gelir. Bu gelenek benim de çocukluğumda yaşadığım ve severek gerçekleştirdiğim bir faaliyetidir. Bugün ise bu geleneğin yaygın bir şekilde sürdürülmesi son derece sevindiricidir.” (SBÖK6)

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmamızın sekizinci alt problemi ‘Öğretmenlere göre, Şivlilik Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan değerlerden hangisine veya hangilerine olumlu katkı sağlamaktadır?’ olarak belirlenmiştir. Alt probleme ilişkin bulgular Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Şivlilik Etkinliğinin Sosyal Bilgiler Programındaki Hangi Değerlere Katkı Yaptığına Dair Öğretmen Görüşü

İfadeler	f
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmaya Katkı	4
Saygı ve Sevgiye Katkı	2
Gelenek ve Göreneklerimize Katkı	1
Birlik ve Beraberliğe Katkı	1
Duyarlılık	1

Öğretmenlerin, Şivliliğin Sosyal Bilgiler dersi programında hangi kültürel değerlere katkı yaptığına dair görüşleri incelendiğinde 5 temanın öne çıktığı

görülmektedir. Katılımcılar Şivlilik etkinliğinin sosyal bilgiler dersi programına olan katkılarını; sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya, saygı ve sevgiye, gelenek ve göreneklere, birlik ve beraberliğe katkı, duyarlılığa katkı olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Dayanışma, paylaşma, saygı, sevgi, yardımseverlik vs.” (SBÖK1)

“Dayanışma, duyarlılık, saygı, sevgi, yardımseverlik” (SBÖK2)

“Şivlilik Sosyal Bilgiler ders programında yer alan değerlerden paylaşma, yardımlaşma, dayanışma değerlerine katkı sağlamaktadır.” (SBÖK3)

“Birlik beraberlik ruhunun oluşmasında, milli ve manevî değerlerin benimsenmesi ve korumasında önemli bir yere sahip olduğunu düşünüyorum.” (SBÖK4)

“6.sınıfın 1. Ünitesinde yer sosyal yardımlaşma ve dayanışma değerinde hem geçmişten günümüze sürdürülmesi hem de kültürümüzün unsurlarından olan din unsurunun içinde yer alması bu konunun öğretilmesinde somut örnek olarak kullanılması sağlanabilir.” (SBÖK5)

“Şivlilik, dersimizde işlediğimiz kültürel değerlerimiz olan “gelenek ve göreneklerimiz” figürüne daha çok uymaktadır. Ayrıca üç aylarımızın başlangıcının da kutlaması olarak yapılan bu etkinlik, dini değerlerimiz olarak da değerlendirilir. Konya ile bütünleşmiş olan bu değerimiz İslam dininin de yaşatılması açısından çok önem arz etmektedir.” (SBÖK6)

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi ‘Öğretmenler, Şivlilik geleneğinin öncesi ve sonrasında bu geleneğin öğrenciler üzerindeki etkileri hakkında onlar ile görüş alışverişinde bulunmakta mıdır?’ olarak belirlenmiştir. Dokuzuncu alt probleme ilişkin verilerin kodlanmasına bağlı olarak oluşturulan temalar Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. Öğretmenlerin Şivlilik Geleneğinin Etkilerine Ait Görüş Alışverişinde Bulunup Bulunmamasına Dair Görüşleri

<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
Evet, görüş alışverişi yapıyoruz	4
Hayır, görüş alışverişi yapmıyoruz	2

Öğretmen katılımcıların Şivlilik geleneğinin olumlu ve olumsuz etkilerine ait öğrenciler ile görüş alışverişinde bulunup bulunmadıklarına ilişkin soruya, 4 öğretmen olumlu yanıt vermiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Şivlilik etkinliğine yönelik görüş alışverişine dair açıklamaları aşağıdaki gibidir:

“Evet. Genelde olumlu görüşle karşılaşıyorum. Neredeyse tüm öğrencilerim Şivlilik gününü sabırsızlıkla bekliyorlar. Ertesi gün topladıkları Şivlilikleri bizimle de paylaşıyorlar.” (SBÖK1)

“Evet. Şivlilik geleneği konusunda benim de memleketim Konya olduğu için öğrencilerimizle görüş alışverişinde bulunuyorum. Özellikle kendi çocukluğumdaki Şivlilikler hakkında onlara bilgi veriyorum. Çocukluğumuzda Şivliliği dört gözle beklediğimizi, elimizde torbalarla kapı kapı dolaştığımızı anlatıyorum onlara.” (SBÖK2)

“Evet mutlaka konuşuruz. Heyecanla anlattıklarını dinlemekten keyif alıyorum. Deneyimlerini paylaşmalarını özellikle isterim ki katılımda devamlılık sağlansın. Bu geleneği bilmeyen varsa da tanışsın, katılmaya istekli hale gelsin. Bir kültürel değerimiz daha kaybolup gitmesin.” (SBÖK4)

“Çok değerlendirme fırsatı bulamıyoruz. Öncelikle köy okulunda görev yapmam nedeniyle her çocuğun sosyo-ekonomik durumunun aynı olmaması özellikle çocukların öğlen aralarında beslenirken bazılarının gizli yemesi ve bu konuda herhangi bir çare bulamamaktayız. Bu konudan örnekle Şivlilik günlerinde öğrencilerin bir öğünü hep beraber ve istedikleri yiyeceği yemesi olumlu olarak sayabiliriz. Olumsuz olarak ise Şivlilik için öğrencilerin bazı ürünler üzerinde yoğunlaşması ve kargaşa çıkmasını söyleyebiliriz.” (SBÖK5)

“Evet. Konya çocukları bu geleneği yaşatmak da oldukça istekli görülmektedir. Ailelerin de bu konuda günler öncesinden hazırlık yapması bunu desteklemektedir. Tabii ki bu geleneğin yaşatılması Konya açısından çok önemlidir. Belediyelerin de bu konuda yaptıkları faaliyetler her geçen yıl daha da artmaktadır. Bunların olması kültürel değerlerimizin yaşatılması açısından önemlidir. Fakat bu konunun olumsuz diye nitelendirilebileceğim birkaç noktası var. Öğrencilerin bilmedikleri uzak mekanlara gitmeleri ve tanımadıkları evlerin kapılarını çalmaları Ayrıca da çok fazla sağlıksız ve şekerli gıdaları tüketmiş olmalarıdır. Çünkü bizim çocukluğumuzda dağıtılan ürünler daha sağlıklıydı.” (SBÖK6)

4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın onuncu alt problemi ‘Öğretmenlere göre Şivlilik geleneğinin günümüze kadar sürdürülmesindeki temel neden nedir?’ olarak belirlenmiştir. Probleme ilişkin elde edilen veriler Tablo 4.10’da sunulmuştur.

Tablo 4.10. Şivlilik Geleneğinin Günümüze Kadar Sürdürülmesindeki Temel Nedene Ait Öğretmen Görüşleri

<i>Öğretmenlere göre Şivlilik geleneğinin günümüze kadar sürdürülmesindeki temel neden nedir?</i>	
İfadeler	f
Dini Kökenli Bir Etkinlik Olması	3
Çocukların Etkisi	3
Konya’nın Değerlere Bağlı Bir İl Olması	2
Yerel Yönetimlerin Etkisi	1

Katılımcıların Şivlilik geleneğinin günümüze kadar sürmesindeki temel nedene ilişkin görüşleri, dini kökenli bir etkinlik olması, çocukların etkisi, Konya’nın değerlere bağlı bir il olması ve yerel yönetimlerin etkisi başlıklarında birleşmektedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Dini değerlerimizle birleşen bir gelenektir. Şivlilik insanlarımız üzerinde olumlu etki bırakıp birlik beraberlik duygusunu arttırmaktadır. Bu nedenle halk tarafından benimsenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır.” (SBÖK1)

“Yerel yönetimler bu konuda en önemli yeri tutar. Şivlilik geleneğinin yok olmadan günümüze kadar gelmesinde Konya Şehri'nin muhafazakâr yapısı önemli bir yer tutmaktadır. Bu konuda yerel yönetimlerin de önemli katkısının olduğu da yadsınamaz. Yerel yönetimler düzenledikleri Şivlilik organizasyonları ile bu geleneğin yaşatılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır.” (SBÖK2)

“Çocuklarımız ve aileleri de bu heyecanı yaşıyor. Çocuklarımızın mutluluğuna paha biçilemez. Böyle güzel bir geleneğin Regaip Kandili ile bütünleşmesi dini değerlerin gelecek kuşaklara sevdirilerek aktarılması çok güzel.” (SBÖK3)

“Bence bu kadar uzun ömürlü olmasındaki temel sebep işin içinde çocukların olmasıdır. Ve bu etkinliğe keyifle katılmalarıdır. Açıkçası çocukların bu kadar keyifle dahil oldukları bir geleneğin ömrünün uzun olacağını düşünüyorum. Gönülle dahil olmak her şeyin ömrünü uzatıyor.” (SBÖK4)

“İslam diniyle ilgili bir günle birleştirilmesi bu konudaki en güçlü husus olduğunu düşünüyorum. Milletimizin en önemli özelliklerinden biri olan çocukları mutlu etmekte bu geleneğin sürdürülmesinde bir diğer husus.” (SBÖK5)

“Bu kültürümüzün Konya 'da bu kadar zamandır yaşatılmasının bence temel nedeni ilimizin dinine ve kültürel değerlerine çok önem vermesiyle ilgilidir. Bu durum da bence kültürel değerimizin aktarımına güzel bir örnektir.” (SBÖK6)

4.11. On Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın on birinci alt problemi için sorulan soru, ‘Öğrencilerin daha önce Şivlilik etkinliğine katılıp katılmama durumları nedir ve katılmışlarsa bu geleneği nasıl açıklamaktadırlar?’ olarak belirlenmiştir. On birinci alt probleme yönelik bulgular Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Öğrencilerin Şivlilik Etkinliğine Katılımı ve Geleneğe İlişkin Görüşleri

<i>Öğrenciler Şivlilik Geleneğini Nasıl Açıklamaktadırlar?</i>	
İfadeler	f
Şeker ve Çikolata Toplanan Bir Etkinlik	7
Çocuklar İçin Yapılan Bir Etkinlik	4
Sadece Konya'ya Özgü Bir Etkinlik	2
Regaip Kandil'inde Yapılan Bir Etkinlik	2

Öğrenci katılımcıların Şivlilik etkinliğine katılım durumları ve bu etkinliğe ilişkin görüşleri incelendiğinde dört tema üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Görüşme yapılan öğrencilerin tamamı Şivlilik etkinliğine katılmıştır. Şivlilik etkinliğini; şeker ve çikolata toplanan bir etkinlik, çocuklar için yapılan bir etkinlik, sadece Konya'ya özgü bir etkinlik ve Regaip Kandil'inde yapılan bir etkinlik ve olarak tanımlamaktadırlar. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Bu gelenek ben ve benden küçük çocuklar için yapılan ve çocuklar için uygun olan bir gelenektir. Mahalleyi gezip, dolaşıp, şeker ve çikolata topluyoruz.” (ÖK1)

“Şivlilik çocukları heyecanlandırır. Çünkü şeker toplanır. Şivliliğin kötü yanı yok ama Şivlilikte toplanan şekerlerin kötü yanı olabilir. Dişlerimiz çürüyebilir.” (ÖK2)

“Bu bize hediye edilmiş bir bayram.” (ÖK3)

“Sabah erkenden kalkıp kapıyı çalıp açan kişiye Şivlilik deriz. Onlarda bize şeker verir.” (ÖK4)

“Biz Şivlilik'te genellikle sabahın erken saatlerinde çıkarız. Şeker toplar insanların kandilini kutlarız.” (ÖK5)

“Şeker toplanan bir etkinlik.” (ÖK6)

“Bu gelenek sadece Konya'da yapılan bir etkinliktir. Sadece Konya'da çocuklar sokakta şeker ve çikolata toplarlar.” (ÖK7)

“Konya’da üç ayların başlangıcı Regaip Kandili’nin sabahında çocukların kapı kapı dolaşıp evlerden şeker topladığı bir etkinliktir.” (ÖK8)

4.12. On İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın on ikinci alt problemi ‘Öğrencilerde Şivlilik geleneği hangi duyguları uyandırmaktadır?’ olarak belirlenmiştir. On ikinci alt probleme yönelik bulgular Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Öğrencilerde Şivlilik Geleneğinin Hangi Duyguları Uyandırdığına İlişkin Görüşleri

<i>Şivlilik sende hangi duyguları uyandırır?</i>	<i>f</i>
İfadeler	
Sevinç, Heyecan ve Mutluluk Duygularını	6
Paylaşma Duygusunu	2
Merak Duygusunu	1

Tablo 4.12 incelendiğinde, öğrenci katılımcıların görüşlerinin üç tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcılar Şivlilik etkinliğinin; sevinç, heyecan ve mutluluk duyguları ile paylaşma duygusunu ve merak duygusunu uyandırdığını vurgulamışlardır. Öğrenci katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Şivlilik etkinliği bende mutluluk, heyecan ve sevinç duygularını uyandırıyor.” (ÖK1)

“Sevinç ve mutluluk duygularını uyandırıyor.” (ÖK2)

“Mutluluk, heyecan, merak gibi değişik duygular hissederim.” (ÖK3)

“Şivlilik bende şeker paylaşma duygusunu uyandırıyor.” (ÖK4)

“Şivlilik bende güzel bir duygu uyandırır. Hem şeker toplayarak hem de insanların kandilini kutlayarak mutlu oluruz.” (ÖK5)

“Mutluluk ve heyecan duygusunu uyandırıyor.” (ÖK6)

“Şivlilik bende paylaşma duygusunu uyandırıyor.” (ÖK7)

“Mutluluk, sevinç ve heyecan gibi duygular uyandırıyor.” (ÖK8)

4.13. On Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın on üçüncü alt problemi ‘Öğrencilere göre Şivlilik geleneğinin eğitici yanı nedir?’ olarak belirlenmiştir. On üçüncü alt probleme yönelik bulgular Tablo 4.13’te gösterilmiştir.

Tablo 4.13. Öğrencilerde Şivliliğin Eğitici Yanının Ne Olduğuna İlişkin Görüşleri

<i>Sence Şivliliğin eğitici yanı nedir?</i>	
<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
Kaynaşma ve Sosyalleşme	3
Paylaşma	2
Saygı	1
Yardıms severlik	1
İletişimi Arttırma	1

Öğrenci katılımcıların Şivlilik geleneğinin eğitici yanlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde beş tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların Şivlilik etkinliğinin eğitici yanlarına ilişkin görüşlerinde; kaynaşma ve sosyalleşme, paylaşma, saygı, yardıms severlik ve iletişimi arttırma özelliklerinin öne çıktığı belirlenmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Çocukları eğlendirmek ve kaynaştırmak diyebiliriz.” (ÖK1)

“Şivlilik saygıyı öğrenmeyi öğretiyor ve eğitiyor.” (ÖK2)

“Yardıms severlik, birlik ve beraberlik.” (ÖK3)

“İnsanlarla kaynaşmamızı sağlıyor.” (ÖK4)

“Bence Şivlilik geleneği hem insanlarla kaynaşma açısından hem de tüm insanların kandilini kutlayarak sosyalleşme açısından güzel bir etkinliktir.” (ÖK5)

“Paylaşmayı öğretiyor.” (ÖK6)

“Şivlilik eğitici yönüyle paylaşmayı öğretiyor.” (ÖK7)

“Şivlilikte büyüklerimizle iletişim halinde oluruz.” (ÖK8)

4.14. On Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

On dördüncü alt problem, öğrencilere göre ‘Şivlilik geleneği devam ettirilmeli mi, ettirilmeliyse neden?’ sorusuyla incelenmiştir. On dördüncü alt probleme yönelik bulgular Tablo 4.14’te sunulmuştur.

Tablo 4.14. Öğrencilerin Şivliliğin Devamına İlişkin Görüşleri

<i>İfadeler</i>	<i>f</i>
Evet, Gelecek Nesiller de Bu Duyguyu Yaşamalı	2
Saygıyı Öğretiyor	2
Evet, İnsanlara Paylaşmayı Öğretiyor	1
Evet, Eğitici Yönü Var	1

Öğrenci katılımcıların Şivlilik geleneğinin devamına ilişkin görüşleri incelendiğinde dört tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Görüşme yapılan katılımcıların tamamı Şivlilik etkinliğinin devam etmesi yönünde görüş bildirmiştir. Görüşler gelecek nesillerin de bu duyguyu yaşaması, saygıyı öğretiyor olması, paylaşma duygusunu öğretmesi ve eğitici yanı olduğu şeklindedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Devam ettirilmeli. Ben Şivliliği çok seviyorum.” (ÖK1)

“Evet. Çünkü yeni doğan çocukların Şivlilik duygusunu yaşamasını isterdim. Onlara da saygıyı öğretir.” (ÖK2)

“Devam etmeli. Çünkü bizim için çok güzel bir şey.” (ÖK3)

“Bence bu Konya kültürü hep yaşamalı. Senede bir gün olduğundan çocuklar dört gözle bugünü bekliyor.” (ÖK4)

“Evet. Çünkü bu geleneğin çocuklar için eğitici yanı vardır. Eğer biz bu geleneği sürdürürsek tüm gelecek çocuklarımızın da bunu yaşamasını isterim ve güzel değerler bırakırız’. (ÖK5)

“Evet. Çünkü mutlu oluyoruz.” (ÖK6)

“Evet devam etmeli. Bizden sonraki çocuklar belki paylaşmayı bilmiyorlarsa Şivlilik çocuklara paylaşmayı öğretiyor.” (ÖK7)

“Evet bence devam etmeli. Bu gelenek Konya’da yapıldığı için Konya’ya özel. Ben bu yüzden kendimi şanslı hissediyorum. Konya’daki çocuklara büyüklere saygılı davranmayı öğretiyor.” (ÖK8)

BÖLÜM 5

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, Şivlilik geleneğine tanık olmuş yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ve ilk/ortaokul öğrencilerinin görüşleri çerçevesinde, bu geleneği sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirmek ve elde edilen sonuçlardan hareketle formal kültür aktarımı ve informal kültür aktarımı ilişkisine yönelik çıkarımlarda bulunmak amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde yaşlı bireylerle, sosyal bilgiler öğretmenleriyle ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve alt problem olarak belirlenen sorulara yönelik yanıtlar aranmıştır. Yaşlı bireylerin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlar ayrı ayrı değerlendirilmiş ve aşağıdaki tartışma ve yorum yapılmıştır.

5.1. Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Şivlilik geleneğine tanık olmuş yaşlı bireylere, konuyla ilgili dört adet soru yöneltilmiştir. Bu *sorulardan ilki (birinci alt problem)* ‘Yaşlı bireyler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadır?’ sorusudur. Cevapların bu etkinliğin *ilk namaz ile başlayan başlamasına, dini boyutuna, sosyalleşme boyutuna, atalardan kalma bir gelenek olmasına, eş dostun ağırlandığı bir gelenek olmasına ve çocukların bayramı şeklinde bir gelenek olmasına* odaklandığı belirlenmiştir. Dini bir amaçla ortaya çıktığı bilinen bu etkinliğin sosyalleşme için de büyük fırsatlar sunduğu önemli bir gerçektir. Bu gerçeğe dikkat çeken bir katılımcı etkinliğin her iki boyutuna da değinerek etkinliği, “*Şivlilik çocukları sevindiren bir sosyalleşme etkinliğidir. İlk namazın gelmesiyle hayatımızda bir coşma, komşularla muhabbet, sohbet etmek demektir aslında. (YK2)*” şeklinde açıklamıştır. Sosyal Bilgiler Ders Programı (MEB, 2018) incelendiğinde,

Türkiye Yeterlikler Çerçevesi ile uyumlu olarak kazandırılması planlanan temel becerilerden ikisi de *çevre okuryazarlığı* ve *sosyal katılım* becerisidir. Etkinliğe katılan çocukların çevre mahalleleri tanımaları ve bu etkinliğin sürekli sosyal etkileşim içermesi, etkinliğin Sosyal Bilgiler Dersi kazanımlarına olan olumlu etkisini açıklamaktadır.

Yaşlı bireylere sorulan **ikinci soru (ikinci alt problem)** ‘Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler nelerdir?’ sorusudur. Tarih boyunca sürdürülen her tür geleneksel etkinlikte olduğu gibi Şivlilikte de önemli bir hazırlık evresi bulunmaktadır. Bu hazırlıklar tüm şehre yayılmakta, herkes yaklaşmakta olan etkinliğin heyecanını yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin cevapları incelendiğinde *çocuklara Şivlilik dağıtmanın, çocuklar için alışveriş yapmanın, pişi yapmanın, çocuklarla ilgilenmenin, el öpmenin, kimsesizleri ziyaretin, pişi dağıtmanın, küslerin barışmasının, fener alayının, şivlilik toplamanın, kuran okumanın, oruç tutmanın, ibadet etmenin, toplu ibadetin, kadınların ellerini kınalamasının* öne çıktığı görülmektedir. Cevaplara dikkat edildiğinde etkinliğin, ekonomik, sosyolojik ve dini etkileri göze çarpmaktadır. Her geleneksel etkinlikte olduğu gibi birçok gizil ve informal öğrenmenin aslında okullarda formal olarak öğretilmeye çalışılan birçok kazanım ve değerle eşleştiği düşünülmektedir. Öğrencilerin geçmişlerini öğrenmeleri, kendi kültürlerini ve diğer kültürleri tanımaları; geçmişleri ile gelenek, görenek ve adetleriyle onur duymaları oldukça önemlidir (Ulusoy, 2009). Bu açıdan, Sosyal Bilgiler Dersi kazanımları oldukça önemli bir konuma yükselmektedir. Geleneksel ritüellerin ve etkinliklerin kültürel miras olarak korunması ve nesilden nesile aktarılması planlanan davranış kalıplarını öğretmede çok önemli bir araç olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Deveci (2009) yaptığı çalışmada araştırma bulgularımızı destekler nitelikte sonuçlara ulaşmıştır. Yaşlı bireylerin ikinci soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, Şivlilik etkinliğinin Sosyal Bilgiler Ders Programı (MEB, 2018)’nda yer alan *aile birliğine önem verme, dayanışma, saygı ve sevgi* gibi değerlerin kazandırılmasına yardımcı olduğu yorumu yapılabilir. Bu noktada, Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarım aracı olarak bu tür geleneklerden yararlanmasının bireyin sosyalleşmesi yoluyla çevreye uyumunu sağlama,

düşünme becerilerini, sevgiyi, saygıyı ve hoşgörüyü kazandırma adına işlevsel olduğu vurgulanmalıdır (Deveci, 2009).

Yaşlı katılımcılara yöneltilen **üçüncü soru (üçüncü alt problem)** ‘Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?’ sorusudur. Cevaplar *iletişimin zayıflaması, dağıtılan yiyeceklerin değişmesi, sosyalleşmedeki azalma ve samimiyet ve içtenliğin kaybedilmesi ve herhangi bir değişiklik olmaması yönünde* kategorize edilebilir. Bir katılımcının *herhangi bir değişiklik yok* demesine karşın, çoğunluk sürekli bir değişim geçiren toplumsal dinamiklerin bu tür geleneklerin de farklılaşmasına yol açtığı konusunda hemfikirlere. Yaşanılan ortamdaki kentsel dönüşümler, teknolojinin iletişimde akıl almaz yenilikler yapması, genç nüfusun yaşlı nüfus kadar geleneklere bağlı olmaması ve çeşitli bağların (aile, akraba, komşuluk) giderek zayıflıyor olması elde edilen sonuçları çok da şaşırtıcı kılmamaktadır.

Gay (2014)’e göre, kültür sürekli değişen dinamiklere sahiptir ve etkileşim içerisinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kültürün bir parçası olan geleneklerin bazı öğelerinde de zamanla değişim ve yok olma görülebilmektedir. Bu noktada, formal eğitim kurumlarına ve yerel yönetimlere çok iş düşmektedir. Berkay (1990)’ın da vurguladığı gibi, çağımızdaki sosyal değişim ve gelişim ile eğitim ilişkisi daha da karmaşıklaşmaktadır. Bir taraftan toplumsal ve kültürel kimlikleri koruma, diğer taraftan yeni teknoloji ve değerleri geniş kitlelere anlatma sorumluluğu bir aradadır. Kültür aktarımı açısından Şivliliği önemli bir araç olarak kullandığı ve bu gelenekten beslendiği düşünülen Sosyal Bilgiler dersinin de, çağın gerçeklerinden kopmadan Şivlilik geleneğinin unutulmaması ve yozlaşma derecesinde değişikliklere uğramaması adına sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.

Yaşlı bireylere **sorulan dördüncü ve son soru (dördüncü alt problem)**, ‘Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan nesle faydası nedir?’ sorusudur. Cevaplar *kültürü ve geçmişi hatırlatma, yardımlaşmayı öğrenme, saygıyı öğrenme, sosyalleşmeyi arttırma ve dini değerlerin aktarılması, sevgiyi öğrenme, komşuluğu öğrenme* temaları altında toplanmıştır. Bu temalar aslında tüm toplumların bir sonraki nesle aktarmayı planladığı ve bunu da çoğunlukla formal programlar aracılığıyla okul çatısı altında büyük miktarlarda paralar

harcayarak yaptığı değerleri kapsamaktadır. Bir katılımcı “*Eski kültürümüzü aktarıyoruz aslında. Bizim atalarımızdan öğrendiklerimizi onlara aktarıyoruz. Bu çok önemli. Toplum böyle ayakta kalır. Tarihimizi unutmamalıyız. (YK5)*” ifadeleriyle durumu oldukça çarpıcı bir şekilde özetlemiştir.

Kalafat (2006) ulus devletlerin devamlılığını sağlamak için iç kültürel sentezlere önem vermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bizim gibi çok kültürlü toplumlarda aile ve yakın çevreden öğrenilen kültürel öğelerin yanında diğer alt kültürlerin de öğrenilerek bir senteze ulaşılması oldukça önemlidir. Yaşlı bireyler tarafından vurgulanan temalara dikkat edilecek olursa kültürün devamlılığı için önemli hedefler koyan Sosyal Bilgiler dersine yardımcı olan Şivlilik geleneğinin bu tür değerleri daha eğlenceli ve daha ucuz yollarla yeni nesle aktarabildiği söylenebilir. Böylece toplumsal bütünleşme ve toplumsal birliktelik sağlanarak toplumun devamlılığı adına önemli adımlar atılabilmektedir.

5.2. Beşinci, Altıncı, Yedinci, Sekizinci, Dokuzuncu ve Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Şivlilik geleneğini deneyimlemiş ve halen Konya’da görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde toplam altı soru üzerinde durulmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yöneltilen *birinci soru (beşinci alt problem)* ‘Kültür aktarımı kavramını nasıl açıklarsınız?’ sorusudur. Öğretmenlerin cevapları *sosyal değerlerin nesilden nesile aktarımı, kültürel değerlerin yaşatılması, kültürel mirasın korunması, geçmiş ve gelecek arasında köprü* temaları altında toplanabilir. İfadelere dikkat edilirse, öğretmenler tarafından toplumca oluşturulan insan yapısı her türden birikimin gelecek kuşaklara öğretilmesinin kültür aktarımı olarak görüldüğü söylenebilir. Öztürk ve Otluoğlu (2002)’na göre, sosyal bilgiler dersi içerik bakımından bireylerin sosyal ve kültürel yaşantılar edinmeleri bakımından en önemli derstir. Tıpkı araştırmamıza katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vurguladığı gibi, bu ders süresince öğrenciler hem içinde yaşadıkları toplumun geçmişini hem de bugününü öğrenmektedirler. Bu noktada, Deveci (2009)’nin de aktardığı gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel öğelerden yararlanması ve bu konuda çalışmalar yapması önem arz etmektedir. Türk eğitim sisteminin genel amaçları

açısından, öğrencilerin milli ve manevi değerlerle donatılması gerekmektedir. Şivlilik benzeri birçok gelenek somut olmayan kültürel mirasın önemli öğelerindedir. Eğitimin önemli işlevlerinden olan kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında Şivlilik gibi geleneksel değerlerin araç olarak kullanılması ve sosyal bilgiler öğretmenlerimizin planlamalarında bu etkinliklere yer vermesi çok faydalı olacaktır. Akpınar ve Genç (2017)'in araştırmaları sonucu ortaya çıkan, öğretmen adaylarının kültür yozlaşması karşısında üretemedikleri çözümlerden birisi de bu tür etkinlikler olabilir.

Araştırmamıza katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen **ikinci soru (altıncı alt problem)** 'Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasında hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?' sorusu olmuştur. Öğretmenler tarafından öne sürülen kültür aktarımı araçları *gelenek-görenekler, bayramlar, ders kitabı, yöresel etkinlikler, kültürel geziler, ders içi etkinlikler, müze gezileri, söyleşi, röportaj* başlıkları altında toplanabilir. Bu yanıtlar incelendiğinde öğretmenlerin farklı kültür aktarım araçlarına derslerinde yer verdiklerini ve bu araçlara değer verdiklerini görebiliriz. Bu bulgular, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde (UNESCO, 2003) yer alan sınıflamayla benzerlik göstermektedir. Buna göre, somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında; (a) taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, (b) gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, (c) doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları gibi araçlardan faydalanılmaktadır. Somut olmayan kültürel miras konuları 4-7. Sınıflar düzeyinde 'Kültür ve Miras' öğrenme alanında yoğun olarak işlenmektedir. Sertkaya (2010), araştırmasının sonucunda, Sosyal Bilgiler dersi içinde en baskın alanın kültür ve miras olduğunu bulmuştur. Şivlilik geleneğinin, yukarıda yer alan a ve b maddelerine hizmet ettiği aşikardır. Şivlilik gibi kültür aktarım araçlarından etkin bir biçimde faydalanan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (MEB, 2018) özel amaçlarından öğrencilerin '*4-Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmelerine*' ve '*16-Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek*

erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmelerine' doğrudan katkı sağladığı söylenebilir.

Öğretmen katılımcılara sorulan **üçüncü soru (yedinci alt problem)** 'Öğretmenlerin kültür aktarımı araçlarından olan Şivlilik ile ilgili düşünceleri nelerdir?' sorusudur. Öğretmen görüşlerine göre, Şivlilik *Konya şehrine özgü önemli bir etkinlik, sosyalleşmeyi arttıran bir etkinlik, yardımlaşmayı artıran bir etkinlik* ve *dini kökenleri* olan bir etkinliktir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine **dördüncü soru (sekizince alt problem)** olarak 'Öğretmenlere göre, Şivlilik Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan değerlerden hangisine veya hangilerine olumlu katkı sağlamaktadır?' sorusu sorulmuştur. Yanıtlar *sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya katkı, saygı ve sevgiye katkı, gelenek ve göreneklerimize katkı, birlik ve beraberliğe katkı, duyarlılığa katkı* şeklinde olmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından üçüncü ve dördüncü soruya ilişkin yapılan açıklamalar ile yaşlı bireylerin yaptıkları açıklamalar örtüşmektedir. Araştırmamızda ortaya çıkan bulgular, Şivliliğin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 'kök değerlere' hizmet ettiğinin açık bir göstergesi durumundadır. Okullarda öğrencilerin hem fiziksel hem de psikolojik olarak sağlıklı bir kişi olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Öğretim programları hazırlanırken her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğu göz önünde bulundurulmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı da öğrenci merkezli ve yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış bir programdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı bünyesinde kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer eğitimi taşımaktadır. Değer eğitimi bu öğeler içinde önemli bir yere sahiptir (Kılcan ve Akbaba, 2013). Türkiye'de Değerler eğitimine ilk kez ve doğrudan 2004 yılında yayınlanan sosyal bilgiler programında yer verilmiştir. Çağımızın çocukları sağlık, eğitim, beslenme gibi konularda oldukça iyi şartlara sahip olmalarına karşın birçok ahlaki sorun ile karşı karşıyadır. Yapılan araştırmalar ahlaki bozulma nedeni olarak küreselleşme sonucu hızlı bir yapısal değişimin yaşandığını işaret etmektedir. Kişilerin ve toplumların yaşadığı bu hızlı değişim manevi ve ahlaki değerlerin öğretiminin önem kazanmasına yol açmıştır. Çünkü yaşanan bu ahlaki tahribattan kurtulmanın

yegâne yolu eğitimidir. Yetişmekte olan nesle değerlerin kazandırılması büyük önem arz etmektedir (Keskin ve Öğretici, 2013). Özellikle dostluk, saygı, sevgi ve yardımseverlik, duyarlılık değerleri Konya şehir merkezine özgü bir geleneksel etkinlik olan Şivlilik aracılığıyla kazanılabilmektedir. Deveci (2009)'ye göre, değerler insanlara kültür yoluyla aktarılmaktadır ve toplum tarafından kabullenilmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi kültür aktarımı ve değerler açısından farkındalık oluşturmak için önemli bir görev üstlenmektedir (Tomlinson-Clarke ve Clarke, 2010; Trilokekar ve Kukar, 2011). Bu durum, dersin amacı, öğrenme alanları ve kazanımlarında açıkça ifade edilmektedir. Hedeflerine ulaşan bir sosyal bilgiler dersine, toplumda yer alan tüm kaynakların işe koşulması ile ulaşılabilir. Bu kapsamda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin formal olarak öğretmeye odaklandıkları değerlere ve kazanımlara katkı sunması bakımından Şivlilik geleneğinin informal kazanımlarına da değer vermeleri ve bu konuya hassasiyetle yaklaşmaları önerilebilir. Sidekli ve Karaca (2013)'nin araştırma bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir. Buna göre, yerel ve kültürel miras öğelerinin sosyal bilgiler dersinde kullanılması oldukça yararlı olabilmektedir.

Katılımcılara yöneltilen *beşinci soru (dokuzuncu alt problem)* 'Öğretmenler, Şivlilik geleneğinin öncesi ve sonrasında bu geleneğin öğrenciler üzerindeki etkileri hakkında onlar ile görüş alışverişinde bulunmakta mıdır?' sorusudur. Katılımcı öğretmenlerden çoğu her Şivlilik etkinliği sonrası bu gelenekle ilgili öğrencilerle sohbet ettiklerini vurgulamışlardır. Bu sohbetlerde çocukların sevinçlerine tanık olduklarını ve genellikle olumlu özelliklerin ön plana çıktığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin deneyimlerini yansıtmalarının önemli olduğunu vurgulayan öğretmenler olduğu gibi iki öğretmenimizde görüş alışverişi için vakit bulamadıklarını söylemişlerdir.

Çocukluğunda bu geleneği deneyimleyen öğretmenlerin günümüzde yürütülen etkinlikte gözlenen değişikliklere de odaklandığı belirlenmiştir. Örneğin geçmişte çok daha sağlıklı gıdaların dağıtılması ve günümüzde sağlıksız ürünlerin dağıtılması önemli bir ayrıntıdır. Kentsel dönüşüm sonucu çocukların binalara girecek olması, bu binaların çoğunda misafirperver bir karşılamanın olmaması ve bazı çocukların uzak mesafelere giderek aslında bazı risk alıyor

olması olumsuz birkaç noktadır. Bu da kent yaşamının getirdiği bazı yeniliklerle birlikte geleneklerde doğal olarak gözlenen değişimleri akla getirmektedir. Sadece yerel manada değil, küresel anlamda da gerçekleşen bu değişimlerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Birçok değerın kazanılması için önemli olan bu etkinliğin sağlıklı gıda tüketimi ve güvenlik sorunları gibi olumsuz yönlerinin üzerinde de durulması gerektiği unutulmamalıdır. Öğrencileri bu konularda bilinçlendirmek adına sosyal bilgiler dersi kapsamında yürütülecek planlı çalışmalar önem arz etmektedir. Çengelci (2013) çalışması sonucunda, kültürel etkinliklerin ve sınıf dışı etkinliklerin sosyal bilgiler dersi kapsamında yeterince uygulanmadığını bulmuştur. Avcı ve Memişoğlu (2013)'nin araştırma sonuçları kültürel miras öğelerinin programda yeterince yer almadığını göstermiştir. Bu noktada, okul dışındaki yerel çevrede sürdürülen ve birçok geleneği bünyesinde barındıran Şivlilik etkinliğinin değeri ön plana çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yöneltilen *altıncı ve son soru (onuncu alt problem)* 'Öğretmenlere göre Şivlilik geleneğinin günümüze kadar sürdürülmesindeki temel neden nedir?' sorusu olmuştur. *Etkinliğin dini kökenli olması, çocukların etkisi, Konya'nın değerlere bağlı bir şehir olması ve yerel yönetimlerin etkisi, geleneğin günümüze kadar sürdürülmesinde önemli etkenler olarak görülmüştür. Gürel ve Çetin (2018)'nin araştırmalarında da belirttiği gibi, kültürün devamı ve aktarılmasında sosyal bilgiler dersi en önemli derslerdendir. Çünkü kültür aktarımı bu dersin odağında yer almaktadır. Özellikle, 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler ders programı kültürel korumaya daha çok odaklanmış ve bu tür geleneklerin sürdürülmesi için önemli bilgiler barındırmıştır. Katılımcı öğretmenlerimizin de vurguladığı gibi sosyal bilgiler dersinin geleneklerin sürdürülmesindeki çabasına ek olarak, yerel yönetimlerin de katkıları yadsınamaz. Bu durum geleneklerine bağlı bir şehrin ve bu şehirde yaşayan nesillerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.*

5.3. On Bir, On İki, On Üç ve On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Şivlilik geleneğini bizzat yaşamış olan ilk ve ortaokul öğrencileri ile yapılan görüşmelerde dört adet soru üzerinde durulmuştur.

İlk ve ortaokul öğrencilerine sorulan **birinci soru (on birinci alt problem)** ‘Öğrenciler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadırlar?’ sorusu olmuştur. Öğrenci yanıtlarına bakıldığında, öğrencilerin tamamı Şivlilik etkinliğine katılmıştır. Şivlilik etkinliğini; *şeker ve çikolata toplanan bir etkinlik, sadece Konya’ya özgü bir etkinlik, Regaip Kandili’ n de yapılan bir etkinlik ve çocuklar için yapılan bir etkinlik* olarak tanımlamaktadırlar. Öğrencilerin yanıtlarında etkinliğin Konya’ya özgü bir gelenek olarak nitelendirildiği dikkat çekmektedir. Gelenekler toplumlara birlik bütünlük veren sosyal yapılardır. Gelenekler kökleri çok uzun yıllara dayanan günümüze kadar gelebilmiş olan ve günümüze kadar gelirken aslında kimi yönleri ile değişen yapılardır (Dellaoğlu,2011). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Özel Amaçlarına bakıldığında bunlardan birinin ‘Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri’ olduğu görülür. İşte Şivlilik geleneği sayesinde öğrenciler Türk kültürünü tanır, mirasına sahip çıkar ve etkinliğe katılarak kültürel mirasını sürdürmüş olur. Bunun yanında öğrenci cevaplarında çocukların Şivlilik yani onlara göre şeker ve çikolata toplarken komşularını tek tek ziyaret ettikleri göze çarpmaktadır. Günümüzde küçük yaş gruplarında belki de en fazla yakınılan durumlardan biri çocukların sosyalleşme ile ilgili zorluk yaşamalarıdır. Çocuklar evden çıkmayı neredeyse hiç istememekte, evde elektronik eşyalar ile vakit geçirmektedir. Şivlilik Türk kültürünü çocuklara tanıtmakla kalmayıp sosyalleşmeyi de sağlayan bir yapıdır. Çünkü Şivlilik toplayan bir çocuk her şeyden önde yaşlılarıyla bir araya gelir ve iletişime geçer. Büyüklerinin kandillerini kutlar. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yirmi yedi adet temel beceri bulunmaktadır. Bu temel beceriler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) ile örtüşür biçimde belirlenmiştir. Burada belirlenmiş olan temel becerilerden biri Sosyal Katılımdır. Şivlilik Sosyal Katılım adlı temel beceriye doğrudan hizmet etmektedir (MEB, 2018).

Araştırmamızda ilk ve ortaokul öğrencilerine yöneltilen **ikinci soru (on ikinci alt problem)** ‘Öğrencilerde Şivlilik geleneği hangi duyguları uyandırmaktadır?’ sorusu olmuştur. Bu soruya öğrencilerin verdiği yanıtlarda *sevinç, heyecan ve mutluluk duygularının, paylaşma duygusunun, merak duygusunun* ön plana çıktığı görülmüştür. Bir toplumda düzenin sağlanmasında ve devam

ettirilmesinde birçok unsur etkili olmakla beraber bunlardan biri de toplumun sahip olduğu değerlerdir. Tarihte kendisine değerler belirleyip bu değerlere tutunan toplumların daha sağlam toplumlar olduğu ve kalıcı toplumlar olduğu göze çarpmaktadır. Aktan' a göre insan toplulukları sadece yazılı kurallar bütünü ile tam bir düzen içinde yaşamını devam ettirememektedir. Yazılı olan kurallara ahlaki değerlerin eşlik ettiği toplumlar daha düzenli bir yaşam sürmektedir (Aktan, 2003). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde bu programda öğrencilere kazandırılması gereken bilgi, davranış ve tutumların yer aldığı görülür. Bunların yanında bu ders ile sosyal bilimlerin yöntem teknik ve konularından yola çıkarak sosyal hayata adapte olmuş, problem çözme becerisi kazanmış, her şeyden önemlisi değerler ile donatılmış bireyler yetiştirilmesinin hedeflendiğini söyleyebiliriz (Akgül, 2020). Sosyal Bilgiler Dersi tam bir değerler eğitimi dersidir (Kan, 2010). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda on sekiz adet değer tespit edilmiştir. Bu değerlerden biri de Yardımseverlik değeridir. Bu değer hayırseverlik, paylaşma, cömertlik, fedakârlık gibi başka değerler ile de bağlantılı bir değerdir. Şivlilik geleneğine katılan öğrenciler bu gelenek kapsamında Şivlilik toplarken çok heyecanlanıp mutlu olmakta aynı zamanda paylaşma duygularının da arttığını hissetmektedirler. Şivlilik de yetişkinler kapılarını çalıp bir şeyler isteyen çocuklara cömertçe çeşitli hediyeler vermektedir. Şivlilik toplayan çocuklar birbirleri ile Şivliliklerini paylaşmaktadır. Çocuklar bu etkinliğe katılarak farkında olmadan paylaşmanın ve cömertliğin güzelliğini bizzat yaşayarak öğrenmektedir. Şivlilik Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin kazandırılmasına hizmet etmektedir.

Araştırmamızda ilk ve ortaokul öğrencilerine yöneltilen **üçüncü soru (on üçüncü soru)** 'Öğrencilere göre Şivlilik geleneğinin eğitici yanı nedir?' sorusu olmuştur. Bu soruya öğrencilerin verdiği cevaplarda *kaynaşma ve sosyalleşme, paylaşma, saygı, yardımseverlik ve iletişimi arttırma* gibi yönlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne baktığımızda sosyalleşmenin toplumsallaşma ile eş anlamlı olduğu; insanın kendine has özelliklere sahip olarak bir topluma ayak uydurma süreci, toplum ile uyumlu olma süreci şeklinde tanımlandığını görmekteyiz (TDK, 2021). Sosyalleşmenin gerçekleşme süreci yaşamın tüm alanlarına yayılmış olmakla beraber başlangıç

kısmı ve en temel kısmı olarak aile ortamının gösterilebileceğini söyleyebiliriz (Özpolat, 2010). Kişinin sosyalleşmesinin bir başlangıcı olmakla beraber bir sonu bulunmamakta, doğum ile başlayan bu süreç ölene kadar devam etmektedir. Kişinin sosyalleşmesine şüphesiz toplumdaki tüm kurumların etkisi-katkısı vardır. Fakat sosyalleşmenin yoğun bir şekilde sağlandığı yerler aile, okul, arkadaş ve iş çevresi, kişinin sahip olduğu meslek nedeniyle oluşan meslek grubu, kişinin sahip olduğu dini inanışları nedeniyle girdiği dini gruplar ve kişinin hoşlandığı aktiviteler yoluyla girdiği kültürel gruplardır diyebiliriz (Özpolat, 2010). Okullar bireylerin topluma uyumu bağlamında çeşitli bilgi, beceri ve davranışların kazandırılmaya çalışıldığı kurumlardır. Bireylerin sosyalleşmesi ile ilgili kazanımların temelini ise Sosyal Bilgiler Dersi oluşturmaktadır (Kaya ve Öner, 2017). Şivlilik etkinliği sırasında birey akranları ile beraber olduğu ve büyükleri ile etkileşime girdiği için bu etkinlik önemli bir sosyalleşme aracı olarak Sosyal Bilgiler Dersine hizmet etmektedir. Bunun yanında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda belirlenmiş olan on sekiz değerden birkaçının (yardımseverlik ve saygı) öğrenci cevaplarında yer alması Şivlilik geleneğinin Sosyal Bilgiler Dersine sağladığı katkının açık göstergesidir (MEB, 2018).

Araştırmamızda ilk ve ortaokul öğrencilerine yönelik yöneltilen **dördüncü soru (on dördüncü soru)** 'Öğrencilere göre Şivlilik geleneği devam ettirilmeli mi? Ettirilmeliyse neden?' sorusu olmuştur. Öğrenci yanıtlarına bakıldığı zaman tüm öğrencilerin geleneğin devam ettirilmesi yönünde görüş bildirdiği göze çarpmaktadır. Öğrencilerin geleneğin devam ettirilmesine gerekçe olarak ise *gelecek nesillerinde bu duyguyu yaşaması gerektiğini ayrıca Şivlilik geleneğinin insanlara paylaşmayı ve saygıyı öğrettiğini* bunun yanında *eğitici yönünün de olduğunu* işaret ettikleri görülmektedir. Var olan ve uygulana gelen bir geleneğin gelecek nesillere aktarılması kuşkusuz kültür aktarımıdır. Bir toplumu ayakta tutan birçok unsur olmakla beraber bu unsurlardan biri de kültürdür. Toplumların sahip olduğu kültürel mirasları binlerce senelik yaşam deneyimlerinin ve yaratıcılıklarının günümüze kadar kaybolmadan gelebilmiş parçalarıdır. Bir toplumun kültürel mirası somut ve somut olmayan kültürel miras olarak iki ana başlığa ayrılabilir (Sidekli ve Karaca, 2013). Somut olmayan kültürel miras öğelerinden biri olan Şivlilik geleneğine katılan bir birey aslında farkında

olmadan kültürel mirası bir sonraki nesle aktarma gibi kutsal bir görevi yerine getirmiş olmaktadır. Bu kadar önemli bir sorumluluğu bünyesinde barındıran Şivlilik geleneğinin başka şehirlerde de uygulama alanı bulabilmesinin kültürel mirasın devamı açısından çok faydalı olacağı düşünülmektedir (Çengelci, 2012). Kişinin sahip olduğu kültürü sahiplenip devamlılığına hizmet etmesi için öncelikle kültürel bir kimliğe sahip olması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi de kişinin kültürel bir kimliğe sahip olmasında en büyük sorumluluğu üstüne alan bir derstir (Sertkaya, 2010).

5.4. ÖNERİLER

- Şivlilik geleneğinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan on sekiz adet değerden birçoğunu bünyesinde barındırdığı belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi kapsamında Şivlilik geleneğinden faydalanması önerilebilir.
- Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarımındaki önemli rolü göz önünde bulundurulduğunda, Şivlilik geleneğinin kültür aktarımına katkısı nedeniyle geleneğin devamı yönünde çeşitli kişi ve kurumların gerekli hassasiyeti göstermesi önerilebilir.
- Şivlilik ile ilgili bundan sonra yapılacak araştırmalarda toplumun farklı kesimlerinden bireylerin görüşlerine de yer verilmesi önerilebilir.
- Şivlilik geleneği ile ilgili bundan sonraki araştırmalarda nicel ve nitel verilerin toplandığı karma desenlere yer verilmesi önerilebilir.
- Konya şehrine yeni atanmış olan öğretmenlere oryantasyon eğitimleri dahilinde Sosyal Bilgiler Dersi kazanımlarına hizmet etmesi açısından şehre özgü olan Şivlilik ve benzeri geleneklerin tanıtılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Akpınar M, Genç İ (2017) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kültür Kavramına İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1): 249-268.

Aktan, CC (2003) *Değişim ve Yeni Global Değerler, Modernite ve Postmoderniteye Değişim*, Edit. Coşkun Can AKTAN (Çizgi Kitabevi, Konya).

Anadolu Haber web sitesi (2016) *Şivlilik ve Fener Alayı*. <https://anadoluhaber.org/konya-sivlilik-ve-fener-alayi-ile-uc-aylari-kutladi> (08.12.2020).

Armağan M (1990) *Gelenek, Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* (Risale Yayınları, İstanbul)

Arslanoğlu İ (2000) Kültür ve medeniyet kavramları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*. 15: 243-255.

Ateş F (2015) Kütahya’da Bir Ramazan Geleneği, *TÜBAR*, 38: 31-43.

Avcı N, Memişoğlu H (2016) Kültürel miras eğitimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online* 15(1): 104-124.

Aytekin H (2019) Gündelik Hayatta Gelenek ve Hurafelerin Yeri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı*, İstanbul.

Barr RD, Barth JL, Shermis SS (1978) *The nature of social studies* (ETC Publications, California).

Baştak NF (1936) Konya Şehrine Mahsus Eski Adetlerden Namaz ve Şivlilik, *Konya Halkevi Dergisi* 1: 51-54.

Bayartan M (2018) *Tarihi Coğrafya*, Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Kitabında (ED. M Doğan ve ÖS Doğan) (Pegem Yayıncılık, Ankara).

Bbn Haber sitesi (2020) *Şivlilik Geleneği Konya’da Yaşatılıyor*. <https://www.bbnhaber.com.tr/sivlilik-geleneği-konya-da-yasatiliyor> (08.12.2020).

Berkay F (1990) *20. Yüzyılda sosyal değişme ve milli kültür varlığımız. 2. Milli Kültür Şurası Bildirileri 5-8 Aralık 1989, cilt 44-46.* (T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).

Boyacı A (2012). *Eğitim Sosyolojisi* (Web- Ofset Eskişehir).

Bölge Gündem Haber Sitesi (2020) *Şivlilik Nedir? Şivlilik Ne Zaman?* <https://www.bolgegundem.com/sivlilik-nedir-sivlilik-ne-zaman-1220030h.htm> linkinden (08.12.2020).

Buldur AD, Meydan A, Güngör Ş (2016) Dede Korkut Destanlarının Kültür Coğrafyası, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(3): 925-947.

Buluş A, Arabacı C (2018) *Konya Kitabı XVI*, (Damla Ofset Matbaacılık, Konya).

Büyüköztürk Ş, Çakmak Kılıç E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F (2013) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Pegem Akademi, Ankara).

Coğrafya Dünyası (2020). *Konya Fiziki Yapı*. www.cografya.gen.tr (30 Ekim 2020).

Cresswell JW (2011) *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (2. Baskı), Çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. (Siyasal, Ankara).

Creswell JW (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4nd ed.)* (Sage Thousand Oaks, CA).

Çakır V (2005) Konya'nın Geleneksel Eğlence Kültürü. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 17: 355-382.

Çengelci T (2012) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 25(1): 185-203.

Çengelci T (2013) Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (43): 219-236.

Çınar A (2005) Din, Ahlak ve Gelenek, *Muhafazakâr Düşünce*, 1(3).

Dellaoğlu BF (2011) Gelenek Meselesi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(22): 43-46.

Detseli (2014) *Şivlilik (Pişi'nin Tarihçesi)*. www.memleket.com.tr (04 Kasım 2020).

Deveci H (2009) Sosyal Bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(28): 1-19.

Doğanay A (2008) Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17(2): 77-96.

Doğanay A, Sarı M (2008) Öğretmen gözüyle yeni sosyal bilgiler programı: Adana ilinde bir araştırma. *İlköğretim Online* 7(2): 468-484.

Erişti SD, Belet ŞD (2010) İlköğretim Öğrencilerinin Yazılı Anlatım ve Resimlerinde Kültür Algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 9(33): 245-264.

Erkal M (2006) *Sosyoloji (Toplumbilim)*. (Der Yayınları, Ankara).

Ersoy R (2006) Gelenek/ Değişim ve Kıbrıs'ta Türk Birliği. *Türkbilig* (12): 134-142.

Ertürk S (1979) *Eğitimde program geliştirme*. (Yelkentepe Yayınları, Ankara).

Gay G (2014) *Kültürel değerlere duyarlı eğitim: Teori, araştırma ve uygulama (H. Aydın, Çev. Ed.)*. (Anı Yayıncılık, Ankara).

Gökalp Z (2014) *Türkçülüğün Esasları*. (Ötüken Yayınları, İstanbul).

Görgülü D (2018) Konya'da aşure, Şivlilik ve fener alayı geleneği, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)* 5(12): 66-82.

Güçlü N (2014) *Okul Kültürü*. (Tarcan Matbaacılık Yayın Sanayi, Ankara).

Güler A, Halıcıoğlu MB, Taşğın S (2013) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Seçkin Yayıncılık, Ankara).

Güler G (2012) *Erol Güngör: Hayatı, eserleri ve düşünceleri*, (Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı, Makale No:1).

Güler İ (2005) Tarih ve tarih-dışı arasında gelenek, *Kelam Araştırmaları* 3(2): 45-50.

Güngör E (2010) *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. (Ötüken Neşriyat, İstanbul).

Gürel D, Çetin T (2018). Sosyal bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi* 6(2): 22-40.

Güvenç B (1984) *İnsan ve Kültür*. (Remzi Kitabevi, İstanbul).

Habertürk web sitesi (2020) *Konya'da Şivlilik ve Fener Alayı Coşkusu*. <https://www.haberturk.com/konya-haberleri/75875047-konyada-sivlilik-ve-fener-alayi-coskusu> (08.12.2020).

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/fener-alayi-nedir-fener-alayi-ne-zaman-41454172>

Işık A (2013) Şivlilik Adı ve Kökeni Üzerine. *Akademik Sayfalar* 13(16): 254-256.

Işık N, Kılıçarslan A, Güldemir O, Derin D. Ö, Barı N (2017) Ilgın Mutfak Kültürü ve Yemekleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 38: 86-94.

Kalafat Y (2006) Kültürel kimlik algılayışına eleştirel bir yaklaşım. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/kalafat_kulturel_kimlik.pdf adresinden (01.02.2021).

Kan Ç (2010) Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi* 187: 138-145.

Karadeniz S (2007) Gelenek üzerine bir okuma denemesi: ‘geçmişle gelecek arasında gelenek’. *Milel ve Nihal* 4(2): 29-47.

Karaman R (1999) Türkiye’de Nevruz Kutlamaları. *Milli Folklor Dergisi* 11(42): 39-51.

Kaya E, Öner G (2017) 100. yaşındaki sosyal bilgiler dersini sosyalleşme ve toplu öğretim ekseninde yeniden düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(1): 1-22.

Keskin Y, Öğretici B (2013) Sosyal Bilgiler Dersinde Duyarlılık Değerinin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılması: Nitel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi* 11(25): 143-181. FKÖK DEĞER

Kılcan B, Akbaba B (2013) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kültürel Mirasa Duyarlılık Değerine İlişkin Öğrenci Algularının İncelenmesi. *Journal of World of Turks* 5(3): 113-137.

Kısa-ca Film Atölyesi (2017) Şivlilik Belgeseli.

Koca C (2017) Spor bilimlerinde nitel araştırma yaklaşımı. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi* 28 (1): 30-48.

Konya İl Halk Kütüphanesi (2020) *Konya İlinin Coğrafi Yapısı*. www.konyakutuphane.gov.tr (01 Kasım 2020).

Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2020) *Coğrafi Konum*. www.konyakultur.gov.tr (01 Kasım 2020).

Melanlıoğlu D (2008) Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. *Eğitim ve Bilim Dergisi* 33(150): 64-73.

Memleket Gazetesi web sitesi (2012) *Selçuklu Belediyesi Şivliliğe Hazır*. <https://www.memleket.com.tr/selcuklu-belediyesi-sivlilige-hazir-137298h.htm> (08.12.2020).

Memleket Gazetesi web sitesi (2013) *Bu Gece Fener Alayı Yarın Şivlilik, Peki Nedir Şivlilik?* <https://www.memleket.com.tr/bu-gece-fener-alayi-yarin-sivlilik-peki-nedir-sivlilik-194209h.html> (08.12.2020).

Meriç C (1986) *Kültürden İrfana*. (İnsan Yayınları, İstanbul).

Merriam SB (2018) *Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (3. Baskıdan Çeviri). (Çev. Ed: Selahattin Turan) (Nobel Yayıncılık, Ankara).

Merryfield MM, Subedi B (2001) The social studies curriculum. Wayne Ross (Ed.), *Decolonizing the mind for world-centered global education*. (State University of Newyork Press, The USA).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2005) *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. (MEB yayınları, Ankara).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018) *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. (<https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>) (22.10.2020).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2019) *Milli eğitim temel kanunu*. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf adresinden (21.10.2020).

Moffatt MP (1957) *Sosyal bilgiler öğretimi (N. Oran, Çev.)* (Maarif Basımevi, İstanbul).

NCSS (1992) *The Social Studies Professional: National Council for the Social Studies*. January- February, (Washington DC).

Nişancı ZN (2012) Toplumsal kültür-örgüt kültürü ilişkisi ve yönetim üzerine yansımaları, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 1(1): 1279-1293.

Okudan R (2007) Ebu Bekr Şibli: *Hayatı ve Tasavvuf Tarihindeki Yeri*. *İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi* 8(19): 211-234.

Öner G (2019) Sosyal Bilgileri yerel coğrafyaya indirgemek: şehrimiz ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 38(2): 121-136.

Özdemir M (2010) Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 323-343.

Özpolat A (2010) Ailede demokratik sosyalleşme. *Aile ve Toplum Dergisi* 20: 9-24.

Öztürk C (2009) Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss.1-31). (Pegem Akademi, Ankara).

Öztürk C, Oltuoğlu R (2002) *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. (Pegem A Yayıncılık, Ankara).

Palabıyık A (2011) Pierre Bourdieu sosyolojisinde habitus, sermaye ve alan üzerine. *Liberal Düşünce* 16(61-62): 121 – 141.

Parlar Z (2016) Derleme sözlüğünde kuruyemiş, çerez anlamında kullanılan kelimeler. *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E – Dergisi* 3(1): 21-32.

Patton MQ (2014) *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M Bütün ve SB Demir (Çev.), (Pegem Akademi, Ankara).

Safran M (2008) *Sosyal bilgiler öğretimine bakış*. (Pegem Akademi, Ankara).

Sakaoğlu S (1985) Şivlilik, görgü ansiklopedisi: Geleneklerimiz, göreneklerimiz, *Tercüman Gazetesi Eki* 137.

Sarı A (2010) Konya'nın geleneksel eğlence kültürü: Fener alayı ve şivlilik. 3. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi*, İstanbul, 20-22 Eylül.

Sarıboğa B, Akıncı Ç (2017) Antik Yunan toplumunda ve felsefesinde müzik ve flüt çalgısı, *AKÜ Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi* 3(6): 1-16.

Seçim Y, Şen A (2018) Konya Mutfak Kültürü Üzerine Nitel Bir Araştırma, *Sosyal Bilimler Dergisi* 5(32): 552-560.

Sertkaya KB (2010) İlköğretim 2. kademe sosyal bilgiler dersi öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Balıkesir.

Sidekli S, Karaca L (2013) Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen aday görüşleri, *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi* (5): 20-38.

Sönmez V (2010) *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu (Yeni programa göre düzenlenmiş yeni ders planı örnekleri)*. (Anı Yayıncılık Ankara).

Stewart CJ, Cash WB (1985) *Interviewing: Principles and practices (4th ed)*. (Wm.C Brown Pub, Dubuque, IO).

Şahin Hİ (2013) Ziya Gökalp'in "Halk" Ve "Halkbilimi" Terimlerine Bakış Açısında Geleneğin Yeri, *Milli Folklor* 25(99): 91-100.

Tapur T (2009) Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi. *The Journal of International Social Research* 2(9): 473-492

Tomlinson-Clarke SM, Clarke D. (2010) Culturally focused community-centered service learning: An international cultural immersion experience. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 38(3): 166–175.

Trilokekar RD, Kukar P (2011) Disorienting experiences during study abroad: Reflections of pre-service teacher candidates. *Teaching and Teacher Education*, 27(1): 1141–1150.

TRT Derin Kökler (2005) Şivlilik Belgeseli, TRT Yapım.

Turan R, Yıldırım T (2019) *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. (Anı Yayıncılık, Ankara).

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2021) *Topluluk*. www.sozluk.gov.tr (12.02.2021)

Türkcan B, Bozkurt M (2015) İlkokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi Bağlamında kimlik, kültür ve yurttaşlık algıları. *Turkish Studies* 10(11): 1501-1526.

Türnüklü A (2000) Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilcek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* Güz: 543-559.

Ulusoy K (2009) Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının işlenişinin 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi* 18: 1-26.

UNESCO (2003) *Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi*. www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf.(15.02.2021).

Uygunkan SB (2005) Kültürleme kavramı ve televizyon, *Kurgu Dergisi* 21: 205-213.

Ünal Y (1999) Gelenek sünnet ilişkisi, *19 Mayıs İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11(11): 79-96.

Ünlü İ (2012) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kültür Algılarının İncelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 3(1): 77-92.

Ünlü İ (2012) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür Aktarımı Konuları Öğretiminin Yeterlik Düzeyinin İncelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Erzurum.

Yalçın A, Akhan NE (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi* 12(3): 842-873.

Yenimeram web sitesi (2017) *Konya'da Fener Alayı ve Şivlilik Coşkusu*. <http://www.yenimeram.com.tr/konyada-fener-alayi-sivlilik-coskusu-242104>. [Html](#) (08.12.2020).

Yılar MB, Tomal N (2018) *Sosyal bilgiler dersi ve yenilenen ders öğretim programı, Özel Öğretim Yöntemleri Cilt 2* (ED. Uzunöz A, Aktepe V) (Pegem Akademi, Ankara).

Yıldırım A, Şimşek H (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (10. Baskı)*. (Seçkin Yayıncılık, Ankara).

Yılmaz H (2005) Gelenek gelenekçilik ve gelenekselcilik, *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 1(3): 39-53.

Zarrillo JJ (2004) *Teaching elementary social studies*. (Prentice Hall, NJ).

EKLER

EK 1. YAŞLI BİREY GÖRÜŞME FORMU

Araştırmanın amacı: Konya’da sürdürülen Şivlilik geleneğinin Sosyal Bilgiler dersi kültür aktarımı ile ilişkisi incelemek.

Giriş: Bu görüşmede konuyla ilgili görüşlerinizi belirlemek üzere toplam 4 soru hazırlanmıştır. Çalışmada kimlik bilgileriniz gizli tutulacak ve sadece araştırma kapsamında kullanılacaktır. Görüşmede, izin verirsiniz, konuşulanların eksiksiz bir biçimde araştırmada yer alması için tutacağım notların yanında ses kaydı almak istiyorum. Görüşmeye başlamadan önce, konuyla ilgili belirtmek istediğiniz bir husus ya da sormak istediğiniz bir soru var mı? Görüşmenin yaklaşık 30 dk süreceğini tahmin ediyorum ve izin verirsiniz sorularımı sormaya başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

- Kendinizi tanıtır mısınız?

1. Şivlilik geleneğini bana kısaca açıklar mısınız?

2. Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler var mıdır? Açıklar mısınız?

3. Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?

4. Sizce Şivlilik geleneğinin sürdürülmesinin topluma ve yetişmekte nesle faydası var mıdır? Açıklar mısınız?

- Konu ile ilgili iletmek istediğiniz düşünceleriniz var mı?

EK 2. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Araştırmanın amacı: Konya’da sürdürülen Şivlilik geleneğinin Sosyal Bilgiler dersi kültür aktarımı ile ilişkisi incelemek.

Giriş: Bu görüşmede konuyla ilgili görüşlerinizi belirlemek üzere toplam 6 soru hazırlanmıştır. Çalışmada kimlik bilgileriniz gizli tutulacak ve sadece araştırma kapsamında kullanılacaktır. Görüşmede, izin verirseniz, konuşulanların eksiksiz bir biçimde araştırmada yer alması için tutacağım notların yanında ses kaydı almak istiyorum. Görüşmeye başlamadan önce, konuyla ilgili belirtmek istediğiniz bir husus ya da sormak istediğiniz bir soru var mı? Görüşmenin yaklaşık 30 dk süreceğini tahmin ediyorum ve izin verirseniz sorularımı sormaya başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

- Kendinizi tanıtır mısınız?
- 1. Kültür aktarımı kavramını nasıl açıklarsınız?
- 2. Sosyal Bilgiler Dersi ders programındaki değerlerin kazandırılmasında sizce hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?
- 3. Kültür aktarımı araçlarından olan Şivlilik hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 4. Şivlilik Sosyal Bilgiler ders programında yer alan değerlerden hangisi veya hangilerine olumlu katkı sağlamaktadır?
- 5. Konya ilinde sürdürülen Şivlilik geleneği öncesi ve sonrasında öğrencileriniz ile bu geleneğin onların üzerindeki etkisi hakkında (olumlu-olumsuz) görüş alışverişinde bulunuyor musunuz?
- 6. Şivlilik geleneğinin yok olmadan günümüze kadar sürdürülmesindeki temel nedenler sizce nedir?
- Konu ile ilgili iletmek istediğiniz düşünceleriniz var mı?

EK 3. ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Araştırmanın amacı: Konya’da sürdürülen Şivlilik geleneğinin Sosyal Bilgiler dersi kültür aktarımı ile ilişkisi incelemek.

Giriş: Bu görüşmede konuyla ilgili görüşlerinizi belirlemek üzere toplam 4 soru hazırlanmıştır. Çalışmada kimlik bilgileriniz gizli tutulacak ve sadece araştırma kapsamında kullanılacaktır. Görüşmede, izin verirseniz, konuşulanların eksiksiz bir biçimde araştırmada yer alması için tutacağım notların yanında ses kaydı almak istiyorum. Görüşmeye başlamadan önce, konuyla ilgili belirtmek istediğiniz bir husus ya da sormak istediğiniz bir soru var mı? Görüşmenin yaklaşık 30 dk süreceğini tahmin ediyorum ve izin verirseniz sorularımı sormaya başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

- Kendini tanıtır mısın?

1. Daha önce Şivliliğe katıldın mı? Katılmışsan bana bu geleneği açıklar mısın?
2. Şivlilik sende hangi duyguları uyandırır?
3. Sence Şivliliğin eğitici yanı nedir?
4. Sence bu gelenek sürdürülmeye devam edilmeli mi? Evet ise nedenini açıklar mısın?

- Konu ile ilgili eklemek istediğiniz düşünceleriniz var mı?

EK 5. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI İZİNİ

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.16769285
Konu : Araştırma İzni (Nesrin ARSLAN)

16.11.2020

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 02/11/2020 tarihli ve 93484696-300-E.4031 sayılı yazımız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nesrin ARSLAN'ın "Konya'da Sürdürülen Şivlilik Geleneğinin Sosyal Bilgiler Dersi Kültür Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Konya il genelinde bulunan ortaokullarda görevli sosyal bilgiler öğretmenleri ve eğitim gören öğrenciler ile öğrenci velilerine eğitim öğretimi aksatmamak ve ilgi (a) Genelgede belirtilen açıklamalara uyulması kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmaların 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlanması zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2020-2021 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçlarının kullanılması, elde edilecek kişisel verilerin gizliliği hususuna dikkat edilmesi ve araştırma sonucunun çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde CD ortamında bir nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini arz ederim.

Seyit Ali BÜYÜK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Genelge (3 Sayfa)
- 2-Veli Onam Formu (1 Sayfa)
- 3-Katılımcı Onam Formu (1 Sayfa)
- 4-Odak Grup Görüşmesi Öğrenci Formu (1 Sayfa)
- 5-Odak Grup Görüşmesi Öğretmen Formu (1 Sayfa)
- 6-Odak Grup Yaşlı Birey Formu (1 Sayfa)

Akçeşme Mah.Garaj Cad. No: 4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Ali Naci İŞİK VHKI-1210
Tel: (0 332) 353 30 50 - Faks : (0332) 351 59 40

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3498-062a-3794-94b8-84e8 kodu ile teyit edilebilir.

